T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
AFET YÖNETİMİ PROGREMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞİTME ENGELLİ BİREYLERİN AFETLERE DİRENÇLİLİĞİ: 30 EKİM 2020 - İZMİR DEPREMİ

Hakan CELEP

Danışman
Prof. Dr. Engin Deniz ERİŞ

İZMİR - 2022

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
AFET YÖNETİMİ PROGREMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞİTME ENGELLİ BİREYLERİN AFETLERE DİRENÇLİLİĞİ: 30 EKİM 2020 - İZMİR DEPREMİ

Hakan CELEP

Danışman
Prof. Dr. Engin Deniz ERİŞ

İZMİR - 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İşitme Engelli Bireylerin Afetlere Dirençliliği: 30 Ekim 2020 - İzmir Depremi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
..../..../.....
Hakan CELEP
İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İşitme Engelli Bireylerin Afetlere Dirençliliği:

30 Ekim 2020 - İzmir Depremi

Hakan CELEP

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Afet Yönetimi Anabilim Dalı

Afet Yönetimi Programı

Günlük yaşamın her anında karşılaşılabilecek olan afetler işitme engelli bireyler için zorlayıcı bir olgudur. Bu zorlayıcı olguyla karşılaşmadan önce hazırlıklı olmak ve önlem almak hayati bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Buna rağmen işitme engelli bireylerin afetlere hazırlıklarını ve deneyimlerini inceleyen çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda 30 Ekim 2020 tarihinde meydana gelen İzmir Depremi'ni yaşayan işitme engelli bireyler üzerinde uygulanan durum çalışmasında, deneyimleri ve kırılganlıkları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında, 30 Ekim 2020 İzmir Depremi'ni yaşamış ve işitme engeline sahip 8 (sekiz) katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplamda 115 (yüz on beş) dakika süren görüşme transkripsiyonu sonucunda 2477 (iki bin dört yüz yetmiş yedi) kelime veri elde edilmiştir. Görüşmeler yüz yüze ve işaret dili yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından görüşmelerin çözümlemeleri yapılmış ve analiz edilmiştir. Analizler ışığında; acil durumlar ve afetlere maruziyet, deprem anı, hazırlık, tahliye, barınma, iletişim, depremin psikolojik etkileri, ekonomik ve sosyal etkenler, sağlık, eğitim, İzmir kenti ve ihtiyaçlar başlıkları altında toplam 12 (on iki) tema oluşturulmuştur. Bu doğrultuda, işitme engelli bireylerin afetlere hazırlık düzeylerinin düşük olduğu, tahliye konusunda yetersiz bilgiye sahip oldukları, kendilerine uygun tatbikat ve eğitimlerin yapılmadığı ve iletişim konusunda önemli ihtiyaçlarının olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşitme Engelli Birey, Afet, İzmir Depremi, Dirençlilik, Kırılganlık

ABSTRACT

Master's Thesis

Disasters Resistance of Hearing İmpaired İndividuals:

30 October 2020 – Izmir Earthquake

Hakan CELEP

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Disaster Management

Disaster Management Program

Disasters which can be encountered at any moment of everyday life are a challenging phenomenon for hearing impaired individuals. It is known that it is vital to be prepared and take precautions before encountering this formidable phenomenon. Despite this, studies examining the preparedness and experiences of hearing impaired individuals against disasters seem to be quite limited. Accordingly, in the case study applied to hearing impaired individuals who experienced the Izmir Earthquake on October 30, 2020, it was aimed to reveal the experiences and vulnerabilities experienced.

Within the scope of the research, interviews were conducted with 8 (eight) participants who had experienced the Izmir Earthquake of October 30, 2020 and had hearing disabilities. A total of 2477 (two thousand four hundred seventy-seven) words of data were obtained as a result of the transcription of the interview, which lasted 115 (one hundred fifteen) minutes. The interviews were conducted face-to-face and using the sign language method.

The analyses of the interviews were made and analyzed by the researcher. In the light of the analyses, a total of 12 (twelve) themes were created under the headings of emergency situations and exposure to disasters, earthquake moment, preparation, evacuation, housing, communication, psychological effects of the earthquake, economic and social factors, health, education, Izmir city and needs. Accordingly, it has been determined that hearing impaired individuals have low levels of disaster preparedness, have insufficient information about evacuation, do not have appropriate exercises and trainings, and have significant communication needs.

Keywords: Hearing Impaired Individual, Disaster, Izmir Earthquake, Resilience, Vulnerability

İŞİTME ENGELLİ BİREYLERİN AFETLERE DİRENÇLİLİĞİ:
30 EKİM 2020 - İZMİR DEPREMİ

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK
İÇ KAPAK
TEZ ONAY SAYFASI
YEMİN METNİ iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
KISALTMALAR LİSTESİ xi
TABLOLAR LİSTESİ xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ xiv
EKLER LİSTESİ xv

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. AFETLER, AFET TÜRLERİ VE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR 3
1.1.1. Afet Kavramı 3
1.1.2. Afetlerde İlk 72 Saat (Altın Saat) 9
1.1.3. Afet Türleri 10
1.1.4. Acil Durum Kavramı 13
1.1.5. Güvenlik Kavramı 14
1.1.6. İletişim Kavramı 15
1.2. İZMİR İLİNİN DEPREMSELLİĞİ 15
1.2.1. İzmir Yöresi Aktif Fayları 16
1.2.2. İzmir İli ve Depremler 18
1.2.2.1. İzmir İli ve Çevresinde Tarihsel Dönemde Meydana Gelen Depremler 18
1.2.2.2. İzmir İli ve Çevresinde Aletsel Dönemde Meydana Gelen Depremler 19

1.2.3. 30 Ekim 2020 İzmir Depremi ve Yaşananlar 21
1.3. DİRENÇ VE DİRENÇLİLİK KAVRAMLARI 23
1.3.1. Kentsel Dirençlilik 25
1.3.2. Toplumsal Dirençlilik 27
1.3.2.1. Dünyada Afetlere Karşı Dirençli Toplum Oluşturma Çabaları 28
1.3.2.2. Türkiye'de Afetlere Karşı Dirençli Toplum Oluşturma Çabaları 30
1.3.3. Dirençlilik ve Güvenlik 31

İKİNCİ BÖLÜM
AFETLERDE DEZAVANTAJLI BİREYLER

2.1. DEZAVANTAJLI BİREYLER 32
2.1.1. Engelli Bireyler ve Afetler 34
2.1.1.1. Afetlerde Engelli Bireylerin Karşılaştıkları Problemler 34
2.1.1.2. Afet Öncesinde Engelli Bireyler ve Yakınlarının Sorumlulukları 38
2.2. İŞİTME ENGELİ VE İŞİTME ENGELLİ BİREYLER 39
2.2.1. Afetlerde Dezavantajlı Birey Olarak İşitme Engelli Bireyler 40
2.2.1.1. Afetlerde İşitme Engelli Bireylerin Sorumlulukları 41
2.2.1.2. Afetlerde İşitme Engelli Bireylerin Karşılaşabilecekleri Zorluklar 41
2.2.1.3. Afetlerde İşitme Engelli Bireylerin Koordine Edilmesi 42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İLETİŞİM, İŞİTME ENGELLİ BİREYLER VE AFETLERDE DİRENÇLİLİK

3.1. İLETİŞİM KAVRAMI VE KAPSAMI 44
3.1.1. İletişim Süreci 44
3.1.2. İletişim Türleri 46
3.1.3. Etkili İletişim 46
3.1.4. Empati Kavramı 47
3.2. AFETLERDE İLETİŞİM 48

3.2.1. Afetlerde Kriz ve İletişim 48
3.2.2. Kriz Anında Gürültü 49
3.2.2.1. Kriz Anında Ortaya Çıkan Gürültüyle Baş Etme Yöntemleri 50
3.2.3. Kriz Anında Afetzedelerle İletişim 50
3.2.4. Afet Bölgesinde Görev Alan Ekiplerin Örgüt İçi İletişimi 52
3.2.5. Afetlerde Haberleşmenin Önemi 52
3.2.6. Afetlerde Kitle İletişim Araçları 53
3.3. AFETLERDE İŞİTME ENGELLİ BİREYLER VE DİRENÇLİLİK 53
3.3.1. İşitme Engelli Bireylerin Afetlere Karşı Dirençliliği 54
3.3.1.1. İşitme Engelli Bireyler Açısından Kentsel Dirençlilik 57
3.3.1.2. İşitme Engelli Bireyler İçin Sosyal Alan Güvenliği 58
3.3.1.3. Afetlere Dirençlilik Sağlanmasında İşitme Engelli Bireylerin Rolü 59
3.3.1.4. Afetlere Dirençli Olmada İşitme Engelli Bireylere Yönelik Psiko-Sosyal Destek 61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA TASARIMI

4.1. PROBLEM DURUMU VE ÖNEMİ 64
4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 65
4.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI 65
4.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 65
4.5. ARAŞTIRMA DESENİ 67
4.6. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ VE ARAÇLARI 68
4.7. ARAŞTIRMA GRUBU 69
4.8. ARAŞTIRMACININ ROLÜ 70
4.9. ANALİZ TEKNİĞİ 71
4.9.1 Tematik Analiz 71
4.10. ARAŞTIRMANIN İNANDIRICILIĞI VE TUTARLILIĞI 72
4.11. ARAŞTIRMANIN KISITLARI 74

BEŞİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMA

5.1. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR 75
5.2. VERİLERİN ANALİZİ 76
5.2.1. Katılımcıların Afet Yaşantıları 76
5.2.1.1. K1 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı 77
5.2.1.2. K2 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı 79
5.2.1.3. K3 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı 82
5.2.1.4. K4 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı 85
5.2.1.5. K5 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı 86
5.2.1.6. K6 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı 88
5.2.1.7. K7 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı 92
5.2.1.8. K8 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı 96
5.3. KATILIMCILARDAN ALINAN VERİLER DOĞRULTUSUNDA ORTAYA ÇIKAN TEMALAR 99
5.3.1. Acil Durumlar ve Afetlere Maruziyet Teması 99
5.3.2. Deprem Anı Teması 100
5.3.3. Hazırlık Teması 102
5.3.4. Tahliye Teması 103
5.3.5. Barınma Teması 104
5.3.6. İletişim Teması 105
5.3.7. Depremin Psikolojik Etkileri Teması 107
5.3.8. Ekonomik ve Sosyal Etkenler Teması 109
5.3.9. Sağlık Teması 110
5.3.10. Eğitim Teması 111
5.3.11. İzmir Kenti Teması 112
5.3.12. İhtiyaçlar Teması 113

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 115
KAYNAKÇA 123
EKLER

KISALTMALAR

AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
APRS	Automatic Packet Reporting System
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemi
DASK	Doğal Afet Sigortaları Kurumu
EM-DAT	Emergency Events Database
ESCAP	Economic and Social Commission for Asia and the Pacific
GONAF	Kuzey Anadolu Fayı Jeolojik Gözlemler Projesi
IOM	International Organization for Migration
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
İBB	İzmir Büyükşehir Belediyesi
İKAS	Bütünleşik Uyarı ve Alarm Sistemleri Projesi
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
JICA	Japonya Uluslararası İş Birliği Ajansı
KBRN	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Tehditler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEDAK	Medikal Arama Kurtarma Derneği
MS	Milattan Sonra
MW	Magnitüd
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
ÖZİDA	Özürlüler İdaresi Başkanlığı
S.	Sayfa Numarası
SS.	Sayfadan Sayfaya
TADYUS	Afet Duyarlı Yerleşim Türkiye Kolaylık Haritaları Projesi
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP	Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TAYSB	Türkiye Afet Yönetim Strateji Belgesi ve Eylem Planı
TDK	Türk Dil Kurumu

TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations
UNISDR	United Nations International Strategy for Disaster Reduction
WHO	World Health Organization

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Doğal Afet Türleri s.11
Tablo 2: Teknolojik Afetler s.13
Tablo 3: İzmir İlindeki 1900 Yılı ve Öncesi Depremler s.19
Tablo 4: İzmir İlindeki 1900 Yılı ve Sonrası Depremler s.20
Tablo 5: İnsan Güvenliğinde Olası Tehditler s.31
Tablo 6: Katılımcı Profili s.75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Afet Yönetiminin Aşamaları s. 5
Şekil 2: 2020 Yılında İzmir İlinde Meydana Gelen Depremlerin Aktivite Haritası s. 21
Şekil 3: Doğrusal İletişim Modeli s. 45
Şekil 4: Genel Bir İletişim Sisteminin Şematik Diyagramı s. 45
Şekil 5: K1 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı s. 78
Şekil 6: K2 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı s. 81
Şekil 7: K3 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı s. 84
Şekil 8: K4 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı s. 86
Şekil 9: K5 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı s. 88
Şekil 10: K6 Kodlu Katılımcın Afet Yaşantısı s. 91
Şekil 11: K7 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı s. 95
Şekil 12: K8 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı s. 98
Şekil 13: Acil Durumlar ve Afetlere Maruziyet Teması s. 99
Şekil 14: Deprem Anı Teması s. 101
Şekil 15: Hazırlık Teması s. 102
Şekil 16: Tahliye Teması s. 103
Şekil 17: Barınma Teması s. 104
Şekil 18: İletişim Teması s. 106
Şekil 19: Depremin Psikolojik Etkileri Teması s. 108
Şekil 20: Ekonomik ve Sosyal Etkenler Teması s. 109
Şekil 21: Sağlık Teması s. 110
Şekil 22: Eğitim Teması s. 111
Şekil 23: İzmir Kenti Teması s. 112
Şekil 24: İhtiyaçlar Teması s. 113
Şekil 25: Afet Yaşantısı Betimlemeleri Kelime Bulutu s. 120

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soru Formu ek s. 1
Ek 2: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu ek s. 2
Ek 3: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Etik Kurul Belgesi ek s. 3

GİRİŞ

Afetler günlük yaşamın kaçınılmaz bir gerçeğidir. İnsan topluluklarının herhangi bir yer ve zaman içinde afete maruz kalma riskiyle karşı karşıya olmaları daima bulunmaktadır (Akyel, 2007: 17). Dünyada ve Türkiye'de, geçmişten bugüne kadar birçok insanın hayatını kaybetmesine ve ciddi maddi kayıplara sebebiyet veren, kökeni insan veya doğa olan pek çok afet yaşanmıştır. Bu insan ve doğa kaynaklı afetlerin bazıları: heyelan, kuraklık, yangın, büyük endüstri kazaları, KBRN olayları, sel ve depremdir (Ergünay, 2007: 1). Bu afetler herhangi bir biçimde, herhangi bir yerde ve zamanda gerçekleşebileceği için daima planlı ve hazır bulunmak hayati bir öneme sahiptir. Afetlerin gerçekleştiği zamanda ve hemen sonrasında daha fazla kişinin hayatını kurtarabilmek için afetler meydana gelmeden önce etkili bir planlama yapmak ve afet öncesi koordinasyonu sağlamak fayda sağlayabilmektedir (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 147).

Afetler dezavantajlı bireyler için ciddi derecede problemler oluşturabilmektedir. (Wisner vd., 2004: 11). Yapılan çoğu araştırmaya göre afetlerden en çok etkilenen gruplar arasında dezavantajlı olarak kabul edilen engelliler bulunmaktadır (Açıkalın Rashem ve Aslangiri, 2019: 80). Bazı araştırmalara göre afetlerde engelli bireylerin hayatını kaybetme oranı engelli olmayan bireylere göre iki ile dört kat daha fazladır (Chou vd., 2004: 693; ESCAP, 2017).

Dünya nüfusunun yaklaşık olarak %15'i engelli olarak kabul edilmektedir (ASHB, 2011). Engelli grubunun içerisinde bulunan işitme engelli nüfusu ise dünya genelinde yaklaşık 600.000.000 (altı yüz milyon) olarak belirlenmiştir. Bu bireylerin yaklaşık 40.000.000 (kırk milyon)'unun Avrupa'da yaşadığı (UN, 2020) ve yaklaşık 836.000 (sekiz yüz otuz altı bin)'inin ise Türkiye'de yaşadığı tespit edilmiştir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020). Türkiye'de ve dünyada çok sayıda bulunan işitme engelli bireylerin toplum yaşamına uyum sağlama konusunda yaşadıkları bazı kısıtlılıklar bulunmaktadır. Bu kısıtlılıklar işitme engelli bireyleri birçok anlamda olumsuz etkilemektedir.

İşitme engelli bireyler için afetler konusunda yapılan araştırmaların önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu araştırmalar sonucunda işitme engelli bireylerin afetlerdeki kırılganlıkları araştırılıp çözüm üretme çalışmaları yapılabilmektedir. Yapılan bu çalışmalar neticesinde işitme engelli bireylerin afetlere dirençliliği konusunda gelişme gösterilebilir (Quaill vd., 2018: 62). Yazın taramasına sonucunda,

afetlerde işitme engelli bireylerin hazırlıklarını, kırılganlıklarını ve deneyimlerini inceleyen araştırmaların çok kısıtlı olduğu görülmektedir.

Günlük yaşamlarında sıradan bir hayat sürebilmek ve bu gibi birçok durumla baş etmek zorunda kalan işitme engelli bireyler afetlerde çok daha zorlu süreçlerle karşılaşabilmektedir (Wisner vd., 2012: 384; Battle, 2015: 231; UNICEF, 2009). Tüm engelli gruplarında olduğu gibi işitme engelli bireylerin sayısı da her geçen gün artmaktadır. Bu duruma paralel şekilde, yeryüzünde yaşanan afetlerin etkisi ve şiddeti de artmaktadır. Bu iki durum bir arada değerlendirildiğinde ise ortaya önemli bir soru çıkmaktadır. Günlük yaşamlarında bile birçok zorlukla baş etmek zorunda olan işitme engelli bireylerin afetlere dirençliliği nasıldır?

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. AFETLER, AFET TÜRLERİ VE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

Genel olarak dünyada afetler konusunda yapılan çalışmalarda kuramsal anlamda kullanılan terimler disiplinler arası olarak da ele alındığında, her ülkede benzer şekilde sınıflandırıldığı ve tanımlandığı görülmektedir. Yazındaki tanımlamalarda afet yönetimi halkasının stratejik ve sistematik olarak eşgüdümsel bir yapı olduğu vurgulanmaktadır. Bu halkadaki tüm faaliyetlerin birbiriyle bağlantısı olması nedeniyle sosyal yaşamdaki bütün grupların afet yönetiminin her aşamasından etkilenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Yazında, kullanılan tüm kavramların açıklamaları ve birbirleri ile ilişkileri aşağıdaki başlıklarda açıklandığı gibi yer almaktadır.

1.1.1. Afet Kavramı

Meydana geldiği andan itibaren yapısı nedeniyle toplumun tümünü veya belirli bir kesimini olumsuz yönde etkileyen, gündelik yaşamı sekteye uğratan, ekonomik, sosyal ve fiziksel kayıplar meydana getiren olayların sonucudur. Bu olayların oluşum nedenlerine bakıldığında, afetler doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı etmenler olarak sınıflandırılmaktadır. Aynı zamanda, afet meydana geldiğinde toplumun kendi imkanları ile mücadele etmesi zor bir hale gelecektir. Bunun neticesinde, toplumun afetle başa çıkabilmesi için çevre bölgelerin desteğine ihtiyaç duyulacaktır. Hangi zamanda, hangi yerde, hangi büyüklükte ve hangi türde olacağı çoğu zaman bilinmeyen afetler, meydana gelmeye başladığı günden bugüne kadar toplumun can ve mal güvenliğine ciddi sıkıntılar veren büyük tehlikelerdir. Dünya üzerinde bulunan ülkelerin çoğunda afetler ciddi oranda maddi ve manevi kayıplara sebebiyet vermiş ve daha çok gelişmemiş ülkeleri etkilemiştir (Press ve Hamilton, 1999: 1927).

Afetin büyüklüğü ölçülürken genellikle olayın oluşturduğu can kayıpları, yapısal hasarlar, yaralanmalar, meydana getirdiği ekonomik ve sosyal kayıplar dikkate alınmaktadır. Afetin büyüklüğünü belirleyen temel etkenler;

a) Olayın fiziksel olarak büyüklüğü,

b) Olayın yerleşme bölgelerine uzaklığı,

c) Az gelişmişlik ve fakirlik,

d) Çevrenin ve ormanların tahrip olması ya da yanlış kullanımı,

e) Tehlikeli alanlardaki denetimsiz ve hızlı kentleşme,
f) Eğitim eksikliği şeklinde sınıflandırılabilir (Erkal ve Değerliyurt, 2009).

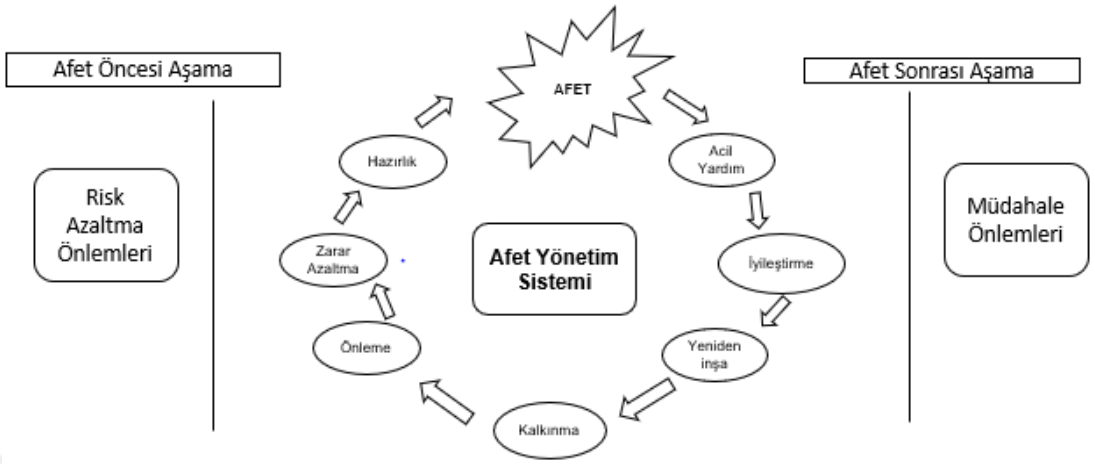
Bu faktörlerden olayın yerleşim bölgesine olan uzaklığı ve fiziksel büyüklüğü doğal kökenlidir. Bunların dışındaki maddeler ise bu durumun aksine insanların aktiviteleriyle alakalıdır.

Afet Yönetimi, günümüze kadar incelendiğinde, insanların birçok konuda gelişim gösterdiği ortadadır. Fakat afetlere neden olabilen sel, heyelan, volkan patlamaları, deprem, çığ gibi doğal kaynaklı olayların ortaya çıkışı üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir. Ayrıca bu olayları önlemek için insanların yapabilecekleri çok kısıtlıdır. Günümüzde veya ileri ki dönemlerde afetlere karşı yapılabilecek en etkili yöntemlerden biri afetlerin etkilerini en aza indirebilmek için planlar oluşturmak, araştırmalar ve çalışmalar yapmak ve bunları uygulamaya koymaktır. Bundan dolayı insanların yaşadıkları veya bulundukları çevrelerde meydana gelebilecek olaylar hakkında haberdar olmaları, bu durumlar hakkında tüm nedenleri detaylı incelenecek şekilde araştırmaları ve bu olayların tekrarında olaylardan hiç etkilenmemek veya en az düzeyde etkilenmelerine fırsat tanıyan tüm çalışmalar afet yönetimi olarak adlandırılmaktadır (MEDAK, 2021).

Modern afet yönetimi kavramı ise; kayıp ve zararları azaltmak, tahmin, erken uyarı, hazırlık ve afetleri anlamak gibi afetlerin öncesinde yapılan korumaya yönelik faaliyetler “Risk Yönetimi”; müdahale, etki analizi, iyileştirme ve yeniden inşa gibi afetlerden sonra yapılan faaliyetler ise “Kriz Yönetimi” olarak kavramlaştırılmıştır (Kadıoğlu, 2008). Bu durum neticesinde etkin bir afet yönetimi; afet öncesindeki, sırasındaki ve sonrasındaki gereksinim duyulan tüm çalışmaları kapsamaktadır (Demirci ve Karakuyu, 2004).

Modern afet yönetimi yaklaşımında, afet yönetimi aşamaları Şekil 1’de görüldüğü biçimde incelenmektedir;

Şekil 1: Afet Yönetiminin Aşamaları

Kaynak: Özmen vd., 2005.

Bu yaklaşımda afet yönetiminde, afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılacak olan tüm planlama ve faaliyetleri bütünsel olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşımla, kapsamlı biçimde ele alınan afet yönetiminin amacı ise;

Afet Öncesinde:

a) Oluşabilecek olayların sonuçlarından toplumun en az fiziksel kayıp ve zararla kurtulabilmesi için gereken idari, teknik ve yasal anlamdaki tüm önlemleri almak.

b) İmkan olan durumlarda olayları önlemek, imkan olmayan durumlarda ise ilk yardım, kurtarma ve iyileştirme çalışmalarının verimli, etkili ve hızlı şekilde oluşturulmasını sağlamak.

c) Afet zararlarını azaltabilmek amacıyla; sürdürülebilir kalkınma sağlamak ve mevcut riskleri önlemek.

d) Toplumun her kesiminin afetlerin oluşturabileceği zararlardan en az oranda etkilenmesini sağlamak için toplumda zarar azaltmaya yönelik kültür oluşturmak ve eğitim programları uygulamak.

Afet Sırasında:

a) İlk yardım ve arama-kurtarma çalışmalarını başlatmak.

b) Ulaşım ve haber alma olanaklarını sağlamak.

c) Geçici barınma alanları oluşturularak yiyecek, giyecek, içecek, yakacak gibi önemli ihtiyaçları sağlamak.
d) Her türlü tahliye işlemlerini yapmak.
e) Her türlü güvenlik önlemlerini sağlamak.
f) Hasar tespit çalışmalarını başlatmak.
g) Çevre sağlığı konusunda önlemler almak.
h) Bulaşıcı hastalıklar, patlamalar, yangınlar gibi oluşabilecek ikincil afetlere karşı önlemler almak.

Afet Sonrasında:

a) Afetin oluşturabileceği ek risk ve tehlikelere karşı can ve mal kaybını önlemek.
b) En fazla kişiyi kurtarmak ve sağlığına kavuşmasını sağlamak.
c) Afetten etkilenen toplumun ihtiyaçlarını en kısa zamanda ve en akıcı şekilde karşılamak.
d) Afetlerin oluşturabileceği sosyal ve ekonomik kayıpları en aza indirmek.
e) Afetlerden etkilenen kitleler için gelişmiş ve güvenli ortam hazırlamak.
f) Dezavantajlı gruplar için iyileştirme amaçlı faaliyetler gerçekleştirmek şeklinde özetlenebilir (Özmen vd., 2005).

Yapılan her türlü faaliyet, her şeyden önce insan ve diğer canlıların hayatını kurtarmak içindir. Bu sebeple, afet yönetimi kapsamında yapılan tüm çalışmaların bu üç süreci içine alan bütünsel bir yaklaşım olarak düşünülmesi ve bu doğrultuda önlemler alınması gerekmektedir.

Afet tanımlamasında olduğu gibi aşamalarında da birçok farklılık bulunmaktadır. Afetler konusunda yapılan çalışmaların bazılarından alınan bilgiler toparlanıp bu çalışmada kullanılacaktır. Tüm afetlerin sonucunda oluşan zararların durumu tesirli bir afet yönetim planlamasına ihtiyaç duyulmasının gerekçesini net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu nedenle, etkili bir afet yönetimi planının; hazırlanması, pratik olarak sürekli uygulanması, değişen zaman, teknoloji ve çevre şartlarına göre revize edilmesi ve eksizsiz bir şekilde uygulanabilecek esnekliğe sahip olması önem arz etmektedir (Aydıner, 2014).

Son zamanlarda, teknolojik, insan kaynaklı veya doğal afetler sonrası açığa çıkacak olumsuz sonuçların birey yaşamı, ekonomik ve doğal çevre için ciddi ölçüde sorun çıkarma potansiyelinin yüksek olduğu açıkça ortadadır. Bu bağlamda meydana gelen ‘Afet Yönetimi’ kavramı afet öncesinde olası risklere karşı tedbir olarak hazır

bulunma, oluşacak zararları en aza indirgeme, afet gerçekleştiğinde etkili müdahale yapma ve afet sonrası iyileştirme ve yeniden inşa amacıyla eldeki kaynak ve imkanları düzenleme, analiz etme, plan hazırlama, karar alma ve alınan kararları değerlendirme aşamalarının tümünü içermektedir. Bu sebeple afet yönetimi faaliyetleri birbiriyle bağlantılıdır. Bu neticede afet yönetimi, hazırlık, zarar azaltma, iyileştirme ve müdahale gibi dört aşamadan ve tahmin ve erken uyarı, etki analizi ve yeniden yapılandırma gibi dört ana unsurdan oluşmaktadır. Başka bir ifade ile; afet yönetiminin aşamaları ve ana unsurları aşağıdakilerdir;

- Kayıp ve Zarar Azaltma
- Hazırlık
- Tahmin ve Erken Uyarı
- Etki Analizi
- Müdahale
- İyileştirme
- Yeniden yapılandırma.

Bütünleşik afet yönetim sistemindeki kayıp ve zarar azaltma, tahmin, hazırlık, erken uyarı ve etki analizi gibi afetler meydana gelmeden önce korunma amaçlı yapılan faaliyetlere **"Risk Yönetimi"** adı verilirken; müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılandırma gibi afet meydana geldikten sonra ortaya çıkan zararları onarmaya yönelik faaliyetlere ise **"Kriz Yönetimi"** adı verilmektedir. Özetle, afet yönetim sisteminin Risk Yönetimi (Afet Öncesi) ve Kriz Yönetimi (Afet Sonrası) olarak iki bölümden oluştuğu söylenebilir (Kadıoğlu, 2008: 9).

Hazırlık Aşaması: Bu aşamada gerçekleştirilmesi gerekli olan faaliyetlerin esas amacı, mevcut olan afet tehlikesinin bireyler için ortaya çıkacak ciddi boyuttaki kayıplara yönelik tedbirler belirleyerek tam zamanında elverişli ve etkili yöntemler ile müdahalede bulunabilmeye hazır hale gelmektir. Bazen zarar azaltma aşamasında alınan tedbirlerle afetlerin ve etkilerinin engellenmesi mümkün olmamaktadır. Bu yüzden, afet gerçekleşmeden önceki zamanda yani hazırlık aşamasında, bireyin yaşamı ve mal varlıkları afetlerin tahrip edici tesirlerinin etkilerini engelleyici birtakım uygulamaların yapılması gerekecektir. Hazırlıklı olma tedbirleri bir kerelik faaliyet olarak görülmemelidir. Bu aşamadaki temel öğe, acil durum ve afet yönetimi alanında çeşitli sorumlulukların arasındaki bağı koparmayacak planların yapılması ve düzenli bir şekilde değişen şartlara göre yenilenip geliştirilmelidir. Bazen afetler çok hızlı bir

şekilde ve beklenmedik bir anda meydana geldiği için gerçekleştiği anda çare bulmak mümkün değildir. Bu yüzden afetlere hazırlığın önemi çok büyüktür (Kadıoğlu, 2008: 18).

Müdahale Aşaması: Afetlerin ortaya çıktığı anda ve gerçekleşmesinin ardından başlayarak maruz kalınan afetin şiddetine ve büyüklüğüne göre 3 gün ile 1-2 aylık süreç içerisinde gerçekleştirilen tüm faaliyetleri kapsar. Meydana gelen herhangi bir afet sonrası, insan hayatını ve mal-mülk kaybını önlemenin yanı sıra idari grubun içinde bulunduğu olağanüstü durumu olağan akışına geri döndürmek amacıyla faaliyetlere başlamak gerekli olmaktadır. Müdahale aşamasında çalışacak kişilerin seçilmesi, sivil halka önceden uyarıda bulunulması, halkın başka bir bölgeye tahliyesinin sağlanması ve oradaki barınma ihtiyacının karşılanması, sivil halka düzenli bir şekilde sık sık bilgilendirilme yapılması, arama-kurtarma faaliyetleri, medikal yardımın yapılması, meydana gelecek hasarın boyutunun belirlenmesi, zararı en aza indirmek için göz önünde bulundurulacakların belirlenmesi ve başka yerden istenilecek yardımlar gibi tüm uygulamalar müdahale aşamasının içeriğindeki faaliyetlerdir (Kadıoğlu, 2008: 23).

Afet meydana geldikten sonra mümkün olabilen en fazla sayıda kişinin yaşamını kurtarmak, sağlık ihtiyaçlarını karşılamak ve durumlarını iyileştirmek, afete maruz kalan kişilerin temel ihtiyaçlarını en kısa sürede gidermek, afet alanındaki günlük yaşamın kısa süre içerisinde eski haline dönmesini sağlamak, afetin yol açabileceği diğer (ikincil ve dolaylı) etkilerden kişilerin maddi ve manevi anlamda zarar görmesini önlemek ve mal varlıklarını korumak müdahale aşamasının temel amaçları olarak ifade edilebilir (Erkal ve Değerliyurt, 2009).

İyileştirme Aşaması: Bu aşama, yaşanan afetten sonra zarara uğrayan bireylerin yıkılan evlerini, sosyal ve ekonomik kayıplarını ve kesintiye uğrayan yaşamlarını afet olmadan önceki seviyeye getirmek amacıyla yapılan çalışmaların bütünüdür (Yılmaz, 2005: 6). İyileştirme, zararlarının bir yıldan daha uzun sürebileceği altyapı sistemlerinin (eğitim, ulaşım, barınma, haberleşme vb.) sürekliliğini sağlamak amacıyla yapılmaktadır (Ergünay, 1996). Bu aşama afete maruz kalan insanların bozulan günlük yaşantılarının eski haline ulaşana kadar devam eden zamanı içermektedir (Petak, 1985: 3). Bir afetten sonra iyileştirme yapmak için, bir hafta, üç ay ve bir yıl sonrası geçici ve kalıcı barınma üniteleri (çadır kentler, kamu tesisleri,

bireysel çadırlar, akraba ya da komşu evleri, kiralık konutlar vb.) göz önünde bulundurulmalıdır (Kadıoğlu, 2008: 28).

Zarar Azaltma Aşaması: Bireyin veya toplumun refah seviyesi, sağlık durumu, can ve mal güvenliği vb. haklarına zarar verme potansiyeli bulunan risklerin oluşması durumunda ortaya çıkacak zararı en aza indirebilmek için etkin bir zarar azaltma planının hazırlanıp faaliyete sokulması zarar azaltma aşamasının temel uygulamaları arasındadır (Petak, 1985: 166). Bu aşamanın amacı, uzun yıllar boyunca meydana gelebilecek tehlike içeren durumların ortaya çıkaracağı yaşam veya mal kaybı gibi olumsuz etkileri en aza indirgemeyi veya tamamen yok etmeyi hedefleyen esnekliği ve sürekliliği olan tedbirleri sağlamaktır (Kadıoğlu, 2008: 10).

Diğer bir değişle zarar azaltma, uzun süreyle kişinin can ve mal-mülk güvenliği açısından sorun oluşturma potansiyeli bulunan durumlara karşın alınması gerekli olan etkili tedbir yöntemlerinin bütünü olarak açıklanabilir. (McLoughlin, 1985). Bu nedenle, yerleşim alanlarına belirli ölçütler koyulması, kanunların ve maddi faaliyetlerin iyileştirilmesi, tüm bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının afetleri engellemesi konusunda birlik olup kriz zamanı gerçekleşmeden evvelki aşamaya destek vererek zarar azaltma aşamasının etkili olmasına katkıda bulunacaktır (Yavaş, 2005).

1.1.2. Afetlerde İlk 72 Saat (Altın Saat)

Tahmin edilebileceği gibi afetlerin ilk zamanlarında insanlar durumdan habersizdir. Sadece kendi bildikleri ve hazırlıkları ile korunmaya çalışırlar. Acil durum ekipleri (ambulans, arama kurtarma ekipleri, itfaiye) dünyanın hiçbir yerinde olay yerine anında gelerek müdahale edemez. Bu nedendendir ki afetin ilk saatleri tüm bireyler için çok önemlidir. Afetin meydana geldiğinden sonraki ilk 72 saate altın saatler denmektedir. Her bireyin ilk 72 saat için hazırlık yapması gerekmektedir. Gündelik yaşantıda teknolojiye duyulan ihtiyaç her geçen gün daha da artmaktadır. Herhangi bir afetin yaşanması, insan hayatının olmazsa olmaz denilen telefon şebekeleri, otoyollar, demiryolları, barajlar, nükleer santraller, elektrik santralleri, su şebekeleri vb. gibi ürünlerin birden yok olmasına sebebiyet verebilir. Bu nedenle afetlerin ilk 72 saatinde toplumun temel gereksinimlerinin kesilmesi ciddi sorunlar ortaya çıkarabilmektedir (O'Neill, 2005).

Afetlerin yarattığı en temel problemler genellikle ilk 72 saatte meydana gelmektedir. Tüm bireylerin, afetlerin ilk 72 saatinde karşılaşabilecekleri problemler şu şekilde sınıflandırılabilir (Yılmaz, 2012: 66-67);

- **Acil kurtarma ve ortamı tahliye etme problemleri**; Bilgilerin zamanında ulaşamaması ve bağlantı noktalarında koordine sıkıntısı olması gibi problemleri kapsar.
- **Emniyet ve güvenlik problemleri;** Şiddetli afetler meydana geldikten sonraki kısımda afetzedelerin doğa veya dış etmenler karşısında kendilerini yeterli güvende iyi hissetmeme problemlerini içerir.
- **İlk yardım çalışmaları esnasında karşılaşılan problemler;** Afetzedelere yapılan ilk müdahale sırasında ciddi kargaşa ortamı ve ilk yardımın verimli yapılamaması gibi problemleri içerir.
- **Ulaşımda karşılaşılan problemler;** Yapılan yardımları veya çalışanların olay yerine intikali sırasında karşılaşabileceği problemleri kapsar.
- **Sosyal yardım çalışmalarında karşılaşılan problemler;** Yapılan insani yardımların toplanması ve ulaştırılması sırasında ortaya çıkan sorunları içerir.
- **Kısa süreli barınma problemleri;** Afetzedelerin ilk 72 saatte kendi barınaklarının yıkılmasından dolayı geçici barınaklara yerleştirilirken bu barınaklarda yaşayacakları problemleri içerir.
- **Alt yapı sistemi problemleri;** Afet ortaya çıktığı bölgede ilk 72 saatteki ciddi alt yapı sistemi çökmesi sonucu kaynaklanan karışıklıkları, kargaşa ortamı gibi oluşacak sorunları içerir.
- **Mühendislik bakımından ortaya çıkan problemler;** Afetlerden önce yapılan imar yapım ve düzenleme hatalarının ilk 72 saatteki yansıması ile ilgili çeşitliliği kapsar.

Görüldüğü üzere tüm bireyler, afetlerin özellikle ilk 72 saatinde yaşanan senaryolardan farklı şekillerde etkilenebilmektedir. Bu durum ise, altın saat kavramının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Afetlerde, özellikle dezavantajlı bireylerin bu süreçteki ihtiyaçları karşılanmalı ve yönlendirmeler doğru şekilde yapılmalıdır.

1.1.3. Afet Türleri

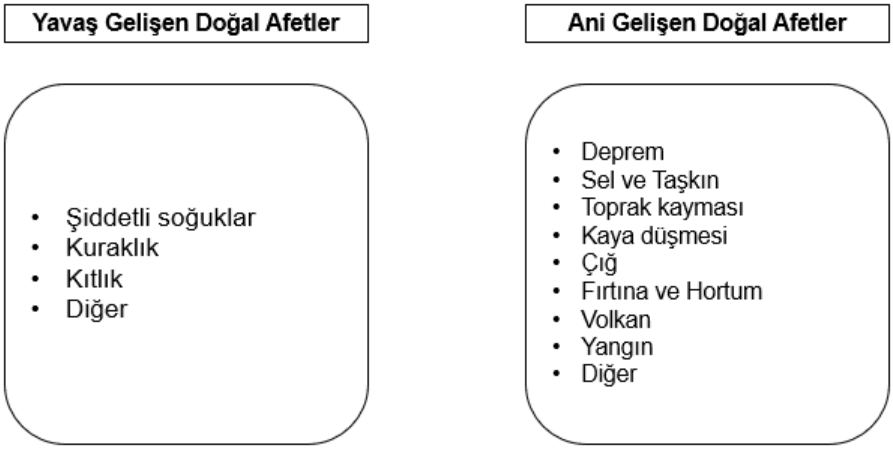
Afet türleri için sınıflandırma yapılırken bazen iki bazen ise üç grup altında değerlendirme yapılmaktadır. Türkiye'de afetler konusunda en yetkili kurum olarak

kabul edilen Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD, 2021a)'a göre afetler iki grup altında incelenmektedir. Bunlar doğal afetler ve insan kaynaklı afetlerdir. Avrupa Atlantik Afet Müdahale Merkezi de bu yaklaşıma benzerdir. Bu kurumun afetler konusundaki yönergesinde afetler doğal ve teknolojik olarak iki gruba ayrılmıştır (Yılmaz, 2004: 17).

Doğal Afetler: Doğal afetler veya doğa kaynaklı afetler AFAD'ın Kasım 2004 yılında yayımladığı Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğünde, "Deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, göktaşı düşmesi gibi, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel ad." şeklinde tanımlanmaktadır (AFAD, 2021b).

Tüm dünyadaki doğal afetler ele alındığında 31 çeşit doğal afet kabul edilmektedir. Bunların 28 tanesini meteorolojik afetler oluşturduğu görülmektedir. Doğal afetlerin önem dereceleri çeşitleri ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Örneğin Akdeniz Bölgesi'ndeki doğal afetler; sel, kuraklık, orman yangınları, dolu fırtınaları, çığ, heyelan ve donlardır. Türkiye geneline bakıldığında ise; meteorolojik kaynaklığı doğal afetler olarak kar, fırtına, çığ, yıldırım, şiddetli rüzgar, şiddeti yağış, kuraklık, orman yangınları, don, sel, su taşkını, dolu, gibi afetler görülmektedir (AFAD, 2021b). AFAD doğal afetleri iki farklı gruba ayırmaktadır. Doğal afet türleri Tablo 1'deki gibi sınıflandırılabilir;

Tablo 1: Doğal Afet Türleri

Kaynak: AFAD, 2021b.

Deprem: Volkan faaliyetlerinin veya tektonik hareketlerin etkisi sonucunda yer kabuğu kırılarak ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar şeklinde yayılması ile ortamlardan geçmesi ve yeryüzünü sarsması deprem olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2004).

Ciddi deprem kuşaklarından birisinde bulunan Türkiye'de her gün çoğu insan tarafından farkına varılmayan ve aletlerin sürekli olarak kaydettiği depremler meydana gelmektedir. 1990 yılında Türkiye'de yapılan nüfus sayımı doğrultusunda; tüm nüfusun %98'i deprem riski altında olup, ülke nüfusunun %44'ünün birinci dereceden deprem tehlikesinin bulunduğu bölgelerde yaşadığı tespit edilmiştir. Ülkede yaşayan toplumun büyük bir kısmı bu riskli bölgeler olarak tanımlanan alanlara hala göç etmektedir. Bu durum bağlamında, her geçen yıl depremlerin etkisine maruz kalan insan sayısının arttığı gözler önüne serilmektedir (Ertürkmen, 2006; Doğal Afetler Özel İhtisas Komisyonu Başkanlığı, 2000).

İnsan Kaynaklı (Teknolojik) Afetler: İnsan kaynaklı afetler, AFAD'ın Kasım 2004'te yayınlamış olduğu Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğünde; "Politik ve insan faktörlerinin etkin olduğu savaşlar, iç çatışmalar, terör eylemleri, büyük göçler, endüstriyel kazalar gibi olaylar ve bunların doğurduğu sonuçların tümü." şeklinde tanımlanmaktadır. Buna ek olarak sözlükte ekolojik afetler de insan kaynaklı afetler statüsünde gösterilmektedir. İnsan kaynaklı afetler bazı kaynaklarda teknolojik afetler olarak verilirken bazı kaynaklarda ise doğal olmayan afetler şeklinde verilmektedir. İnsan kaynaklı afetlere örnek olarak; endüstriyel, nükleer, maden, ulaşım kazaları, siber tehlikeler, kritik yapılara yönelik tehditler, terörizm, KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik, Nükleer Tehditler), büyük yangınlar ve çevresel tehditler verilebilir. Bu afetler genel olarak, yaralanma, engellilik, hastalık, ölüm ve aynı zamanda sosyal, çevresel ve ekonomik sorunlara sebep olabilen olayların sonucu olabilirler (AFAD, 2021c).

Farklı bir şekilde teknolojik veya insan kaynaklı afetler tanımlanacak olursa; terör saldırıları, savaşlar, kimyasal saldırılar veya silahların kullanımı, tehlikeli maddelerin hava, deniz, kara veya demir yolları ile taşınması sırasında oluşan kazalar gibi olaylar şeklinde tanımlanabilir (Akdağ, 2002: 5-6; Boduroğlu, 2017). Emergency Events Database (EM-DAT) veri tabanı incelendiğinde insan kaynaklı afetler aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır;

Tablo 2: Teknolojik Afetler

TEKNOLOJİK/İNSAN KAYNAKLI AFETLER		
Endüstriyel Kazalar	Ulaşım Kazaları	Diğer Kazalar
•Yangın •Kimyasal Sızıntı •Çökme •Patlama •Gaz Sızıntısı •Zehirlenme •Radyasyon •Yağ Sızıntısı •Diğer	•Deniz Yolu Kazaları •Demir Yolu Kazaları •Hava Yolu Kazaları •Kara Yolu Kazaları	•Çökme •Patlama •Yangın •Diğer

Kaynak: EM-DAT, 2020.

Aynı şekilde, yine EM-DAT' tan alınan veriler doğrultusunda Türkiye'de 2000-2020 yılları arasında 102 insan kaynaklı afet meydana geldiği açıklanmıştır. Bu afetlerin etkileri sonucunda ise 2440 kişi hayatını kaybetmiş ve 1961 kişi ise bu afetlerden etkilenmiştir. Çalışma doğrultusunda bu afetlerin en yoğun olanının ulaşım kazaları olduğu dikkat çekmektedir.

1.1.4. Acil Durum Kavramı

İnsanların can ve mal kaybına yol açma potansiyeli olan, acil müdahale gereksinimi duyulan ve ani gelişen durumlardır (Drabek, 1996). Diğer bir tanımla acil durum; eldeki yerel fırsatlar değerlendirildiğinde üstesinden gelinebilen, ivedilik ihtiyacı bulunduran bütün durumlar, 5902 sayılı kanuna göre, insanların hepsi veya bir kısmının normal yaşamlarını veya uygulamalarını engelleyen ya da kesintiye sebep olan, acil müdahale edilmesi gereken olaylar veya olayların sebebiyet verdiği kriz hali olarak ifade edilmektedir (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, 2019). Acil durumlara hazırlanırken üç temel başlık karşımıza çıkmaktadır. Bu başlıklar şu şekilde sınıflandırılabilir (Güler ve Çobanoğlu, 1994: 16-17);

a) Teknolojik Hazırlık: Teknolojik olarak hazırlıklı olmak, olayların yaratabileceği olumsuz etkileri azaltmada önemli bir etkendir. Örnek olarak, fabrikalarda ortaya çıkan kazaları engellemeye yönelik alınan teknolojik tedbirler, bazı olayların önceden tahmin edilmesi ve yer seçiminin can ve mal kaybını azalttığı dikkat çekmektedir.

b) Toplumun Bilgilendirilmesi ve Eğitim: Toplumun olabilecek olaylar, bu olaylara karşı yapılması gerekenler, oluşan zararın en aza indirilmesi için yapılabilecekler ve bunların nedenleri konularında önceden bilgilendirilmeleri ve eğitilmeleri afetlerdeki can ve mal kayıplarını azaltmak için önemli bir etken olabilir.

c) Altyapı: Depolar, su kaynakları, elektrik istasyonları, iletim şebekeleri, gıda depolama ve saklama yerleri sık yaşanan afetlere karşı dayanıklı şekilde yapılmalıdır. Alt yapıların afet bölgesine kolay bağlanabilecek ve iletilebilecek bölgelerde inşa edilmesi afetlere dirençlilik konusunda fayda sağlayabilir.

Teknolojik olarak hazır bulunmak, toplumun tüm kesiminin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi ve bölgenin altyapı sistemlerinin güçlü olması veya güçlendirilmesi acil durumlara karşı hazırlık faaliyetlerinin en başında gelmektedir.

1.1.5. Güvenlik Kavramı

Toplumun günlük yaşantısının, düzeninin kesintiye uğramadan devam ettirilmesi veya toplumun rahat ve özgür biçimde hayatlarına devam etmesi için alınan önlemlerdir (Kadıoğlu, 2011). Güvenlik, insan hayatının bedensel ve psikolojik açısı olarak değerlendirildiğinde çok önemli bir terimdir. Gereksinimler bakımından incelendiğinde, Abraham Maslow'a göre yemek, içmek, solumak gibi ana gereksinimlerin ardından en önemli nokta olduğu vurgulanmıştır. Bu sebeple güvenlik, hayatımızdan ve hayatımızda yaptığımız faaliyetlerden aldığımız zevke, dikkat çeken önemli bir detay ve hayatımızdaki başarı ve bunun devamlılığını sağlayan ana sebeplerden birisidir (Erden ve Akman, 1998).

Büyük zararlar veren olağanüstü durumlarda günlük yaşam düzeni bozulur. Kurum ve kuruluşlar işlevini yerine getiremez hale gelir. Suç işleme eğilimleri fazlalaşır. Yasadışı olaylar baş gösterir ve bu olayların cezalandırılmasında sıkıntı yaşanır. Afetlere maruz kalan kişiler, afetlerin zararlarını gidermek için yasadışı yolları kullanabilmektedirler (IOM, 2015: 6).

Dezavantajlı bireylerin (engelliler, hamileler veya emzirmekte olan kadınlar, yaşlılar, çocuklar vb.) olağanüstü durumlarda ve afetlerde daha yüksek büyük tehlike ve riske sahip oldukları bilinmektedir (Carter, 2008). Özellikle çocukların olağanüstü durumları yaşadıktan sonra düşünmeden inanıp güvenme çaresizliğine kapıldıkları görülmektedir. İnsanlar tarafından zarar görmekte, gereksinimlerini gidermek isteğinde olan çocuklar istismar ve tecavüze uğrama tehlikesiyle karşılaşmaktadırlar (WHO, 2005). Hint Okyanusu Depreminin ardından zarar gören bazı ülkelerdeki özellikle çocuklara karşı yapılan cinsel istismar bu durumu açıkça göstermektedir. Bu durumda Uluslararası Göç Örgütü, suçluların afete maruz kalmış çocukların yaşadığı zor ve çaresiz durumdan faydalanarak bu suçu işlediklerini özellikle belirtmektedir. Bunun sonucunda, afetlerde dezavantajlı grupların etkin, doğru ve güvenli şekilde yönetilmesi afet yönetimine önemli derecede katkı sağlayabilmektedir (IOM, 2015: 5).

1.1.6. İletişim Kavramı

İletişim kavramı hem sosyolojik hem de psikolojik anlamda kapsamlı bir süreci içermektedir. Bu nedenle kavramı tanımlama konusunda birçok farklı tanım bulunmaktadır. Genel itibariyle tanımlanacak olursa iletişim, en az iki canlı arasında gerçekleştirilen, karşılıklı anlaşmayı ve soyut düşüncelerin ifade edilmesini sağlayan düşünce aktarımıdır. İletişim, en az iki kişinin karşılıklı gerçekleştirebileceği duygu, düşünce ve bilgi aktarımıdır. İnsanın sosyal varlık olmasından kaynaklı çevresindeki kişiler ve varlıklarla anlaşma, ilişki kurma, haberleşme gereksinimden dolayı iletişim olgusu ortaya çıkmıştır (Ulusoy, 2002). İletişimde insanlar hem kendi çevrelerinden hem de çevrelerinin dışında ortaya çıkan gelişmelerden haberdar olmak ister. İnsanlar, toplumda kendilerini iletişim sayesinde koruyabilmektedir (Güz, 1998).

İletişim anlamı yalnızca bireysel olarak kısıtlanmayıp toplumsal olarak da büyük bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir. İyi iletişim kurabilen tüm canlılar diğerlerinin sorunlarını, acılılarını ve mutluluklarını paylaşma yeteneğine sahip oldukları için bu kişiler daha çok çözüm odaklı olabilmektedir (Işık, 2016: 19).

1.2. İZMİR İLİNİN DEPREMSELLİĞİ

İzmir ilinde etkin olan depremler, tektonik depremlerdir. İzmir ilinin depremselliğini, 37.50°- 39.50° enlemleri ile 25.00°-29.50° boylamları arasında kalan bölüm oluşturur. Bu bölüm, Gediz, Bakırçay, Küçük ve Büyük Menderes grabenlerini

(Ege graben sistemini) içermesi sebebi ile Batı Anadolu'nun en önemli sismotektonik (deprem ve faylar arasındaki ilişki) yöresi olarak kabul edilmektedir. Anadolu'nun batıya doğru olan hareketi; kuzey-güney yönlü genişlemelere, doğu-batı yönlü sıkışmalara ve dolayısıyla bölgedeki fay sistemlerinin sık sık kıpırdamasına neden olmaktadır. (Sezer, 2004).

1.2.1. İzmir Yöresi Aktif Fayları

Sismolojik açıdan bölge Akdeniz Deprem Kuşağı'nda bulunmaktadır. Magnitüdü (Mw.) 4-8 arasında depremler üretebilecek uzunlukta ciddi diri faylar bulunmaktadır. Bu bölgeler Türkiye'de 1-2. Derecedeki deprem bölgeleri içerisinde olan alanları kapsamaktadır. Yapılan analizlere göre İzmir ilinde, M.S 11-2000 yılları arasında 4 ve üzeri büyüklüğüne sahip toplam 887 deprem yaşanmıştır. Bu depremlerin 84'ü şiddetli olup ciddi can ve mal kayıplarına sebep olmuştur (Ocakoğlu ve Demirbağ, 2005). İzmir yöresinde tanımlanmış olan on adet aktif fay hattı bulunmaktadır. Bu faylar aşağıda gösterildiği gibi sınıflandırılabilmektedir:

- **Gediz Grabeni Batısı Fayları:** Sarıgöl-Turgutlu arasında güneye doğru içbükey kavisle, Kuzeybatı-Güneydoğu doğrultusunda bulunan Gediz grabeni Turgutlu yöresinde iki farklı kola ayrılmaktadır. Kuzeydeki kol Manisa yönüne doğru devam ederken güneydeki kol Turgutlu'dan itibaren batıya dönerek Kemalpaşa yöresinde sonlanmaktadır. Kuzey kol Manisa fayına bağlı şekilde gelişmektedir. Bu fay normal eğilim fayıdır. Eğilimi Manisa Dağı kuzeyinde 50-65° arasında değişiklik göstermektedir.

- **Dumanlıdağ Fayı:** Menemen ilçesinin kuzeyinde, Dumanlıdağ volkan kompleksinin üzerinde Kuzeybatı-Güneydoğu doğrultusundaki faylar Dumanlıdağ fay zonu olarak isimlendirilmektedir. Zon Manisa Fay'ının batı ucunun uzanımı ile uyumludur.

- **Bornova Fayı:** İzmir körfezinin doğusunda bulunur. Doğubatı-Güneydoğu doğrultusunda uzanmaktadır. İzmir fayının konjuget bileşimi olarak bilinmektedir. Normal fay olarak kabul edilir fakat fayın aktiviteleri konusunda yeterli veri bulunmamaktadır. Neotektonik fay olarak kabul edilmektedir.

• **İzmir Fayı:** İzmir körfezinin doğusunda bulunur. Körfezi morfolojik olarak sınırlayan doğu-batı yönlü bu fay İzmir Fayı olarak isimlendirilmektedir. Fay iki parçadan oluşmaktadır. Gediz grabeninin batı ucunda bulunan Kemalpaşa Fayı'nın kuzey kolunun devamı niteliğindedir. Kentsel yerleşmenin yoğun olması sebebiyle fayın aktivitesini ve niteliğini yorumlayacak veriler kısıtlıdır. Bu durumla birlikte genel jeomorfolojik özellikleri normal faylara bağlıdır (Ocakoğlu vd., 2005).

• **Cumaovası Fayı:** İzmir ilinin güneydoğusunda yer almaktadır. Tuzla Fayı ve Gediz grabeni arasında uzanmaktadır. Doğu uç kısmı Gediz grabeninin güneyiyle birleşir. Cumaovası alüvyonlarında ise Tuzla Fayı ile ilişki gözlenememiştir. Sağ yönlü doğrultu atılımı olan faydır.

• **Karaburun Fayı:** Karaburun yarımadası ve İzmir körfezini ayıran önemli bir yapısal hattır. Bu fayın güney tarafları Seferihisar koyunu morfolojik olarak sınırlandırmaktadır. Fayın kuzey ucunda, faya paralel olarak Gülbahçe Koyu yerleşmiştir.

• **Gümüldür Fayı:** Fay Kuşadası Körfezinin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Tuzla Fayına çapraz şekilde uzanmıştır. Güney ucunda Menderes Masifi'ni oluşturmuş kayaları kesmektedir. Gümüldür yöresinde ise kuzey taraftaki Miyosen çökellerini kesmektedir. Morfolojik olarak normal karakterli bir faydır. Neotektonik dönem yapısına aittir. Aktif özellikler taşımamaktadır (Ocakoğlu vd., 2004).

• **Tuzla Fayı:** İzmir ilinin güneybatısında, Cumaovası ve Doğanbey burnu arasında Kuzeydoğu-Güneybatı doğrultuda yapısal bir hat uzanmaktadır. Güneybatısına doğru yönü kuzeye dönen çizgisellik doğu tarafında Cumaovası Fayı ile birleşmektedir. Batı tarafındaki Doğanbey burnunda ise bu fay Ege Denizi ile birleşmektedir. Ege Denizinin bu kısımdaki taban özellikleri de fayın aynı şekilde devam ettiğini göstermektedir. Bu çizgiselliğin güneybatı tarafındaki yaklaşık 15 km'lik kısmı aktif fay özelliklerine sahip bütün morfolojik ve yapısal özellikleri göstermektedir.

• **Gülbahçe Fayı:** Karaburun Yarımadası ile İzmir körfezini morfolojik ve yapısal olarak ayırmaktadır. Kuzey ve güney doğrultulu bu fayın karada olan uzunluğu 15 km'dir. Suyun altındaki kısımlarla birlikte fay toplam 70 km uzunluğuna ulaşmaktadır (Ocakoğlu vd., 2004, 2005).

• **Seferihisar Fayı:** İzmir ilinin güneybatısında bulunan bu fay Seferihisar yöresinin Güzelbahçe ve Sığacık körfezi arasında uzanmaktadır. Ocakoğlu ve arkadaşlarına (2005)'e göre fay ile ilgili sualtı verilerinin denizin tabanında da devam ettiği görülmektedir. Seferihisar Fayı'nın karada bulunan uzunluğu yaklaşık 23 km'dir. Fayın sualtında bulunan bölümü de eklendiğinde fayın boyu 30 km'ye kadar uzanmaktadır (Demirtaş ve Gülpınar, 2019).

1.2.2. İzmir İli ve Depremler

İzmir ili ve çevresinin jeolojik yapısı ve tarihsel depremleri incelendiğinde, bu bölgenin deprem riskinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Hem tarihsel hem de aletsel olarak ölçülen depremlerin iyi araştırılması İzmir ilinin depremselliği açısında ciddi öneme sahiptir. Fay sistemlerine bağlı şekilde bu bölgede yoğun deprem hareketliliği olduğu görülmektedir. Çok sayıdaki eski medeniyetlerin yerleşim yerlerine ait çeşitli tarih kaynakları ve verilerden elde edilen bulgular doğrultusunda bölgenin tarihsel dönemde de (1899 yılı ve öncesi) yıkıcı depremlerin olduğu ortaya çıkmaktadır (Altunel ve Barka, 1997). Yazında İzmir'de yaşanmış olan depremler iki ana dönem halinde incelenmektedir. Yazılı ilk kayıtlara dayanarak 20. Yüzyıl öncesi ve 20. Yüzyıl sonrası şeklinde ele alınabilecek bu depremler, ilin depremselliği ile ilgili genel bir çerçeve sunmaktadır.

1.2.2.1. İzmir İli ve Çevresinde Tarihsel Dönemde Meydana Gelen Depremler (20. Yüzyıl Öncesi- 1899 ve Öncesi)

İzmir ili ve çevresi tarihsel dönemlerde çok fazla uygarlığa hüküm sürmesi nedeni ile tarihsel deprem kayıtlarının en yoğun olduğu bölgelerden birisi olmuştur. Bu kayıtlar İzmir'in kent merkezi ve yakın çevresinin tarihsel dönemde çok sayıda depremden etkilendiğini göstermektedir. Bulunan bu kayıtlar depremlerin zaman zaman çok ağır hasarlar oluşturduğunu göstermektedir. Tarihsel depremlerden biri olan M.S. 17 Depremi, İzmir ve çevresinin en çok etkilendiği depremlerden birisidir. Bunun dışında, 1688 Depremi İzmir ili ve çevresinde ciddi oranda can ve mal kaybına sebep olduğu belirtilmektedir. Ek olarak, 1739 ve 1778 depremleri de İzmir ili ve çevresinde ciddi etliler bırakmıştır (Ambraseys ve Finkel, 1995). 20. Yüzyıl öncesi diğer adıyla tarihsel dönemdeki depremlerde bazıları araştırılmış olup Tablo 3'teki gibi sınıflandırılmıştır.

Tablo 3: İzmir İlindeki 1900 Yılı ve Öncesi Depremler

1900 Öncesi (Tarihsel Depremler)		
Tarih	**Şiddet**	**Konum**
M.S. 110	IX	İzmir, Efes
178	X	İzmir, Sakız, Sisam
688	IX	İzmir
1389	IX	İzmir, Sakız
1688	X	İzmir (Yenikale)
1739	IX	İzmir
1873	IX	İzmir, Sisam
1880	IX	İzmir, Menemen
1881	X	Ege Denizi, Sakız
1883	IX	Ege Denizi, Çeşme
1889	IX	İzmir, Sakız, Midilli

Kaynak: Sezer, 2004.

Tabloda gösterilen tarihsel dönemde yaşanmış bu depremler, kaynaklardan alınan veriler doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Aletsel dönemdeki gibi deprem magnitüdleri tam olarak verilememektedir.

1.2.2.2. İzmir İli ve Çevresinde Aletsel Dönemde Meydana Gelen Depremler (20. Yüzyıl sonrası – 1900'lerden Günümüze)

1900'lü yılların ardından, tarihsel dönemlerdeki kaynaklardan elde edilen deprem verileri yerini "Aletsel Dönem" olarak isimlendirilen yeni bir zaman dilimine bırakmıştır. Bu dönemde de İzmir ili ve çevresini etkileyen birçok deprem yaşanmıştır. İzmir kenti merkez olarak kabul edildiğinde, yaklaşık olarak 50 km yarıçaplı bir daire içerinde magnitüdü 4.0'ten büyük yaklaşık 190 deprem yaşanmıştır. Bu depremlerin bazıları İzmir kenti ve çevre bölgelerde can ve mal kayıplarına sebep olmuştur (Baykal, 2006).

Tablo 4: İzmir İlindeki 1900 Yılı ve Sonrası Depremler

1900 Sonrası (Aletsel Depremler)		
Tarih	**Büyüklük**	**Konum**
18.11.1919	Mw = 7.0	Ayvalık
16.07.1925	7.0	Söke, Aydın
31.03.1928	7.0	İzmir, Torbalı
22.09.1939	7.1	İzmir, Dikili
23.07.1949	7.0	İzmir, Karaburun
06.04.1969	5.6	Karaburun
01.02.1974	5.2	İzmir
16.12.1977	5.3	İzmir
14.06.1979	5.9	Foça
06.11.1992	6.0	İzmir, Doğanbey
10.04.2003	5.6	Urla, Seferihisar
17.10.2005	5.7	Urla, Seferihisar
20.10.2005	5.7-5.9	Urla, Seferihisar
30.10.2020	6.6	Seferihisar, Sisam

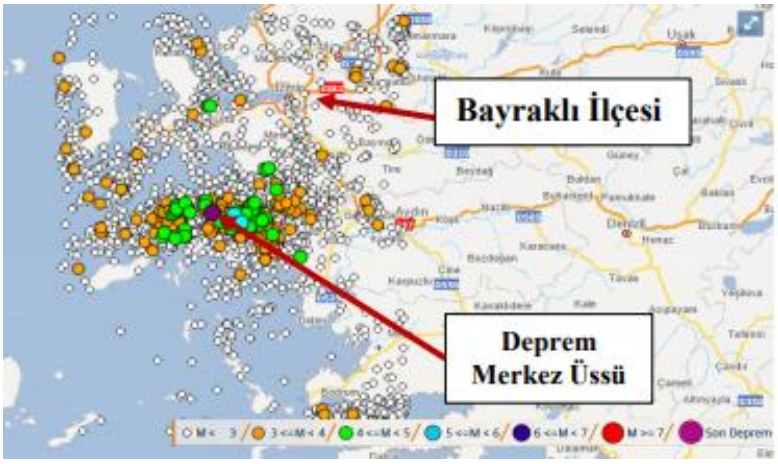
Kaynak: Baykal, 2006.

Tarihsel dönemler ve aletsel dönemler bir arada değerlendirildiğinde; M.S. 1-2000 yılları arasında magnitüdü 4 ve daha üzeri olan 269 deprem meydana gelmiştir. Bu depremlerin 177'si aletsel dönemde meydana gelmiştir. Depremlerin %95'inin magnitüdü 5.5 ve daha küçük olarak belirlenmiştir. %86'sının ise odak derinliği 0-30 km arasında tespit edilmiştir. Aletsel dönemde yani M.S. 1900-2000 yılları arasında 9 kez 5.5 magnitüd sınırını aşan depremler olmuştur. Bunların arasında şiddetli olarak kabul edilen ve 100'den daha fazla kişinin ölümüne sebep olan Manisa Depremi 23 Nisan 1970 tarihinde yaşanmıştır. En aktif depremler; 1976 (11 deprem), 1994 (11 deprem) ve 1992 (10 deprem) tarihlerinde yaşanmıştır. Depremlerin episantrları tarihsel dönemde yaşanılan depremlerin tersine kıyı kesimlerde ve kuzey taraflarında olmuştur (Sezer, 2004). Günümüzde yaşanan en son büyük ve şiddetli deprem ise 2020 yılında gerçekleşmiştir. Bu deprem birçok can ve mal kaybına sebep olmuştur. Depremle beraber tsunami afeti yaşanmış ve bu afetin sonucunda da can ve mal kayıpları olmuştur.

1.2.3. 30 Ekim 2020 İzmir Depremi ve Yaşananlar

30 Ekim 2020 tarihinde, saat 14.51'de Sisam Adası'nın kuzeyinde, Türkiye sınırları Seferihisar ilçesinin kıyı bölümüne yaklaşık 22 km uzaklığında 6.6 Mw. Büyüklüğünde ve 14.9 km derinliğinde bir deprem meydana gelmiştir. Yapılan değerlendirmeler incelendiğinde, depremin Sisam Fayı doğrultusunda yaklaşık olarak 30 km uzunlukta bir kırılmaya sebep olduğu düşünülmektedir. Deprem özellikle yapısal özellikler ve zemin etkisi nedeniyle İzmir kent merkezinde bulunan Bayraklı ilçesinde çok sayıda can ve mal kaybına neden olmuştur. Depremin etkisiyle, 117 kişi hayatını kaybetmiş, 1032 kişi ise yaralanmıştır. Bu deprem kriz yöneticileri, yer bilimcileri ve inşaat mühendisleri tarafından değerlendirildiğinde dikkat çeken en temel özellikler; depremden yaklaşık olarak 70 km uzaklıkta can ve mal kayıplarının gözlenmesi, 91. Saat mucizesi olarak kabul edilen Ayda bebeğin Arama-Kurtarma ekiplerince kurtarılması, son zamanlarda kıyılarımızda meydana gelen depremlerde tsunami etkilerinin görülmesi, deprem tarihinden 1 ay geçmeden çalışmaların tamamlanması, tüm enkazların kaldırılması ve kısa süreli barınma alanlarında bulunan afetzedelerin kısa sürede çadırlardan alınarak geçici barınma alanlarına (konteyner kentler) yerleştirilmeleri olmuştur (AFAD, 2020).

Şekil 2: 2020 Yılında İzmir İlinde Meydana Gelen Depremlerin Aktivite Haritası

Kaynak: AFAD, 2021d.

Depremin ardından 506 bina acil yıkılacak duruma gelmiş ve ağır hasarlı, 511 bina orta hasarlı ve 5119 bina ise hafif hasarlı statüsünde belirlenmiştir (AA, 2020).

Deprem sonrasında yapı hasarları ve yıkımlar çoğunlukla Bayraklı ilçesinde gerçekleşmiştir. Rıza Bey Apartmanı, Emrah Apartmanı, Yağcıoğlu Apartmanı ve Doğanlar Apartmanı B Blok binaları depremin etkisi sonucunda tamamen yıkılmıştır. Bu binaların dışında toplam sekiz binada kat mekanizmasının yumuşak olması sebebiyle zemin katlarının üzerlerine göçmüştür (TMMOB İzmir Şubesi, 2020: 12).

İnsan Hakları Derneği'nin 30 Ekim 2020 tarihli İzmir Depremi'nin gözlem raporu incelendiğinde, Bayraklı ilçesinin bazı mahallerinin büyük oranda alüvyon tabakalar üzerinde yer aldığı görülmektedir. Bu sebeple deprem merkezi uzak olmasına rağmen Bayraklı ilçesi depremden çok fazla etkilenmiştir. Ulaşımda, trafik akışının iyi sağlanamaması problemi yaşanmıştır. Bu problem doğrultusunda kurtarma ve müdahale ekiplerinin olay yerlerine ulaşmasında gecikmeler yaşanmıştır. İlk saatlerde vatandaşlar kendi çabaları ile yaralıları kurtarmaya çalışmışlardır. Ekiplerin gelmesinin ardından vatandaşlar uzaklaştırılmıştır. İletişim ağları belirli bir süre çalışmamış ve panik ortamı oluşmuştur. Depremin ardından saat 22.00 civarında ağır hasarlı ve depremin etkisiyle yıkılan binaların çevrelerindeki boşluk alanlara ve parklara çadır kentler İzmir Belediyesi tarafından kurulmaya başlanmıştır. İzmir ve ilçe belediyelerine ek olarak, İstanbul Belediyesi, Ankara Belediyesi, Antalya Belediyesi, Soma Belediyesi ve Kocaeli Belediyesi'nin de yoğun katkıları olmuştur. Deprem sonrası ilk çadır alanları, Ege Üniversitesi Kampüsü ve Aşık Veysel Rekreasyon Alanı olarak belirlenmiştir (İnsan Hakları Derneği, 2020).

1 Kasım tarihinde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden alınan verilere göre, bölgeye toplamda 680 adet çadır kurulmuştur. 21.276 adet yorgan/battaniye ve 669 adet ısıtıcı dağıtılmıştır. Barınma amacı ile oluşturulan kapalı alanlar 14.000 metrekare olarak belirlenmiştir. Alanda bulunan kişilere COVİD-19 pandemisine karşı önlem amaçlı dağıtılan maske sayısı 231.750 ve AFAD tarafından bölgelere kurulan çadır sayısı 134 olarak açıklanmıştır (İBB, 2020).

Deprem sonrasında, depreme müdahale etmek amacı ile TAMP devreye sokulmuştur. Hemen ardından müdahaleye başlanmıştır. TAMP' ta yer alan hizmet grupları beraberinde kamu kurumları ile birlikte sivil toplum örgütleri müdahale çalışmalarında rol oynamışlardır (AFAD, 2020).

Yaşanan bu afet, kentin fiziksel olanakları ve hizmet sunumu ile toplum açısından direnç, dirençlilik, dirençli olma vb. şeklinde ifade edilen kavramların önemini de bir kez daha ortaya koymuştur.

1.3. DİRENÇ VE DİRENÇLİLİK KAVRAMLARI

Yazında kullanılan Resilience kavramı, bazı kaynaklara göre esneklik, bazılarına göre dirençlilik, bazı kaynaklara göre dayanıklılık olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada bu kavram dirençlilik adı altında kullanılacaktır. Direnç kelime anlamı olarak "dayanma, mukavemet ve karşı koyma gücü" anlamına gelmektedir (TDK, 2021).

Temel olarak dirençlilik kavramı, kaynağını ekosistem ve biyoloji bilimlerinden almaktadır. Aynı zamanda sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, risk yönetimi ve ekoloji gibi araştırma alanları ile de ilişkilidir. Crawford Stanley Holling tarafından 1970'li yıllarda ekolojik sistemlerin değişime karşı direnme kapasiteleri konularında araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Holling'e göre dirençlilik, "bir sistemin ve özelliklerinin değişime ve olumsuz etkiye maruz kalmasına rağmen, durum değişkenleri veya popülasyonları arasında aynı ilişkileri sürdürebilmesi" şeklinde tanımlanmıştır (Holling, 1973: 14).

Güncel yaklaşımlara göre dirençlilik kavramında, sistemin farklı riskler ile mücadele etme kapasitesi ve oluşan şoklara dayanmasına ek olarak, uzun dönemli dönüşümlerin ve uyum yanıtlarının da sistem tarafından gerçekleşmesini geliştirdiği görülmektedir. Bu tarz bir yaklaşımla dirençlilik kavramı, IPCC' ye göre "bir sistemin maruz kaldığı etkilere rağmen temel yapısını ve fonksiyonlarını sürdürecek şekilde dayanıklılık göstermesidir. Bu ise ancak öz-organizasyon ve etkiye neden olan unsura ve değişime uyumla söz konusudur" şeklinde tanımlanmıştır (IPCC AR4; Solomon vd., 2007: 44).

Modern bütünleşik afet yönetimi bağlamında, afetlere karşı dirençlilik oluşturabilmek amacıyla küresel anlamda çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Günümüz incelendiğinde, uluslararası boyutta afetlere dirençlilik ve afet zarar azaltma gibi konularda geliştirilen geniş çaplı politikalar Birleşmiş Milletler öncülüğünde yetki verilen komiteler ve komisyonlar tarafından yürütülmektedir. Bu politikaların temel amacı; yerel ve merkezi yönetimlerin eşgüdümü, risk tanımlamalarını yaparak erken uyarı sistemlerinin oluşturulması, eğitim ve bilginin yönetilmesi, risk faktörlerinin azaltılması veya ortadan kaldırılması, arama kurtarma faaliyetlerini hızlı ve etkin bir biçimde yapabilmek için hazırlıklı olmak gibi afetlere karşı dirençli olma uygulamalarını kapsamaktadır (Macit, 2018: 53-54).

BM öncülüğünde gerçekleştirilen ve afetlere dirençlilik konusuna da ciddi önem veren bazı küresel politikalar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilmektedir;

• **Yokohama Stratejisi:** Bu konferans 1994 yılında afetleri önlemek, zarar azaltma ve hazırlık gibi konularda ana temaları belirlemiş ve eylem planı olarak uygulamaya sokulmuştur. Aynı zamanda Yokohama Stratejisi, sürdürülebilir kalkınma planlarının temel unsurlarından olan afetlere dirençlilik kavramının öne sürüldüğü, önemi çok büyük bir konferanstır. Konferansta, sakınım çalışmalarının önemine ve bu çalışmaların katılım sağlandığı sürece etki verebileceğine vurgu yapılmıştır (UN, 1994).

• **Hyogo Çerçeve Eylem Planı:** 2005 yılında, BM öncülüğünde ve 168 ülkenin katılımı ile düzenlenen bu konferans Japonya'nın Kobe şehrinde gerçekleştirilmiştir. Bu eylem planı, afet risk sakınımın hem ulusal hem de uluslararası gündemlerde yer almasını sağlamak amacı ile ulusların ve toplumların iş birliğini ve afetlere karşı esnekliğini içeren bir plandır. Planın temel prensipleri arasında afetlere karşı dirençliliği arttırmak amacı ile kurumların, kuruluşların, mekanizmaların ve kapasitelerin oluşturulması ve güçlendirilmesi bulunmaktadır. Hyogo Eylem Planı'nda öncelikli olarak Kurumsal Yönetim, Risk Tanımlaması, Bilgi ve Eğitim, Risk Azaltma ve Hazırlık başlıklarının üzerinde durularak afetlere karşı dirençlilik sağlanmasında önemli adımlar atılmıştır (UNISDR, 2005).

• **Incheon Konferansı ve Bildirgesi:** BM öncülüğünde 2009 yılında Güney Kore'de gerçekleştirilmiştir. Bu konferansta dünya nüfusundaki kırdan kente göçün her geçen yıl arttığı vurgulanmış ve şehrin kaynak ve kapasitelerine bağlı olarak, yerel karar vericiler ile katılımın sağlandığı bir model doğrultusunda kentlerin ve bölgelerin planlanması ve sürdürülebilir kentleşmenin sağlandığı Dirençli Kent (Resilient City) kavramı üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda afetlere dirençlilik sağlaması anlamında yerel yönetimlerin öneminin büyüklüğünden bahsedilmiş ve afet risklerinin azaltılması konusu "maliyet" değil "yatırım" olarak değerlendirilmiştir (UN, 2009).

• **Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi:** BM öncülüğünde Japonya'nın Sendai kentinde, 2015 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu konferansta, Hyogo Eylem Planı uygulanmasındaki eksiklikler doğrultusunda afetlere karşı dirençliliğin artırılması için bir sistem oluşturulmuştur. Konferansta daha çok afetlere karşı dirençlilik, devletlerin afet risklerinin azaltılması sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluk kavramları üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda dirençliliğin sağlanması doğrultusunda 2030 yılına kadar yedi temel küresel hedef belirlenmiştir. Bunlar;

1. Küresel can kaybı sayısını önemli derecede azaltmak,

2. Afetten etkilenen kişi sayısını azaltmak,

3. Doğrudan ortaya çıkan ekonomik kayıpları azaltmak,

4. Kritik altyapıların (elektronik haberleşme, enerji, bankacılık ve finans, kritik kamu faaliyetleri, ulaştırma ve su yönetimi), sağlık ve eğitim tesislerinin zarar görmesini önlemek,

5. Ulusal ve yerel afet risk azaltma stratejileri bulunan ülkelerin sayısını 2020 yılına kadar ciddi ölçüde arttırmak,

6. Bu çerçevenin sağlanması için destek sağlayarak uluslararası iş birliğini arttırmak,

7. Çoklu tehlikelere karşı erken uyarı sistemlerinin toplum tarafından ulaşılabilirliğini arttırmak şeklinde oluşturulmuştur.

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi'de, afet risklerini anlamak, afetlere karşı risk yönetişimini güçlendirmek, dirençlilik sağlamak amacıyla yatırımlar yapmak, etkili mücadele sağlamak için hazırlık çalışmalarını güçlendirmek gibi öncelikler belirlenmiştir (UNISDR, 2015).

Genel anlamda değerlendirildiğinde, dirençlilik farklı boyutlar açından incelenmektedir. Dirençliliğin afet yönetimi ile ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda kentsel dirençlilik ve toplumsal dirençlilik olarak iki temel kavram ortaya çıkmaktadır.

1.3.1. Kentsel Dirençlilik

Günümüzde kentleşme küresel olarak değerlendirildiğinde yüksek seviyelere ulaşmıştır. Bu artış hala devam etmektedir. Aslında kentleşme yeni bir olgudur. 1600'lü yılların öncesinde bakıldığında, kentleşme oranının çok az olduğu görülmektedir. Bu oran %5'ten daha azdır. Ancak bu oran 1800'lü yıllarda %7 ve 1900'lü yıllarda ise %16'lara kadar ulaşmıştır (Ritchie ve Roser, 2018). 20. yüzyıl başladıktan sonra ilk kez kentsel nüfus kırsal nüfusun üzerine çıkmıştır (UN World Population Prospects, 2019). BM (Birleşmiş Milletler) tarafından 2018 yılında yapılan araştırmaya göre, tüm dünya nüfusunun %55,3'ü kentlerde yaşamaktadır. Bu oranın 2050'li yıllarda ise dünya nüfusunun yaklaşık 9,7 milyar civarında olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, kentlerde yaşayan kişi sayısı artışını devam ettirerek bu oranın %70'lere çıkacağı öngörülmektedir (UN World Cities in 2018 Data Booklet, 2018; UN World Population Prospects, 2019).

Kentler hızlıca büyümelerini devam ettirirken, aynı zamanda kentlerde karşılaşılan sorunlar artışını da devam ettirmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde düzensiz planlama, yeterli arıtma ve ulaşım altyapılarının bulunmaması, kentsel servislerin kentin tüm bölgelerinde kapsayıcı ve yeterli şekilde gelişmemesi, çok kalabalık, karşılaşılacak risklere ve afetlere karşı kırılgan olması bu kentlerin hatta ülkelerin problemlerini arttırmaktadır. Yani hızlı kentleşme sosyal, ekonomik ve çevresel gibi ciddi sorunlar doğurabilir. Bu durumlara örnek olarak; yasa dışı konut yapımlarındaki artış, güvenli barınaklara ve kentsel hizmetlere erişim sorunları, özellikle gençlerin yaşadığı işsizlik problemleri, yüksek seviyede su ve hava kirliliği, doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmaması ve kentsel faaliyetlerin sonucu olarak ortaya çıkan ve artış gösteren sera gazı emisyonları verilebilir. BM Habitat verileri incelendiğinde, tüm dünyada enerji tüketiminin %76'sını kentler oluşturmaktadır. Aynı zamanda kentler, küresel anlamda sera gazı emisyonlarının %60'ından fazlasını ortaya çıkarmaktadır (UN Habitat, 2015; UN Habitat, 2019; Figueiredo vd., 2018).

Kentlerin karşılaştıkları sorunlara, risklere ve tehlikelere karşı hazırlıklı olma, bu tehditlere yanıt verme veya toplumsal anlamda uyum sağlama potansiyellerinin yüksek olması durumu kentsel dirençlilik (urban resilience) kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bir kentin dirençli olabilmesi için o kentteki kentleşme sürecinin iyi yönetilmesi gerekmektedir (UN Habitat, 2015; Figueiredo vd., 2018).

Kentsel dirençlilik kavramsal olarak incelendiğinde, sabit bir özellikte olmasından ziyade, sürekli olarak dönüşümsel bir yapıdadır. Aynı zamanda, var olan kentsel sistemin kendisini geliştirmesini ve değiştirmesini kapsamaktadır (Galderisi, 2014). Bu nedenle kentsel dirençlilik, stresler ve şoklar karşısında sosyal, ekonomik, çevresel ve kurumsal boyutlarda kentlerin işlevlerini devam ettirmek ve gelecekte yaşanabilecek olası risk ve tehlikelere karşı önlemler almak doğrultusunda absorbe etme, uyum sağlama, hazırlık ve dönüşüm kapasitelerindeki gelişmeleri ifade etmektedir (Dubbeling vd., 2009: 4).

Türkiye'de ise dirençlilik ve kentsel dirençlilik ile ilgili sorumluluk sahibi olan kurumlarla birlikte buna yönelik planlar, uygulamalar ve çalışmalar yapılmaktadır. Dirençlilik ve kentsel dirençliliğe yönelik çalışan başlıca kurumlar; Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları, AFAD, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (TOKİ ve İller Bankası), Sağlık Bakanlığı, MEB, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (TÜBİTAK, KOSGEB), Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (İŞKUR), Tarım ve Orman Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı (TC. Merkez Bankası), Yerel Yönetimler (İl Özel İdaresi, Belediye, Büyük

Şehir Belediyeleri, Muhtarlıklar), Üniversiteler, Kalkınma Ajanslarıdır. Bunun yanında, Kalkınma Planları (Özellikle Onuncu Kalkınma Planında Afet Yönetimi kapsamında dirençliliğin yer alması afet yönetimi ve dirençlilik kavramlarının birbirinden ayrılamaz bir bütünün parçaları olduğunu vurgulamaktadır) ve Şehircilik Şurası gibi toplantılar dirençlilik ve dirençli kentler oluşturmayı hedeflemektedirler (Keskinok, 2017).

1.3.2. Toplumsal Dirençlilik

Toplumlar zaman zaman zorluklarla karşılaşmaktadır ve bu zorluklara farklı şekillerde tepki göstermektedir. Bu farklılık durumu tehlike oluşmadan önce toplumun ortaya çıkardığı kapasiteden kaynaklanır (Sherrieb vd., 2010). Bir toplumun yıpranmalara, kargaşalara ve krizlere karşı koyma yeteneği (Leykin vd., 2013), kaynakları, adapte olmaları ve zarar görebilirliği dirençliliği göstermektedir (Maguire ve Cartwright, 2008).

Dirençli toplum, olumsuz durumların yarattığı etkilerden hızlı bir şekilde kurtulabilir. Ancak daha az dirençli toplumlar kendini toparlamakta güçlük yaşamaktadır. Hatta eski haline dönmeme olasılıkları dahi vardır (Maguire ve Cartwright, 2008). Afetlere dirençli toplumlar aniden ve beklenmedik anlarda ortaya çıkan bu krizlerle başarılı şekilde mücadele etmektedir. Yavaş yavaş gelişen afetlerin işaretlerini erkenden fark ederek gerekli bütün önlemleri alırlar (Mızrak, 2018).

Her toplumun dirençliliğini etkileyen farklı faktörler ve ortak özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler; insan ilişkileri, bilgi, beceri, inançlar ve değerler, sosyal ilişkiler, öğrenme, yenilikçi ve gelişmiş ekonomi, iş birliği içerisinde olan yönetim birimleri, pozitif düşünceler, liderlik ve değişikliğe hazır olmaktır (Berkes ve Ross, 2013).

Afetler açısından ele alındığında, toplum dirençliliğini artıran bazı unsurlar bulunmaktadır. Bunlar; sivil savunma eğitimleri, halk eğitimi kampanyaları ve toplumların ve bireylerin hayatta kalma becerileridir (Thornley vd., 2015).

Twigg'in (2009) yaptığı çalışmaya göre, afete dirençli toplumun bilgi ve eğitim boyutunda beş temel özelliği bulunmaktadır. Bunlar;

- Bilgi Yönetimi ve Paylaşımı,
- Halkın Farkındalığı, Bilgisi ve Becerisi,
- Kültürler, Tutumlar ve Motivasyon,
- Teorik ve Pratik Eğitim,
- Öğrenme ve Araştırma'dır.

“Kurumsal İdari Çerçeve, Finans ve Kaynaklar, Çok Boyutlu Tehlike Analizi, Altyapı Koruma Yükseltme ve Dirençlilik, Kritik Hizmetleri Korumak, Hukuki Düzenlemeler ve Arazi Kullanımı Planı, Eğitim ve Farkındalık, Çevre Koruma ve Ekosistemlerin Güçlendirilmesi, Etkin Hazırlık/ Erken Uyarı ve Müdahale, İyileşen ve Yeniden İnşa Olabilen Toplumlar” toplumsal anlamda dayanıklı kent kavramı için önemli kriterlerdir. Bu koşullara bakıldığında yine dirençli kent tanımında görüldüğü gibi hazırlıklı, felaketlere hızlı cevap veren ve hızlı toparlanabilen kentler afetlere karşı dirençlidir. Bunun yanında yerel katılım ve ortaklıklar, tüm birimlerin afet yönetiminin ilk aşaması olan hazırlık safhasında birlikte çalışması ve sorumluluklarının farkında olması, risk azaltmaya bütçe ayırmak, diğer aktörlere (aile, toplum, özel sektör, iş dünyası) risk azaltma konusunda yatırımlar yapmak ve özendirmek, etkili bilimsel risk analiz verileri ve planlar yapmak ve bunları halkın erişimine açmak, risk azaltmaya yönelik altyapı yatırımları yapmak, kritik hizmetlerin (eğitim, sağlık vb.) güvenliğini sağlamak, afet risk azaltmaya ilişkin eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak, çeşitli afet ve tehlikeleri azaltmak amacıyla ekosistemi korumak, iklim değişikliğine uyum sağlamak, erken uyarı, acil durum yönetim sistemleri kurmak ve tatbikatlar yapmak, afet sonrası afetzede ihtiyaçlarını yeniden inşa merkezine koymak gibi faaliyetlerin yapılması ile kentlerin dirençliliği artırılabilir. Bu kapsamda uluslararası kuruluşlar çeşitli uygulamalar ile afet risklerini azaltma ve kentlerin dirençliliğini artırmayı hedeflemişlerdir. Özellikle BM, Dünya Bankası, AB, OECD gibi uluslararası kuruluşlar dirençli kentler oluşturmak için çalışmış ve Medellin Kentsel Dirençlilik İçin İş birliği Taahüdü, Rockefeller Foundation-100 Dirençli Kent, Dünya Kentleri Networkü gibi çalışmalar yapılmıştır (Tuğaç, 2019).

Kent ve toplum açısından dirençlilik kavramlarına genel olarak bakıldığında o kentte ya da toplumda yaşayan insanların genel bir bakış açısı ile ele alındığı ve dezavantajlı (özel gereksinimli bireyler, kısıtlı imkana sahip bireyler, hassas gruplar) bireyler açısından düzenlemelerin çok da yeterli olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda yapılacak düzenlemelerde bu bireylerin dikkate alınması toplumsal yaşam açısından önemli bir konu olduğu söylenebilir.

1.3.2.1. Dünyada Afetlere Karşı Dirençli Toplum Oluşturma Çalışmaları

Afetlere karşı dirençli bir toplum oluşturmak amacıyla dünyada yürütülmekte olan çeşitli uygulamalar ve protokoller bulunmaktadır. Afetler için yapılan risklerin yönetilmesi kapsamında, toplumun afetlere karşı direncini arttırmak ve afetlerin

zararlarını minimize etmek için bazı kuruluşlar ve hükümetler tarafından sistemler oluşturulmuştur. Bu sistemlere örnek olarak Hyogo Eylem Planı (2005-2015) ve Sendai Eylem Planı (2015-2030) gösterilebilir.

Afetlerle ilgili yapılan son zamanlardaki çalışmalarda, kırılganlık yaklaşımının yerini dirençlilik yaklaşımına bıraktığı görülmektedir. Bu da afetlerde kriz odaklı olmaktansa risk odaklı olmak düşüncesini desteklemektedir. Bu yaklaşımlar uluslararası olarak, Birleşmiş Milletler Afetlerin Hazırlanması Uluslararası Stratejisi (UNISDR) liderliğinde 2005 yılında yayımlanan Hyogo Eylem Planı ile dünyada yaygınlaşmaya başlanmıştır. Bu planın ardından 2015 yılında yayınlanan Sendai Eylem Planı çerçevesinde ise kırılganlık kavramından daha fazla dirençlilik kavramına özen gösterilmiştir (Uekusa ve Matthewman, 2017).

Sendai ve Hyogo Eylem Planlarının temel hedefi ulusların ve toplulukların afetler karşısındaki dirençliliğini arttırmak ve sürdürülebilir kalkınmayı oluşturmaktır. Hyogo Çerçevesi Programı 162 (yüz altmış iki) ülke tarafından onaylanmıştır. Bu programda afet risklerini azaltmak temel prensip olarak belirlenmiştir. Bu program neticesinde, afetlerinin zararlarını azaltmak amacıyla 5 (beş) ana eylem ortaya sunulmuştur (UNISDR, 2005). Bu eylemler:

- Afet risklerini azaltmak doğrultusunda, hükümetlerin kendi öncelikli eylem planlarını oluşturmaları,
- Riskleri belirlemek, değerlendirmek ve izlemek, aynı zamanda erken uyarı sistemlerini oluşturmak,
- Toplumun direnç kültürünü oluşturmak ve farkındalığı arttırmak,
- Etkili ve uygun risk yönetimi teknikleri oluşturarak riskleri azaltmak,
- Afetlere etkili bir müdahale yapabilmek için hazırlıklı olmak şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Hyogo Eylem Planı'nın sona ermesinin ardından, 18 Mart 2015 tarihinde Sendai Bildirgesi yayımlanmıştır. Bu bildirge Birleşmiş Milletler üyesi olan 187 ülke tarafından onaylanmıştır. Bildirgede daha çok iklim değişikliği, sağlık ve sürdürülebilir kalkınma konularına değinilmiştir. Sendai Bildirgesi inovasyon, bilgi, eğitimdeki eksiklikler ve afetlerde dirençliliğin tüm katmanlarda etkili bir şekilde uygulanabilmesi için çözüm yolları önermektedir. Sendai Bildirgesi şunları önermektedir; ülkeler afet risklerinin yönetimi için yapılan sistemleri gözden geçirmeli, riskleri ve tehlikeleri ortaya çıkarmalı, topluma farkındalık kazandırmalı ve afetlerde koordinasyona ve iş birliğine özen göstererek afetlere karşı tamamen hazır olunmalıdır. Bu neticede

afetlere karşı dirençli sistemler ve dirençli toplumlar oluşturmak hedeflenmektedir (Aitsi-Selmi vd., 2016).

1.3.2.2. Türkiye'de Afetlere Karşı Dirençli Toplum Oluşturma Çalışmaları

1999 yılında Marmara Bölgesi'nde meydana gelen, 18.223 kişinin ölümüne ve 48.901 kişinin yaralanmasına sebep olan iki büyük deprem sonucunda birçok ev ve işyeri yıkılmış ve hasar görmüştür. Bu depremler, aletsel olarak ölçülen depremler arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin en yıkıcı depremleri arasına girmiştir (AFAD, 2013). Bu depremler sonrasında ülkenin afet yönetim sistemi daha da sorgulanmaya başlanmıştır. Bunun neticesinde, kurumsal olarak belirli konularda değişikliklere gidilmiş ve bazı konularda yeni yasa ve yönetmelikler kabul edilmiştir. Yapılan yeni sistemlere bağlı olarak ülkede, afet sırasındaki ve sonrasındaki çalışmalar yerine afet öncesindeki risk yönetimi çalışmalarına odaklanılmıştır. Türkiye'de afetlere karşı toplumun direncini artırmak amacıyla bazı çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalara örnek olarak aşağıdaki projeler ve uygulamalar gösterilebilir (Varol ve Kırıkkaya, 2017: 4);

- Afete Duyarlı Yerleşim Türkiye Kolaylık Haritaları Projesi (TADYUS),
- JICA ve AFAD İş Birliği ile Etkin Afet Risk Yönetimi Projesi İçin Kapasite Geliştirme Projesi,
- Bütünleşik Afet Risk Haritaları Oluşturma Projesi,
- Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP),
- Ulusal Kritik Altyapı, Varlıklar ve Tesis Belirlenmesi Projesi,
- Deprem Gözlem Şebekeleri Projesi,
- Depremde Erken Hasar Tahmin Projesi,
- Kuzey Anadolu Fayı (GONAF) Jeolojik Gözlemler Projesi,
- Afet Yönetmeliği Güncellenmesi Projesi,
- Afete Hazırlanan Türkiye Projesi,
- Türkiye'nin Afet Yönetim Stratejisi Belgesi,
- Zorunlu Afet Sigortası (DASK),
- Afet Riskleri Altındaki Alanların Yeniden Yapılanması Projesi,
- Bütünleşik Uyarı ve Alarm Sistemi Projesi (İKAS),
- Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP),
- Afet Müdahale Planı (TAMP),
- Türkiye Afet Yönetim Stratejisi Belgesi (TAYSB).

Türkiye'de afetlere karşı dirençli toplum oluşturabilmenin en temel ilkelerinden birisi afet bilincini geliştirmektir. Bunun karşılanması için ana prensip ise afet eğitimleridir. Yapılacak formal ve informal eğitimlerin toplumun dirençliliği üzerindeki etkisi, afetlere karşı kırılganlığı önlemede kilit rol oynamaktadır (Kitagawa, 2015).

1.3.3. Dirençlilik ve Güvenlik

Afetlere karşı dirençliliği oluşturmak amacıyla yapılabileceklerden birisi de bireyi ve toplumu güvende hissettirebilmektir. Toplum, yaşadığı bölgedeki tehlikeleri ve afet risklerini bilirse afetlerin kader olmadığını fark edecek, risk azaltma çalışmalarının önemini fark edecek, zarar azaltmanın bilincine varabilecek ve eğitimler sayesinde afetler ile baş edebilecektir (Varol ve Kırıkkaya, 2017: 5).

Güvenlik kavramı kentsel dirençlilik bağlamında incelendiğinde ortaya dört temel fonksiyon çıkmaktadır. Bu fonksiyonlar rekreasyon, konut, ulaşım imkanları ve çalışma hayatıdır. Kentler bölgeleri teşkil eden sosyal, ekonomik ve politik yapının bir parçasıdır (Council, Tarih Belirtilmemiş). Birleşmiş Milletler İnsan Güvenliği Vakfı, İnsan güvenliği kavramını aşağıdaki gibi tablo haline getirmiştir:

Tablo 5: İnsan Güvenliğinde Olası Tehditler

Güvenlik Tipleri	Temel Tehditlere Örnekler
Ekonomik Güvenlik	Kalıcı Yoksulluk ve İşsizlik
Gıda Güvenliği	Açlık, Kıtlık ve Terörizm
Sağlık Güvenliği	Bulaşıcı Hastalıklar, Yetersiz Beslenme
Çevresel Güvenlik	Doğal Afetler, Çevre Kirliliği
Kişi Güvenliği	Fiziki Şiddet, Suç, Terörizm
Toplum Güvenliği	Etnik ve Dini Gerginlikler
Politik Güvenlik	Siyasi baskı, insan hakları ihlali

Kaynak: United Nations Trust Fund for Human Security, 2009: 7.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nun tanımına göre, terörizm için her tehdit içeren ve tehlikeli ortamlar uygundur. Kent güvenliğine tehdit oluşturan unsurları bilmek ve bu unsurlardan kaçınmak son derece önemlidir. Çevresel etki çalışmaları bu tehditleri fark etmede işe yarayan raporlardır. Bu raporlar neticesinde dirençli kentler ve dirençli kent güvenliği oluşturulmasına fayda sağlanmaktadır (Karaman, 2019).

İKİNCİ BÖLÜM
AFETLERDE DEZAVANTAJLI BİREYLER

2.1. DEZAVANTAJLI BİREYLER

Dezavantajlı bireyler kavramı, Türkçe diline Batı dillerinden hiçbir değişime uğramadan çevirisi yapılmış bir kavramdır. Anlam olarak, kendine yeterli olma araçlarına ulaşamayan veya ulaşma konusunda sınırlı imkanları olan bireyler dezavantajlı olarak tanımlanmaktadır. Bu bireyler toplumun büyük bir kısmının kullandığı ve ulaşabildiği istihdam, sorumluluk, teşvik, otonomi, topluluk desteği, özsaygı, eğitim, sağlık, bilgi alma, sermaye, destek sistemleri vb. sistemsel ve bireysel imkanlara ulaşma konusunda eksiklik yaşamaktadır (Mayer, 2003: 2).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) dezavantajlıları şu şekilde tanımlamaktadır; "dezavantajlı bireylerin cinsiyetleri, ekonomik durumları, dilsel veya etnik kökenleri, inançları ya da politik statüleri (sığınmacılar vb.) nedeniyle sosyal ve ekonomik entegrasyon şansları diğer bireylere göre daha sınırlıdır". Bu bireyler gelir getiren araçlara veya toprak mülkiyetine sahip olamayan ve genelde eğitim, sağlık, konut gibi toplumsal ihtiyaçlardan yoksun olan kişilerdir (Caillods, 1998: 10). Bu neticede dezavantajlı bireyler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir;

- Engelliler (işitme, görme, bedensel engelliler vb.),
- Yoksullar,
- İşsizler,
- Eğitimsizler,
- Çocuklar,
- Bağımlılar,
- Ayrımcılığa uğrayan sosyal gruplar (LGBTI+'lar, yaşlılar, kadınlar vb.),
- Evsizler,
- Sosyal güvenliği olmayanlar.

Aynı zamanda dezavantajlı grupların kırılganlık düzeyleri yüksek olduğundan dolayı tehlikeler karşısında toparlanma süreleri uzun sürebilmektedir. Bu nedenle öncelikle bu bireylerin dezavantajlılık durumlarının mümkün olduğu kadar azaltılması (iş istihdamı, yoksulluk ve bağımlılıkla mücadele vb.), bireylerin afet yönetiminin her safhası ile ilgili bilgi sahibi olması, bilinçlendirilmesi ve aktif katılımlarının sağlanması dezavantajlı bireylerin dirençliliğini artıran unsurlardır. "Zincir, en zayıf halka kadar

güçlüdür" prensibi ile toplum içinde kendini dezavantajlı hisseden ya da çeşitli nedenlerden dolayı dezavantajlı konuma düşen kişilerin dirençliliğinin artması toplumun, dolayısıyla kentlerin dirençliliğinin artmasını sağlayacaktır (Kırıkkaya, 2018).

AFAD (2019)'a göre afetlerde dezavantajlı gruplar; afetlerin riskleri veya tehlikelerinin etkisi karşısında içinde oldukları ortamda etkisizlik gösteren ve sosyal, fiziki, geleneksel ve ortam şartları sebebiyle zarar görebilirlik etkisi çok daha fazla olan topluluklardır. Bu gruplar hassastır ve avantajları çok azdır. Riskli gruplar terimiyle de isimlendirilmektedirler. Bu grubu;

- Yeni doğanlar ve çocuklar,
- Fiziksel ya da zihinsel engeli olanlar,
- Uzun süreli hastalığa sahip yatağa bağımlı kişiler,
- Hamileler,
- Esirgeme kurumunda veya bakım evinde kalanlar,
- Mahkumlar ve tutuklular,
- Güvenli ve temiz barınma yeri olmayanlar veya evsizler,
- Çocuk işçiler,
- Okur-yazarlık bilmeyenler,
- Yaşadığı yere göçle gelenler,
- Dil, din ve cinsiyet gibi ayrımcılıklara maruz olanlar,
- Aile şiddetine maruz olanlar,
- Mülteciler,
- Mevsimlik işçiler,
- Bulunduğu bölgeyle ilgili çok bilgisi olmayan turistler, şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

Dezavantajlı bireyler diğer bireylere oranla daha kısıtlı imkanlara sahip oldukları için afetlerde zaman zaman farklı zorluklarla karşılaşabilmektedir. Doğru örgütlenme, eğitim ve organizasyonlar ile bu bireylerin toplumsal olarak karşılaşabilecekleri zorlukların önüne geçilebilmek hedeflenmektedir. Dezavantajlı bireyler içerisinde bulunan engelli bireyler çeşitli olaylardan, travmalardan, acil durumlardan, afetlerden vb. sosyal, psikolojik ve fiziksel olarak çok fazla etkilenmektedir (Aslangiri ve Açkalın, 2019).

2.1.1. Engelli Bireyler ve Afetler

Dünya sağlık Örgütüne göre dünya çapında bir milyardan daha fazla insan (yaklaşık %15) engelli olarak kabul edilmektedir. Bu gruplar dünyanın en büyük azınlık gruplarından birisi olarak sayılmaktadır (WHO, 2011). Son çalışmalarda, özellikle gelişmiş ülkelerin, afetler konusunda engelli insanlara verdiği önem dikkat çekmektedir. Engelli bireyler toplumun en zayıf halkalarından birisi olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple onlar hastalık, yaralanma, ölüm, yoksulluk gibi ciddi etkilere karşı çok duyarlıdır. Örneğin, 2011 yılında Japonya' da yaşanan tsunami esnasında, engelli bireylerin ölüm oranı engelli olmayan bireylerin iki katından daha fazla olarak açıklanmıştır. Ek olarak barınaklar, engelli insanlar için güvenliği sağlamakta güçlük yaşamıştır (Stough vd., 2015).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Başkanlık Özürlüler İhalesi'nin (ÖZİDA) yaptığı araştırmada, sürekli hastalığa sahip bireylerle birlikte Türkiye'de yaklaşık 8.5 milyon insanın engelli olduğu belirtilmiştir. Bu rakam yaklaşık olarak ülke nüfusunun %12.29' unu oluşturmaktadır. Aileleriyle beraber düşünüldüğünde ise yaklaşık 30 milyon kişi engellilik olgusunun etkisi altındadır. Bu sebeple sadece engelli bireyler değil; aileleri, arkadaşları, hizmet aldıkları kurum ve kuruluşlar afetlere hazırlık ve iletişim konusunda önem arz etmektedir. Her konudaki engellileri ile afetlere hazırlıkta başlangıç aşaması oldukça önemlidir. Afet sonrasında keşke dememek ve iyi ki söylemlerini arttırabilmek için adım adım hareket edip afetlerin zararlarını azaltabilmek mümkündür (TÜİK, 2020).

2.1.1.1. Afetlerde Engelli Bireylerin Karşılaştıkları Problemler

Bilindiği üzere engelli bireyler afetler konusunda birçok problemle karşı karşıya kalmaktadır. Farklı ülkelerde yapılmış olan çalışmalar doğrultusunda, yapılan araştırmada bu gruplar alt başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Bu çalışmadaki problemler, afetlerde engelli bireyleri engelli olmayan bireylerden ayıran temel problemler olarak ifade edilmektedir.

a) İletişimde Karşılaşılan Problemler:

İletişim kavramı söz konusu olduğunda var olabilecek birden çok problem durumu ortaya çıkmaktadır. Akla gelen ilk problem, afetlerin öncesinde hazırlığa ilişkin

problemlerdir. İkinci problem, erken uyarı sistemlerine erişebilirlik ve üçüncü problem ise afetlerin sonrasında ihtiyaç ve taleplerin iletilmesi ve bilgiye erişim konularıdır.

Erken uyarı, yaklaşmakta olan tehdit veya tehlikelerin özellikleri belirlenerek kurum ve kuruluşlar tarafından duyurulması olarak ifade edilebilir (AFAD, 2014: 70). Bu durum neticesinde ortaya çıkacak kavramlardan birisi de tahliyedir. Fakat engelli bireyleri engelli olmayan bireylere göre tahliye etmek daha zor olup uzun zamanlar alabilir. Bu uzun zaman kaybetme durumunun önüne geçebilmek için erken uyarıların ve erken uyarı sistemlerinin önemi çok büyüktür (UNISDR, 2013). Bu sistemler oluşturulurken engelli bireylerin dezavantajlılığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Örnek olarak işitme engeline sahip bir birey, engellilerin göz önüne alınmadığı bir erken uyarı sisteminde yapılan sesli uyarıları duyamayacağı için fayda sağlayamayacaktır (Hans ve Mohanty, 2006: 120). Bunun gibi örnekler engelli bireyler için birçok probleme sebep olabilir. Bu nedenle erken uyarı sistemlerinin engelli bireylere yönelik tasarlanması, dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biridir (Klynman vd., 2007: 99). Bu sistemlere tüm bireylerin etkin şekilde erişmesi krizin önüne geçebilme yeteneğini arttırmaktadır (Guernsey ve Scherrer, 2017: 8).

b) Tahliyede Karşılaşılan Problemler:

İnsanları ve diğer tüm canlıları korumak amacı ile tehlikeli bir bölgeden tehlikesiz olan bölgeye, afet öncesinde, sırasında ve sonrasında taşıma ve yönlendirme işlemine tahliye denilmektedir (UN, 2016: 18). Tahliyesi zor olan grupların başlarında engelliler gelmektedir. Aynı zamanda, engelli bireylerin afetlerde yaşadıkları en temel zorluğun da tahliye durumu olduğu görülmektedir (Boyce vd., 2017: 48). Tahliyenin yapılması gereken yollar genelde engelli bireyler düşünülmeden oluşturulmaktadır (ESCAP, 2012: 30). Engelli bireyler afetlerden zarar görmese bile zaman zaman tahliye esnasında yaşanılan kazalardan zarar gördükleri dikkat çekmektedir (Hemingway ve Priestley, 2014: 8).

c) Barınma ve Günlük Temel İhtiyaçlarda Karşılaşılan Problemler:

Engelli bireyler afetlerden sonra yapılan acil barınma alanlarında ve geçici barınma alanlarında çeşitli problemler ile karşılaşmaktadırlar. Birinci problem barınma alanlarının temin edilmesi sırasında ortaya çıkmaktadır. Bu problem neredeyse tüm bireyleri etkilemekte olup engelli gruplar için de ciddi olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır. Engelli bireylerin bazıları iletişim problemleri de yaşadığı için bu durumla ilgili gereksinimlerini açıkça ifade edememektedir. Bu sebeple bu bireyler

çoğunlukla barınma alanları edinememe sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (Handicap International, 2015: 4). Engelli bireyler acil barınma alanlarına ek olarak geçici barınma alanlarında da öncelik tanınması konusunda problemler yaşamaktadır. Bu doğrultuda oluşturulan konteyner veya benzeri barınma alanlarının engelli bireyler de dikkate alınarak tasarlanması ve engelli bireylere öncelikler tanınması önemlidir (Aryankhesal vd., 2018: 618).

İkinci problem, afet sonrasında oluşturulan barınma alanlarına erişebilirliktir. Barınma alanlarını planlarken engelli bireylerin düşünülmemesi birçok soruna neden olabilir. Örnek olarak, zor bir şekilde temin edilen konteyner kent, tekerlekli sandalyeler için uygun olmaması durumunda tekerlekli sandalye kullanan bireyler ve onların yakınları için problemlere yol açan bir durum olabilir (Rooney ve White, 2007: 210).

Üçüncü problem ise, barınma bölgelerinde elektrik ve su teminine ilişkin yaşanılan sorunlardır. Engelli bireyler genel olarak elektrik ile çalışan ve şarj olabilen materyaller kullanmaktadır. Bu sebeple elektrik olmaması veya elektrik kesintisi yaşanması engelli bireyler için iletişim veya tıbbi ihtiyaçların tamamen yok olması anlamına gelebilir (ventilatör gibi tıbbi cihazların çalışmaması vb.) (Mokdad vd., 2005:1; Phibbs vd., 2015: 41; Rooney ve White, 2007: 210; Shapiro vd., 2020).

d) Yardımlara ve Hizmetlere Erişimde Ortaya Çıkan Problemler:

Afetlerin ardından hayatın olağan şekilde devam etmesi için çeşitli hizmetlerden faydalanmak gerekmektedir. Sağlık, eğitim, özel gereksinimler, rehabilitasyon gibi hizmetlere ve afetzedelerin hayatlarını kolaylaştırmak amacıyla yapılan yardımlara erişmede çeşitli problemler yaşanmaktadır (Handicap International, 2015: 4).

Engelli bireylerin hayatlarında temel olarak problem durumu olan eğitim faaliyetleri afetlerin ardından, özel eğitimin aksaması, ulaşımın zorlaşması yeni eğitim ortamlarında dışlanma ve yeni çevreye uyum sağlayamama gibi nedenler önemli problemler doğurmaktadır (Lord vd., 2016: 27). Özellikle de engelli çocuklar için bu durumlar ciddi sorunlar teşkil etmektedir (Handicap International, 2015: 11).

Engellilik türüne göre engelli bireylerin günlük hayatlarında gereksinim duydukları birçok ekipman mevcuttur. Bunlara örnek olarak, beslenme tüpü, kolostomi torbası, tekerlekli sandalye, işitme cihazı, solunum amaçlı tıbbi ekipmanlar vb. verilebilir (Finkelstein ve Finkelstein, 2020: 2064; Hans ve Mohanty, 2006: 120). Afetlerden dolayı bu ekipmanların çalışamaz hale gelmesi, onarılmaması veya temin

edilmemesi gibi durumlar engelli bireyler için çok önemli problemlere neden olabilmektedir (Hans ve Mohanty, 2006: 120; Shapiro vd., 2020: 3; Stough vd., 2017: 476).

e) Psiko-Sosyal Problemler:

Afetler, insanlar üstünde etkiler bırakan travmatik olaylardır. Bu etkilerin sonucunda insanlar üzerinde zaman zaman psikolojik problemler de ortaya çıkmaktadır. Afetlerin tüm aşamalarında engelli bireylerin yaşadıkları zorluklar, psikolojik açıdan daha da savunmasız olmalarına sebep olmaktadır. İstismar, dışlanma ve ayrımcılık gibi sosyal problemlerin yaşanması da bu problemlerin etkilerini derinleştirebilmektedir (Aslan, 2021).

Kaygı veya zihinsel bozuklukları olan bireyler, afet durumları ile baş edemeyebilir ve bu durumlara karşı uygun şekilde tepkiler veremeyebilir (Battle, 2015: 238). Engelli bireylere göre psikolojik etki, afetlerin sebep olduğu ikinci etkidir (Handicap International, 2015: 8). Öncesinde yaşanan izolasyon veya tahliye gibi sorunlar yerini zamanla psikolojik problemlere bırakmaktadır (Park vd., 2019: 4; J. Quaill vd., 2018: 62). Afet yaşamış engelli bireylerin çoğu ne yazık ki psikolojik problemlerle de karşılaşmışlardır (Good vd., 2016: 429; Rooney ve White, 2007: 210; Stough vd., 2017: 476). Afetlerde engelli bireyler genellikle başkalarına yük olduğunu hissetmektedir. Bu durum neticesinde de komşulardan yardım istememek veya gerekli desteklerden kaçınmak gibi problemler ortaya çıkabilmektedir (Villeneuve vd., 2021: 9).

f) Diğer Problemler:

Engelli bireylerin hayatlarını zorlaştıran önemli etkenlerden bir diğeri de yoksulluktur. Bu durum onların afetlerde çok daha savunmasız olmasına neden olabilmektedir (Hemingway ve Priestley, 2014: 8). Bundan dolayı engelli bireyler afetlere hazırlık konusunda kaynak eksikliğinden dolayı yeterli desteği alamamaktadır (Howard vd., 2018: 398).

Engelli bireyler, yaşadıkları şehirlerin sahip olduğu erişilemez ve zayıf alt yapı sistemleri nedeni ile afetlerden sonraki dönemde ulaşımda ciddi problemler yaşamaktadır (Park vd., 2019: 4). Normal zamanlarda kullandıkları özel araçlarını afetlerden dolayı kaybeden bireyler ihtiyaçlarını gidermede ve bu sistemlere uyum sağlama konusunda problemler yaşamaktadır (Shapiro vd., 2020: 3; Stough vd., 2017: 476).

2.1.1.2. Afet Öncesinde Engelli Bireyler ve Yakınlarının Sorumlulukları

Son yıllarda, engelli bireylerin ve yakınlarının afetler ve acil durumlar hakkında davranışları ve hazırlıklarının üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu konuda yetersizlikler dikkat çekmiş ve bu yetersizliklerle ilgili bazı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır

Takahashi ve Kitamura, (2016)'ya göre, afetlere hazırlıklı olmak için engelli bireylerin ve ailelerinin daha tedbirli ve güvenli bir yaşam tarzına geçmesi gerekmektedir. Bu kapsamda 'Afet Öncesinde Yapılması Gerekenler 'başlığı altında bazı konulara değinilmiştir:

- Destek ağını oluşturmak,
- Acil durum çantası temin etmek,
- Yapısal ve yapısal olmayan riskleri azaltmak,
- Yangın risklerine karşı önlemler almak,
- İlkyardım eğitimi almak,
- Tatbikatlar yapmak.

Örnek olarak, görme engelli bir birey evinin içerisinde olduğu zamanlarda bastonunu kendine yakın bir yerde tutması veya tekerlekli sandalye kullanan bir bireyin sandalyenin tekerleklerinin kaymaması için sabitlemesi bu önlemlerden bazılarıdır. Engelliler için günlük yaşamda güvenli hareket tarzı için örnek olarak destek grubu ve plan oluşturmak veya sürekli bulundukları mekanlardaki gaz, su, elektrik tesisatlarının yerlerini bilmeleri önem arz etmektedir. Destek ağı, engelli bir bireyin bir deprem sırasında veya sonrasında yardım alabileceği kişilerden oluşur. Bu kişiler (Balun ve Yılmaz, 2019);

- Aile, akraba, arkadaşlar,
- Komşular,
- Muhtarlık ve resmi görevliler,
- Yerel afet gönüllüleri,
- Sosyal yaşamdaki, eğitim alanlarındaki ve çalışma yerlerindeki gönüllü bireyler.

Destek ağları sayesinde afetlerde engelli bireyler ve engelli yakınları önemli faydalar sağlayabilir. Bu durumun daha planlı şekilde geliştirilmesi ile afetlerde engellilik kavramı zorluk durumu yerine fırsat durumuna dahi çevrilebilir.

2.2. İŞİTME ENGELİ VE İŞİTME ENGELLİ BİREYLER

İnsanlar sosyal canlılardır. Diğer insanlarla ilişki kurabilmeleri için onları duymaları ve duyduklarını anlamaları gerekir. İnsanlar doğumdan itibaren ölüme kadar bilgilerin çoğunu işitme yolu ile öğrenirler. İşitme duyusu sayesinde sesleri ayırt ederek olaylarla ilgili ilişkiler kurarlar. İşitme yetisini kaybeden insanlar, öğrenmek için temel gereksinim duydukları yollardan birini kaybetmiş olurlar ve öğrenmek için farklı yolları kullanmaya ihtiyaç duymaktadırlar (Tüfekçioğlu, 1998).

İşitme engeli ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. İşitme engeli, bir bireyin işitme sisteminin uyaranlarının herhangi bir sebepten dolayı normalin altında olması veya normal sesleri hiç algılayamaması durumu olarak tanımlanabilir. Bu engel, eğer erken yaşlarda anlamayı engelleyecek düzeyde olursa, çocuk anadilini konuşma ve bu yetiyi öğrenmede ciddi zorluklarla karşılaşabilir. Bu nedenle, bu bireyler hayatının ileriki dönemlerinde iletişim sağlama konusunda zorluklarla karşılaşabilirler. Ortaya çıkan bu durum sosyal varlık olan bireyin hayatını olumsuz etkileyecektir. Diğer bireylerle iletişim sağlamak için farklı yollara ihtiyaç duyulacaktır. Bu farklı yollar diğer bireyler tarafında sık kullanılmadığı için işitme engelli bireyler iletişim konusunda sık sık zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Tüfekçioğlu, 1992).

İşitme Engeli: İşitme duyarlılığı, doğum öncesinde, anında ve sonrasında belirli nedenlerden dolayı farklılık göstermektedir. İşitme duyusunun bireyin iletişim esnasındaki görevini yapamaması, uyum ve gelişim gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkan durum işitme engeli şeklinde tanımlanmaktadır. İşitme engeli, engel seviyesine göre çeşitlilik göstermektedir. Bu durum, ağır işitenler ve işitmeyenler olarak iki gruba ayrılmıştır. Ağır işiten bir birey, genellikle işitme cihazları yardımı ile işiterek anadili ile ilgili bilgileri doğru ve başarılı bir şekilde karşı tarafa aktarabilen bireyler olarak tanımlanır. İşitmeyen bir birey ise, işitme kaybı sebebiyle ana diline ilişkin bilgilerin doğru ve başarılı bir şekilde aktarılmasının engellendiği birey olarak tanımlanmaktadır (Özsoy, 1985).

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2020 yılında yaptığı çalışma doğrultusunda; Türkiye'de veri sistemine kayıtlı ve yaşamı devam eden işitme engelli bireylerin sayısı 836.000 olarak tespit edilmiştir. Bu sayı ise tüm engelli grupları arasında %9.11'lik bir bölümü oluşturmaktadır. Toplam nüfusa oranı %1,1'dir. Erkek işitme engelli birey sayısı 406.000 ve kadın işitme engelli birey sayısı 429.000 olarak belirlenmiştir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020).

İşaret Dili Yöntemi: İşitme engelli bireylerin diğer bireyler ile iletişim kurabilmeleri için bazı metotlar geliştirilmiştir. Bu metotlardan en önemlisi işaret dili yöntemidir. Nesnelerin, duyguların, düşüncelerin veya herhangi bir dilin harflerinin bedensel olarak hareketlerden oluşturularak ve görsel şekildeki işaretlere benzetilmeye çalışılarak iletişim sağlanması, özellikle işitme engelli bireylerin kullanmakta olduğu yöntem işaret dili yöntemi olarak kabul edilmektedir. İşitme kaybı yüksek olan ve sözel yöntemler sayesinde eğitilen bireylerin sözel dilleri öğrenme potansiyelleri çok düşüktür. Dudak okuyarak öğrenmek yeterliymiş gibi görünse de çoğu ses gırtlaktan veya ağız içerisinden çıktığı için bu durum yeterli olamamaktadır. İşitme engeline sahip bireylere işaret dili öğretmek onları sahip olduğu sözel dil gelişimini engellememektedir. Bu durumun erken yaşlarda yapılması birey açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Yapılan araştırmalara göre, işitme sorunu olmayan çocuklara bile işaret dili öğretilmesi, çocukların dil öğrenim becerilerinin çok daha erken yaşlara çekilebildiğinin göstergesidir (Çakır, 2013).

2.2.1. Afetlerde Dezavantajlı Birey Olarak İşitme Engelli Bireyler

Afetlerin ve acil durumların bireylere ve toplumlara zarar verme kapasiteleri yüksektir. Bu durumlar hızlı ve kısa reaksiyonu gerektiren süreçler olarak açıklanabilir. Bu süreç ise toplumda içerisinde var olan tüm bireyler açısından fiziksel ve ruhsal bazı zorlukları içermekle beraber, işitme engelli bireyler için daha da karmaşık bir duruma dönüşebilmektedir (Tonak ve Kitiş, 2019).

Dil, konuşma ve işitme engellerine sahiplik gibi engel gruplarında bulunan tüm bireyler bakımından acil durumlar ve afetlere dair tüm politikaların engel grupları doğrultusunda değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu politikaların temelinde yapısal ve yapısal olmayan riskleri azaltmak, destek ağını oluşturmak gibi afet ve acil durumların öncesine dair yapılan çalışmalar neticesinde, engelli bireylere yönelik yapılan tatbikatlar, ilk yardım bilgisi gibi acil durumlar ve afetlerin sırasına yönelik tedbirler bulunmaktadır. Aslında asıl sorun, işitme engelli bireylerin aktif olarak günlük rutin yaşamın bir parçası ve aynı zamanda özerk-yetkin bireyler olabileceklerine ilişkin algının, toplumun bütün kesimi kadar engelliler içerisinde de yaygın olmamasıdır. Bu sebeple, yalnızca afete hazırlık gibi temel konular önemsenmemekle kalmayıp, sivil halk aracılığıyla günlük hayatın iyileştirilebileceğine dair bir düşünce de benimsenmemektedir. İşitme engeline sahip bireyler, sivil hayatta ve yerel ortamın

dışarısında yer alıp iyileştirmeye dair alan genellikle yetkililere bırakılmaktadır (Aslangiri ve Açkalın, 2019).

2.2.1.1. Afetlerde İşitme Engelli Bireylerin Sorumlulukları

İşitme engeline sahip bireyler afet sırasında, öncesinde ve sonrasında aktif olarak sorumluluklarını yerine getirebilmektedirler. Deprem afeti olarak değerlendirildiğinde, işitme engeline sahip bireyler herhangi bir deprem durumunda sarsıntının başlamasının ardından güvenli bir yere çöküp sağlam bir nesnenin yanına ya da altına geçmelidir. Cam veya pencerelerin patlama ihtimaline karşı sırtlarını o bölgeye dönmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda, baş bölgelerini düşen ya da fırlayan cisimlere karşı korumalıdırlar. Deprem bitene kadar nesneyi bırakmadan hareket etmelidirler. Durum özetlenecek olursa, Çök-Kapan-Tutun hareketini yapmalı ve hedeflerini olabildiğince küçültmelidirler. Sağlıklı bireylerden ve diğer engel gruplarından farklı olarak bu bireyler, işitme problemleri yaşadıkları için gözleri ile üzerine gelecek tehlikeleri iyi kontrol etmeleri gerekmektedir. İşitme engelli birey eğer çocuksa ve deprem sırasında okulda bulunuyor ise, öğretmenlerinin talimatlarına ve yönlendirmelerine tam olarak uymalıdır. İşitme engelli bireylerin deprem sırasında varlığını diğer bireylere duyurabilmek için yanlarında düdük veya ses çıkartıcı malzemeler bulundurmaları fayda sağlayacaktır. Bu bireylerin deprem sırasında evde bulunmaları halinde ise, dışarıya karşı uyarıcı görevi görmesi sebebiyle, ev içerisinde ulaşımı kolay olan ve görünür bir yere ışıklı bir levha yerleştirilmesi onlara kolay ulaşabilmek amacı ile faydalı sağlayabilmektedir (AFAD, 2011).

2.2.1.2. Afetlerde İşitme Engelli Bireylerin Karşılaşabilecekleri Zorluklar

En az bir felaket veya başka bir travmatik olay yaşayan dokuz birey ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak elde edilen çalışmada işitme engelli bireylerin afetlerde bazı zorluklarla karşılaştıkları belirlenmiştir. Bu neticede, sağlık hizmetleri ve yapılan ilk müdahale çalışmalarında bazı konularda zorluklar yaşanmıştır. Bu konular;
a) Tıbbi ve psiko-sosyal hizmetleri sağlayan personellerinin işitme engeli hakkında yeterli bilincinin olmaması,
b) İşaret dili hizmetlerinde yaşanılan sorunlar,
c) Bilgiyi işitme engellilerden değil de onların yakınlarından almaya çalışan profesyonellerin yaşadığı bilgi kopukluğu,

d) Profesyonellerin yaptıkları konuşmaları işitme engelli kişilere uyarlayamaması ve farklı bir iletişim yöntemi denemeye gönüllü olmamalarıdır.

Psiko-sosyal anlamda yapılan çalışmalarda yaşanılan zorluklar ise;
a) İşitme engelli bireylere destek gruplarının yetersiz olması,
b) Kriz anlarında yeterli eğitim alan personellerin yetersizliği olarak sınıflandırılmıştır.

Danimarka'da İşitme engelliler ile ilgili yapılan çalışmaya göre; işitme zorluğu çekenler ve işitme engelliler afetler sırasında önemli bilgileri paylaşma veya alma konusunda ciddi problemler yaşamaktadır. Psiko-sosyal ve tıbbi hizmet veren çalışanların afet döneminde işitme engelliler ve işitme zorluğu çekenlere yardım edecek gerekli bilgi donanıma sahip olması istenmektedir. Afetlerden sonra rehabilitasyon alanında, Danimarka'da yaşayan popülasyonların heterojen iletişim gereksinimlerine nasıl hizmet vereceği ile ilgili sonuçlara dayalı bilgiler uzmanlara aktarılmalı ve eğitim programlarına eklenmesi önerilmektedir (Skøt vd., 2017).

2.2.1.3. Afetlerde İşitme Engelli Bireylerin Koordine Edilmesi

Afetlerin meydana gelmesinin ardından genelde engelli bireylerin engelleri sebebiyle koordine edilmesi sırasında güçlük yaşanmaktadır. Bu güçlük durumu koordinasyon eksikliği veya farklı sorunlardan da kaynaklanmaktadır. Bu nedenle afetlerde engelli bireylerin zarar görebilirliği artmaktadır. Bu zarar görebilirlik durumunu azaltabilmek amacıyla uluslararası anlamda bazı sözleşmeler yapılmıştır. Uluslararası sözleşmeler, depremler ve diğer afet durumlarında engelli bireylere yardımcı olmak amacıyla birçok iletişim protokolü oluşturmuştur. Fakat işitme engelli bireylere bilgi vermek ve onlarla haberleşmek için bir strateji mevcut değildir. 24 Ağustos 2016' da meydana gelen ve Orta İtalya'da bulunan Amatrice'de yaşanan depremin birçok yeri yerle bir ettiği kayıtlara geçmiştir. Bu depremin ardından engelliler hakkında özel çevrimiçi iletişim araçları var olmadığı ve bu konudaki bilgi eksikliği oldukça dikkat çekmiştir. Deprem bölgesindeki engelli kişilere ulaşılarak kayıtlar oluşturulmuştur. Fakat bu kişilerin bilgiye erişiminin zor olduğu tespit edilmiştir. Bu durum sonucunda, risk yönetimini hızlandırmak ve özellikle işitme engellilerin bilgiye erişimini sağlayabilmek için işitme engelliler ve yakınlarına çevrimiçi bir bilgi sistemi geliştirilmiştir. Depremin hemen ardından altyazılı şekilde ve İtalyan işaret dili yöntemi ile servis numaralarının bulunduğu bir video Facebook

sayfasında yayımlanmıştır. Facebook sayfasında paylaşılan bu yazı hızlıca diğer kullanıcılar sayesinde yayılıp birçok kişiye ulaşmıştır. Bu durum işitme engelliler, engellilerin yakınları ve sivil halk tarafından gurur kaynağı olarak karşılanmıştır (Rotondi vd., 2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İLETİŞİM, İŞİTME ENGELLİ BİREYLER VE AFETLERDE DİRENÇLİLİK

Bu bölümde iletişim kavramı, işitme engelli bireyler ve afetlerde dirençlilik kavramları ve birbirleri ile olan ilişkileri incelenmiştir. Genel bağlamda işitme engelli bireylerin afetlere karşı dirençliliğini sağlamada iletişimin önemine değinilmektedir.

3.1. İLETİŞİM KAVRAMI VE KAPSAMI

İletişim, en az iki kişinin karşılıklı olarak gerçekleştirebileceği düşünce, duygu ve bilgi aktarımıdır. İnsanın sosyal varlık olmasından kaynaklanan, çevresindeki kişiler ve varlıklarla ilişki kurma, anlaşma ve haberleşme gereksinimlerinden dolayı iletişim olgusu ortaya çıkmaktadır **(**Ulusoy, 2002).

İletişim; diğer insanlarla, kendimizin ya da karşımızdaki kişi veya kişilerin hoşlandığı, olumlu amaçları hedefleyen, saygı içeren, başarılı ilişkiler şeklinde ifade edilmektedir (Çağırcı ve Yeğenoğlu, 2007).

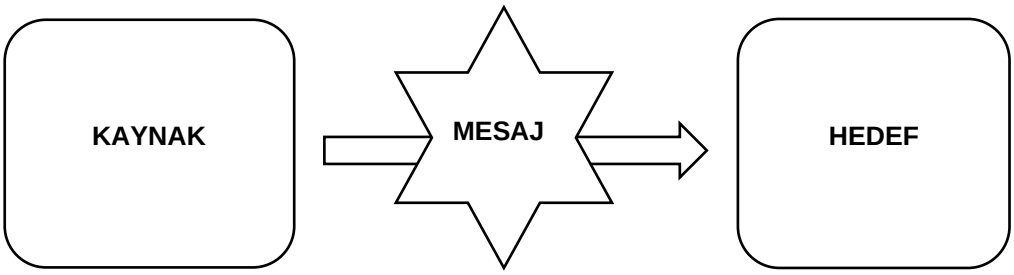
İletişimin geçmişi, insanlık tarihinin ilk zamanlarına dayanır (Büyükbaykal, 2003). İletişimin araç-gereçlerine geleneksel bakış açısıyla bakılacak olursa yakın geçmişte mektuplaşma, ankesörlü telefonlar, posta hizmetleri vb., bugün ise gelişen teknoloji sayesinde e-gazete ve sosyal medya gibi internet ağları iletişimi genişletmiştir (Şahin ve Neriman, 2012).

3.1.1. İletişim Süreci

Duygular, bilgiler, düşünceler kişi veya kişilere ancak iletişim sayesinde aktarılabilir. Bunun sonucunda iletişim, çift taraflı ileti alışverişi şeklinde gerçekleşmektedir (Çağırcı ve Yeğenoğlu, 2007).

İletişim modeli üç öğeden oluşmaktadır. Bunlar; İleti gönderen kaynak, kanal iletiyi alan hedef ve kaynak ile hedef arasında alışveriş yapılan iletidir. Bu model tek yönlü iletişim modeli olup, doğrusal iletişim modeli olarak adlandırılmaktadır (Mandy ve Gard, 2000).

Şekil 3: Doğrusal İletişim Modeli

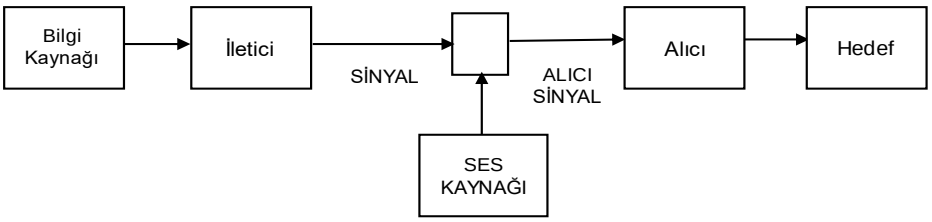
Kaynak: Mandy ve Gard, 2000.

Örnek olarak; yazarın kitabını okuyan ya da karikatüristin karikatürüne bakan kişiye kaynak, konuşmacıyı dinleyen kişilere hedef, aktarılmak istenen konuya ise ileti veya mesaj denir (Güz, 1998).

Doğrusal iletişim modeli, iletişim sürecini tanımlamakta yeterli değildir. Çünkü kaynağın (iletiyi gönderen) göndermek istediği mesajın (ileti) içerdiği duyguyu, bilgiyi veya anlamını, hedef (iletiyi alan) doğru algılamayıp çarptırarak farklı algılayabilir. Doğrusal modele hedefin geri bildirimi (kaynak tarafından gönderilen mesaja karşı hedef tarafından verilen cevap) eklendiğinde modelin doğruluğu artmaktadır (Çağırcı ve Yeğenoğlu, 2007).

İletişim sürecini açıklamak için oluşturulan modellerden diğeri ise Shannon ve Weaver'in oluşturduğu modeldir. Bu model yazında bulunan yaygın ve en eskisi olarak bilinir. Shannon ve Weaver'e ait iletişim modelinde bilgiler veya haberin (ileti) vericiden alıcıya gönderilmesi esnasında; gönderme, kodlama, alma, geri bildirim gibi fonksiyonlar ele alınır (Akyurt, 2009).

Şekil 4: Genel Bir İletişim Sisteminin Şematik Diyagramı

Kaynak: Shannon ve Weaver, 1949.

Şekilde görüldüğü gibi iletişim süreci kaynak, iletici, mesaj, alıcı ve hedeften oluşmaktadır. Bu kavramlardan herhangi birinin olmaması, iletişimin olmaması anlamına gelmektedir.

3.1.2. İletişim Türleri

İletişim kavramı ile ilgili çok fazla değişik tanım olmasının dışında, iletişim türlerini farklı başlıklarda toplayan çok fazla kaynak bulunmaktadır. Dökmen (1994)'e göre iletişim türleri dört başlıkta toplanmaktadır. Bunlar;

- Kişi-içi (Intrapersonal) iletişim, kişinin kendi içindekileriyle bulunduğu iletişim şeklidir.
- Örgüt-içi (Organizational) iletişim, örgüt işleyişleri esnasında örgütteki üyeler arasındaki çatışma ve iletişime denir.
- Kitle (Mass Media) iletişimi, bilgilerin, haberlerin vb. mesajların bazı kaynaklar tarafından oluşturulması, geniş topluluklara ulaşması ve topluluklar tarafından yorumlanarak algılanmasına denir.
- Kişilerarası (Interpersonal) iletişim hem kaynağı hem de hedefi insan olan iletişim türüdür.

3.1.3. Etkili İletişim

İletişim sırasında gerçekleşecek engellerin mümkün olduğu derecede minimize edilerek beklenen ve istenilen iletişim haline getirilmesi etkili iletişim olarak adlandırılmaktadır (Şahin ve Aral, 2012).

Etkili iletişimde iletiyi söyleyen kişinin (hedef) söyleyiş şekli ve kime karşı (alıcı) söylediği çok önemlidir. Alıcının hedef tarafından gelen mesajı nasıl yorumladığı da önemlidir. Eğer alıcı mesajı yanlış yorumlarsa iletişimde sorunlar meydana gelebilir. İletişimde birden fazla dinleyici (hedef) varsa kaynağın gönderdiği mesajı her dinleyici kendine göre farklı yorumlayabilir. Görüldüğü üzere iletişimde alışveriş yapılan mesajın doğru aktarılması için iletişim kuran kişilerin ortak koda, dile sahip olmaları önemlidir. Ayrıca iletinin gönderiliş ve alış şekli de etkili ve düzgün iletişim için çok önemlidir (Uzuntaş, 2013).

Etkili iletişim için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bu hususlar şu şekilde sınıflandırılmıştır (Sever, 1998);

Sözlü iletişimi etkili hale getirmek için dikkat edilmesi gereken kurallar:

- Dil iyi bilinmeli ve kullanılmalı (telaffuzlara dikkat edilmeli).
- Doğru, açık ve anlaşılır cümle kullanmalı.
- Kelimeler veya cümleler doğru şekilde vurgulamalı.
- Düzgün ve rahatsız etmeyecek biçimde soluk alınmalı.
- Akışı bozabilecek duraksamalardan kaçınılmalı.
- Konuşulan konu dışına çıkılmamalı.
- Konuya göre jest ve mimik uyumu yapılmalı.
- Konuşurken tekrarlardan kaçınılmalı.
- Konuşma esnasında gerek duyulmayan sesler çıkarılmamalı.
- Argo sözlere ve anlaşılmayacak yerel sözlere yer verilmemelidir.

Sözsüz ve yazılı iletişimi etkili hale getirmek için dikkat edilmesi gereken kurallar:

- Konu önem ve ilgiye göre sıralanmalı.
- Konu açıklaması paragraflar şeklinde yapılmalı.
- Yazı bütünlüğü bozulmamalı.
- Konu dışına çıkmaktan kaçınılmalı.
- Yanlış bilgilerden kaçınılmalı.
- Çelişkili yazılardan kaçınılmalı.
- Yazıda anlaşılır, kısa ve öz cümleler kullanılmalı.
- Hem düşünce hem de sözcük tekrarlarından kaçınılmalı.
- Anlatılmak istenilene uygun vurgular yapılmalı.
- İmla kurallarına uyulmalı.
- Düzgün noktalamalar kullanılmalıdır.

Maddeler doğrultusunda hem sözlü iletişimde hem de yazılı iletişimde konuya önem verilmesi, açıklık ve sadelik dikkat edilmesi gereken temel noktalardan olmuştur. Bu durumların ileri boyutları düşünüldüğünde akla bazı kavramlar gelmektedir. Empati kavramı buna örnek olarak gösterilebilir.

3.1.4. Empati Kavramı

Empati, kişilerin kendisini başkalarının yerine koyabilme, konulara başkaları açısından yaklaşabilme becerisine denir. Mesajı hedefe aktaran kişinin yani kaynağın

hedef kitleyi etkileyebilmesi için empati kabiliyetine sahip olması gerekir. Empati yeteneği sayesinde vermek istenilen mesaj hedefe göre kodlanarak hedefin mesajı daha iyi anlayabilmesini sağlanır (Gayle ve Preiss, 1998).

Empati bazen, acımak gibi algılanıp yanlış yorumlanabilmektedir. Empati, karşındakine acımak değil, karşındakiyle duygudaşlık yapmaktır. Herhangi bir konu için "onun yerinde olsaydım bu konuya nasıl tepki verirdim, hangi duyguyu hissederdim, bu konu hakkında nasıl düşünürdüm." diye düşünebilmektir (Çağırcı ve Yeğenoğlu, 2007).

İletişimde empatinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Anlatıcı yani kaynağın empati becerisi varsa, kaynak mesajı vermek istediği hedeflerin farklı koşullarda bürünebilecekleri duyguları, düşünceleri önceden tespit edebilir. Bu sayede vermek istediği mesajı karşısındaki hedef kitleye göre kodlayarak, konunun içeriğine şekil vererek anlatabilir. Böylelikle vermek istediği mesajı daha etkili hale getirir ve kaynak, hedef kitleyle arasında etkin iletişim kurabilmekte zorluk çekmez. Etkin iletişim için empati en önemli unsurlardan biridir (Işık, 1999).

3.2. AFETLERDE İLETİŞİM

Afetlerde iletişim kavramı incelendiğinde ilk olarak akla afet anında ve sonrasında nasıl iletişim kurulacağı gelmektedir. Bu kriz durumu neticesinde afetzedeler ve işitme engelliler için bazı zorluklar ortaya çıkmaktadır. Afetlerde ortaya çıkan kriz durumu, iletişim ve işitme engelli bireyler bazında iletişim kavramları bu başlık altında incelenecektir.

3.2.1. Afetlerde Kriz ve İletişim

Afet sırasında ve sonrasında toplum, normal yaşantısı dışında sorunlarla karşılaştığı için beraberinde endişeye, karamsarlığa, telaşa kapılma olasılığı çok fazladır. Bu süreç krizleri ortayı çıkarmaktadır. Krizler ise öfkeyi ve anksiyeteyi oluşturabilir (Jin vd., 2010). Kriz anında toplumun endişesini azaltmak amacıyla topluma kriz konusu ile ilgili bilgiler vermek gerekmektedir. Bu neticede halkın kriz ile ilgili bilgi edinmesi sayesinde endişe durumuna karşı azalma görülebilmektedir (Coombs ve Holladay, 2008).

Kriz iletişimi, bilgi yönetimi ve anlam yönetimi olarak iki stratejik bölüme ayrılır. Bilgi yönetimi, krizle alakalı bilgilerin toplanıp düzenlenerek yayılmasıdır. Anlam

yönetimi ise yayılacak bilgilerin insanları daha da endişeye düşürmeyecek şekilde yeniden düzenlenmesidir (Coombs, 2007).

Kriz anında paniği azaltmak için kişiye veya topluma doğru iletişim aracılığıyla krizle ilgili bilgiler vermek gerekir. Kurum ve kuruluşların kriz anında uygulamak için hazırlamış olduğu planlara kriz iletişim planı eklenmesi fayda sağlayacaktır. Kriz anında yalnızca kurum ve kuruluşlar etkilenmemektedir. Aynı zamanda afetzedeler, afet bölgesinde görev alan personeller ve afetzede yakınları da etkilenmektedir. Bu yüzden bireysel olarak da kriz anında nasıl davranılması gerektiğini öğrenmek fayda sağlamaktadır (Toker, 2016).

Afetlerde ve acil durumlarda ortaya çıkan krizlerin kapsamındaki değişiklikler dikkate alındığında, kamuoyunun karşılaştığı tehditlerin türleri ve düzeyleri sebebiyle, afet ve acil durum anlarında iletişim konusunda geniş kapsamlı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun neticesinde kriz durumunda etkili bir iletişimin sağlanabilmesi için olay yaşanmadan önce tahminler yapılması ve erken uyarı sistemlerinden alınan sinyaller doğrultusunda hazırlıklara başlanması gereksinimine odaklanılmaktadır. Risk odaklı yaklaşımlar neticesinde, alınan önlemler sayesinde krizlerin afete dönüşmesinin önüne geçilebilmektedir (Budak vd., 2017: 75).

3.2.2. Kriz Anında Gürültü

Afetler sonrası ilk 72 saatte afetin etkisi taze olduğu için afet bölgesinde endişe, kargaşa, telaş ve ne yapacağını bilmeyen insanlar görülür. Kargaşanın görüldüğü bölgelerde gürültüsüz ortamla karşılaşmak neredeyse imkansızdır.

Gürültü, insanlar üzerinde olumsuz etkilere sebep olan sesler olarak tanımlanmaktadır. Gürültülü ortamda uzun süre kalındığında işitme kayıplarına maruz kalınabilir. Buna ek olarak bazı vücut işlevleri de etkilenebilir. Gürültünün yaşandığı bölgede iletişim kurmak oldukça zordur. Ayrıca gürültü ikaz-alarm sistemlerin işitilmesine de engel olabilmektedir (Aage, 1987).

Gürültü kişileri huzursuzlaştırır. Kişilerarası iletişimi engeller. Kişinin çalışmasının ve odaklanmasının önüne geçer. İşitme yeteneğine zarar verir. Öfkeye ve heyecanlanmaya sebep olur. Karakter değişikliğine sebep olur. Anlama ve öğrenme kabiliyetini azaltır. Problem çözme yeteneğini azaltır. Ortamdaki diğer faydalı sesleri algılamayı engeller ve hormon seviyesini, kalp atışını, solunum hızını olumsuz anlamda arttırır. Cisimlerin hareketleri (düşmesi, çarpışması), inşaat, ofis, endüstriyel çalışmalar, ağır makinelerin çalışması, yapıların yüksek sesleri gürültüye

sebep olabilmektedir (Güler ve Çobanoğlu, 1994).

3.2.2.1. Kriz Anında Ortaya Çıkan Gürültüyle Baş Etme Yöntemleri

Doğal afetlerin özellikle ilk 72 saatinde gürültü durumu ile karşılaşma olasılığı çok yüksektir. Bu yüzden gürültüyle baş etme yöntemlerinin öğrenilmesi gerekmektedir. Gürültüyle baş etme yöntemlerinin üç çeşidi bulunmaktadır. Bunlar (Şahin, 2003):

1. Kaynağı kontrol altına almak: Mümkün olduğunca gürültüye sebep olan kaynağın sesini azaltmaktır.
2. Gürültüye maruz kalan kişilerin korunması: Gürültüye sebep olan kaynağın sesi azaltılmadığında gürültüye maruz kalan kişileri gerek çeşitli koruyucu donanım (kulaklık, kulak tıkacı vb.) sağlayarak, gerekse gürültüye maruz kalma sürelerini azaltarak korunmasıdır.
3. Gürültüye sebep olan kaynakla, gürültüye maruz kalan kişiler arasında ses yutucu malzemelerle yapılmış araç-gereçlerle önlem almaktır.

İşitme engelli bireyler, iletişim sağlayabilmek amacıyla kriz anında gürültüyü durduramazlarsa kişisel koruyucular ile zaman zaman bu durumun önüne geçilebilir. Fakat ortamdaki gürültü durdurulamazsa işitme engelli bireylerin çıkarabilecekleri seslere odaklanmak zor olacaktır. Böyle bir durumla karşılaşıldığında, gürültülü ortamda iletişim kurmak için işaret dilinden veya önceden kodlanmış belirli işaretlerle anlaşmak gerekmektedir. İşaret dilini bilmek işitme engelli bireylerle iletişim kurmada faydalı olabileceği gibi gürültülü ortamda da iletişim kurmaya yarayabilmektedir.

3.2.3. Kriz Anında Afetzedeler ile İletişim

Afetzedeyle iletişime geçmeden önce, afetzedeyi gözlemlemek ve afetzedenin durumuna göre yaklaşarak iletişim kurmak fayda sağlayacaktır. Fayda sağlayacak bu kriterler şu şekilde sıralanabilmektedir (Akyol, 2020: 93);

- Afetzedelere, demografik özelliklerine ve engel durumlarına göre yaklaşılmalı,
- Afetzedenin hareketlerini kısıtlamadan ve hızlı değerlendirerek yaklaşılmalı,
- Afetzedelerde yaralarına, hastalıklarına göre yaklaşılmalı,
- Açlık, tokluk durumuna göre yaklaşılmalı,
- Sosyoekonomik durumlarına göre yaklaşılmalı,

- Afetzedenin madde bağımlısı, alkol bağımlısı olup olmadığını değerlendirerek yaklaşılmalı,
- Afetzedenin inanç ve değerlerine saygı göstererek yaklaşılmalıdır.

Kriz anında afetzedelerle iletişim kurmak zorlu bir süreçtir. Bu durumda yukarıdaki maddeler de göz önünde bulundurularak afetzedelere yaklaşılması kriz ortamını biraz olsun rahatlatabilmektedir.

Afetzedenin durumunu değerlendirip ona nasıl yaklaşılacağına karar verildikten sonra artık onunla iletişime geçilebilir. Afetzede ile iletişim kurulurken dikkat edilmesi gereken kriterlerin yanında ona karşı yaklaşım da oldukça önemlidir. Bu yaklaşım durumu ise aşağıdaki şekilde özetlenebilir (MEB, 2011);

- Afetzede bulunduğu tehlikeli ortamdan uzaklaştırarak güvenli ortama taşınmalıdır.
- Afetzedeye rahatlatıcı konuşmalar yapılmalıdır.
- Afetzedenin güveni kazanılmalıdır.
- Afetzedeyle empati kurarak anlayabileceği bir şekilde iletişim kurulmalıdır.
- Afetzedeye karşı kullanılan kelimeler özenle seçilmelidir.
- Afetzede zorlanmadan iletişim kurmaya teşvik edilmelidir.
- Afetzedenin kendisini anlatabilmesi için baskı uygulamadan ve sabırla dinlenmelidir.
- Afetzede başına gelenlerden dolayı psikolojik anlamda sıkıntılar yaşayabilir. Uzun ve detaylı cümleleri algılamayabilir. Bu sebeple açık, basit ve net cümleler kullanılmalıdır.
- Afetzededе saldırganlığa yatkınlık durumu bulunuyor ise iletişim sırasında fazla göz teması kurulmaması gerekmektedir. Çünkü, kendisi yoğun göz temasını tehdit olarak algılayabilir.
- Afetzede kendinde olmayabilir. Bu sebeple çeşitli kötü söz girişimlerinde bulunabilir. Sakinliği koruyarak afetzedenin sakinleşmesi için çabalanmalıdır.

Afetzedelere karşı bu yaklaşım kriterlerine dikkat edildiğinde aslında doğru iletişimde olması gerekenlerin yapıldığı görülmektedir. Buna ek olarak, kriz ortamında bu iletişim yöntemini mekana ve zamana uygun şekilde yapmak, kriz durumunu engellemek ve kriz ortamının etkisini azaltabilmek açısından önemli bir nokta olmaktadır.

3.2.4. Afet Bölgesinde Görev Alan Ekiplerin Örgüt İçi İletişimi

Örgüt içindeki ekip üyelerinin arasında etkili iletişim olmazsa örgütün iş tatmini ve iş kalitesi olumsuz yönde etkilenir. Örgütlerin afet öncesinde ekip üyelerinin ortak paylaşım duygusunu arttırıcı, aralarındaki sürtüşmeleri azaltıcı etkin iletişim sistemi kurması fayda sağlayabilir. Örgüt içinde bulunan birimler, birimlerde bulunan bireyler ve karar verme mecraları arasındaki iletişim düzeni kriz yönetiminin başarısını etkilemektedir (Şahin, 2007).

Örgütün performansının maksimum düzeyde olabilmesi için ekip üyelerinin motivasyonlarının yüksek olması gerekir. Bu sebeple örgütteki ekiplerin amirleri, yöneticileri vb. kişiler ekip üyeleriyle yüksek motivasyon verici iletişim kurmalıdır. Örgüt içi iyi iletişim, örgütteki koordineyi güçlendirir ve çalışmaların düzgünce pay edileceğini gösterir. Aynı işlerin başka ekip üyelerince tekrarlanmamasını önler. Afetlerde, özellikle afetin ilk 72 saatinde ekipler yapabildiklerinin maksimum düzeyini yapmaları gerekir. Örgüt içi etkin ve aktif iletişim kurmak ekip üyelerinin hızlarını maksimum seviyeye çıkarmakta yardımcı olur (George ve Jones, 1996).

3.2.5. Afetlerde Haberleşmenin Önemi

Afet kavramı ele alındığında ilk 72 saat fazlasıyla önemli bir bölüm olup bu zamanda en etkili ve uyumlu şekilde koordinasyon sağlanması gereklidir. Dünyadaki tüm ülkelerde afetlerde etkin rol oynayacak kurum ve kuruluşlar bulunur. Afetlerde enerji ve telefon sistemleri ciddi anlamda hasar görür ve hizmet veremeyecek hale gelir. Afetlerde uygulanabilecek en etkili haberleşme yolu telsiz haberleşmesidir. Bu sebepten dolayı telsiz haberleşmesi büyük öneme sahiptir. Gündelik kullanılan haberleşme sisteminin zarar gördüğü durumlarda Otomatik Pozisyon Belirleme Sistemi (APRS) sayesinde afet haberleşmesine ciddi katkılar sağlayabilir. APRS sistemi mesaj alma veya gönderme gibi özelliklere sahiptir. Ayrıca bu sistemde konum gönderme seçeneği de mevcuttur. Afetlerde hızlı ve etkin müdahale anlamında ciddi katkılar sağlamaktadır. Bu sistem uydular sayesinde devrede olduğu için afetlerde yüksek oranda kesintiye uğramayacaktır ve afet haberleşmesine olumlu etkiler sağlayacaktır. Bu sistemle ilgili Türkiye'nin belirli yüksek noktalarına istasyonlar kurulmuştur. Aynı zamanda, birçok amatör telsiz birimi veya şahsi kullanıcılar tarafından farklı şehirlerde APRS internet kapısı oluşturulmuştur. Türkiye Amatör Radyocular Cemiyeti afetlerde haberleşme konusunda çok etkili olmuştur. Bu cemiyet

Türkiye'de kurmuş olduğu alt yapı sistemleriyle afet haberleşmesine ciddi katkı sağlamaktadır (Çakmak vd., 2016).

3.2.6. Afetlerde Kitle İletişim Araçları

Hızlı gelişen teknoloji sayesinde dünyada ve Türkiye'de birçok kitle iletişim aracı bulunmaktadır. Kitle iletişim araçları sayesinde çok sayıda kişiye çok kısa sürede ulaşmak mümkündür (Büyükbaykal, 2003).

Günümüzde medya olarak adlandırılan kitle iletişim araçları toplumun çoğu kesimine anında ulaşmayı sağladığından etkisi de çok etkili olmaktadır. Bu yüzden medyada ahlak ilkelerine bağlı kalarak uygun hareketler, girişimler sergilenmelidir (Ulusoy, 2002).

Doğal afetler yaşandıktan sonra kitle iletişim araçları sayesinde toplu doğru bilgiler vererek endişeyi azaltabilir. Bu sayede, kitle iletişim araçları doğal afetlerde önemli rol oynar. Fakat, kitle iletişim araçlarında verilen bilgilerin doğruluğu saptırılarak yayınlanırsa toplumu korkuya ve endişeye sürükler. Bunun sonucunda da kargaşanın ve krizin artmasına sebep olur. Yanlış bilgilerin yayınlanması doğal afetin kriz durumunun trajikliğini arttırır (Toker, 2016).

Kriz iletişimi ile kitle iletişim araçlarında başarılı ve olumlu sonuçlar almak için, kriz yönetimi tarafından önceden belirlenmiş kriz sözcüsü kitle iletişim araçlarını kontrollü yayınlaması gerekir. Yani tek kişinin kontrolüyle yürütülmelidir (Akdağ ve Taşdemir, 2006).

3.3. AFETLERDE İŞİTME ENGELLİ BİREYLER VE DİRENÇLİLİK

AFAD'ın (2020) yaptığı tanıma göre kırılganlık "farklı tür büyüklükteki tehlikeler karşısında, insanların ve yaşam çevrelerinin uğrayabileceği fiziksel, toplumsal, ekonomik veya çevresel zarar ve kayıpların ölçüsü" olarak tanımlanmaktadır. Dirençlilik ise afet yönetimi yazınında kırılganlığın zıttı olarak tanımlanmakta olup bir sistem veya toplumun herhangi bir kötü durumla başa çıkma ve işlevselliğini yeniden sağlama yeteneği olarak tanımlanabilmektedir. Afetlere dirençlilik ise afete karşı dayanıklılık, baş edebilme kapasitesi, etkilerini kısa sürede gidermek ve hızlı iyileşmek olarak tanımlanabilmektedir. Dirençli kentler ise sistem ve altyapısını etkileyen olumsuz olaylara maruz kalma durumunda, üstesinden gelme yeteneğine sahip olan ve yapı, işlev ve sistem kimliğini sürdüren kentlerdir. Afet Direncine Sahip

Kentler (Urban Resilience) ise, maruz kalınabilecek afetlere hazırlıklı olan, afet planları hazırlamış, hızlı bir şekilde toparlanabilen, yeniden yapılanabilen, kısa sürede tekrar yaşanabilir hale gelen, planlamaya sahip kentlerdir (Varol, 2017).

Küresel olarak bakıldığında, var olan çoğu kent insan, doğal veya teknoloji kaynaklı stres ve şokla karşı karşıyadır. Nüfusun artması ve kentlerin hızlı büyümesi sonucunda bu stres ve şokun yarattığı kırılganlığı üst seviyelere taşıyacak ve farklı tehlike ve riskleri kent gündemine getirecektir. Kent dirençliliği; bir toplum ya da kentin ekonomik krizler, salgınlar, demografik değişiklikler, afetler birçok tehlikeye ve risklere hazır olma ve bu durumlara uyum sağlama ve yanıt verme olarak tanımlanabilir. Kentsel dirençliliğin sağlanması için amaç olarak karşılaşılan stres ve şoklara karşı çeşitli çalışmalar planlansa da kentler için önemli yatırım olanakları ve imkânlar ortaya çıkarmaktadır (Tuğaç, 2019).

3.3.1. İşitme Engelli Bireylerin Afetlere Karşı Dirençliliği

İşitme engelli bireyler afetlere karşı baş etmede zorluklar yaşasalar da bu zorluk durumunun önüne geçebilmek için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler sayesinde sadece işitme engelli bireylerin değil, neredeyse tüm dezavantajlı bireylerin afetlere dirençliliği kazandırılabilir. İşitme engellilerin afetlere dirençliliğini sağlamada aşağıdaki gibi yöntemler uygulanabilir;

İşitme Engelli Bireyleri Dışlamayan Sistemler ve Altyapıların Sağlanması: İşitme engelli bireylerin bu sistem ve altyapı ile bütünleşmesi aynı zamanda toplumdan dışlanmadıklarını ve toplumun bir parçası olduklarını gösterir. Afet yönetimi ile ilgili akıllı sistemlerde özellikle dezavantajlı gruplara yönelik özel uygulamaların olması; bu grupların, kentle ilgili risklerin farkında olmasını, afet sırasında yapması gerekenler ile ilgili bilgi sahibi olmasını sağlayabilir ve kayıpları azaltabilir. Yerel Yönetimler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş sistemler ve altyapıların sağlanmasına yönelik çalışmalar yapabilmektedir (Babaoğlu ve Aydın, 2019).

Teknolojinin Kent ile Bütünleşmesi (Akıllı Kentler, CBS, Kent Bilgi Sistemleri, Afet Yönetimine Yönelik Akıllı Uygulamalar): Bu teknolojilerin işitme engelli bireylerin yararı gözetilerek planlanması ve tasarlanması ile oluşacak riskler

kabul edilebilir seviyeye indirilebilir ve kırılganlığı azaltabilir. Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş bu faaliyetlere yönelik çalışmalar yapabilir (Topçu, 2017).

Yoksulluk, İşsizlik, Bağımlılık, Eğitim Seviyesinin Düşüklüğü Gibi Sorunlarla Mücadele Etmek: İşitme engelli bireylerin sıklıkla karşılaştığı bu sorunlar toplumların dirençliliğini azaltan durumlar olup, ilgilenilmesi durumunda azaltılabilecek sorunlardır. Bir kentte yoksulluk, işsizlik, bağımlılık gibi sorunların azaltılması toplumların oluşacak felaketler karşısında daha kısa sürede toparlanmasını sağlamaktadır. Yerel Yönetimler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş sorunlarla mücadele etmeye yönelik çalışmalar yapabilir (Güneş, 2012).

Kent Koşullarını İyileştirmek, Her Kesimin Hizmetlere Ulaşımını Sağlamak: Kentte koşulların iyileştirilmesi (istihdamın sağlanması, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerinin iyileştirilmesi) ve her kesimin bu hizmetlere ulaşması sağlıklı, eğitimli, donanımlı ve refah düzeyi yüksek bir toplumun oluşmasını sağlamaktadır. Bu hizmetlerin işitme engelli bireyler tarafından erişilebilir olması kırılganlığı azaltan bir unsur olacaktır. Yerel Yönetimler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, MEB başta olmak üzere, birçok kurum ve kuruluş kent koşullarını iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapabilir (Genç vd., 2020).

Temiz, Sağlıklı ve Ekolojik Kentleri İnşa Etmek: Temiz ve sağlıklı kentlerin inşa edilmesi çeşitli hastalıkların önlenmesini ve salgın hastalıkların ortaya çıkmasının engellenmesini sağlar. Örneğin bölgede bulunan fabrikanın/tesisin atıkları ile kirlenmiş hava, su, toprak, tarım ürünleri veya hayvanların kentte bulunan işitme engelli bireyler dâhil herkese zararı vardır. Bu nedenle bölgede bulunan bu tesis ve fabrikaların kente zarar vermeyecek şekilde tasarlanması, denetlenmesi ve kent sakinlerinin bu tehlikelerden korunması gerekmektedir. Bunun yanında kentin ekolojik dengeye uyum sağlayacak şekilde inşa edilmesi ise iklim değişikliğine uyum sağlamayı ve bu yolla iklim kaynaklı afetleri azaltmayı hedeflemektedir. Yerel Yönetimler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Sağlık

Bakanlığı, başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş bu faaliyetlere yönelik çalışmalar yapabilir (Kaya ve Susan, 2020).

İmar Planlarının Denetimlerini Yapmak ve Riskli Bölgelerde Bina Yapılmasını, Kaçak ve Sağlıksız Bina Yapılmasını Engellemek: Bu bölgelere yapılan binalar genellikle gelir düzeyi düşük bireylerin yaptığı binalardır ve riskli bölgelerde yapılan binalar bu grupların kırılganlık düzeyini artırarak afetler sonrası toparlanma sürecinin uzamasına neden olabilir. Bu durum dirençliliği azaltan bir durumdur. Dolayısıyla önlem alınması ve çözümler üretilmesi gereken önemli sorunlardır. Yerel Yönetimler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş bu kapsamda çalışmalar yapabilir (Daşkıran ve Duygu, 2015).

Sağlam Yapıları Teşvik Etmek, Kaynak Sağlamak ve Yapıları Denetlemek: Riskli bölgelerde yapılan ve yeterince sağlam olmayan binalar (bu binalar gecekondular, dere yataklarına yapılan binalar gibi binalardır ve gelir düzeyi düşük grupların yaşadığı sağlıksız ve dirençsiz kentlerin oluşmasına neden olan binalardır.) yerine sağlam binaların inşa edilmesine yönelik çalışmalar yapılması, gerekli teşviklerin sağlanması, bu çalışmaların sıkı bir şekilde denetlenmesi ve süreç boyunca kimsenin mağdur edilmemesi gerekmektedir. Bu yolla afetlere dirençli kentlerin ve toplumların oluşması sağlanır ve mağdur edilmeyen topluluklar yönetime güven duyarak sürecin işlemesine yardımcı olur. Bu kapsamda; Yerel Yönetimler, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş bu faaliyetlere yönelik çalışmalar yapabilir (Sağlam ve Aydoğmuş, 2016).

Afet hazırlık, müdahale ve yeniden inşa planlarında bu gruplar ile ilgili konulara yer vermek gerekmektedir. Türkiye' de afet yönetimine ilişkin mevzuat ve belli başlı planlar incelendiğinde dezavantajlı gruplar ile ilgili konulara yeterince yer verilmemektedir. Örneğin Türkiye Afet Müdahale Planı'nda bahsettiğimiz gruplar "incinebilir gruplar" olarak belirtilmiştir. TAMP' da "planların hazırlanmasında dikkate alınacak başlıca varsayımlar" başlığının altında bulunmakla birlikte Psiko-Sosyal Destek Hizmet Grubu'nda bulunan hizmet gruplarının görev ve sorumlulukları içinde "İncinebilir grupların ihtiyaçlarına özel güçlendirme çalışmaları yapmak. Afetten

etkilenen korunmaya muhtaç bireyleri kurum bakımına almak" şeklinde bu gruplara yer verilmektedir. Bu grupların özellikle kırılgan oldukları göz önünde bulundurularak en kötü senaryolarda nasıl müdahale edilmesi gerektiği planlanmalı ve her grup ile ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşların yapması gereken faaliyetler detaylı bir şekilde planlarda yer almalıdır. Yerel Yönetimler, AFAD, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş bu kapsamda çalışmalar yapabilir (Işık vd., 2012).

Afet bilinçlendirme, bilgilendirme faaliyetlerine dezavantajlı grupların katılımın sağlanması ve anlayabilecekleri şekilde bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yerel Yönetimler, MEB, AFAD, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş bilinçlendirme ve bilgilendirmeye yönelik çalışmalar yapabilir. Bu grupların katılımının, gönüllülüğünün sağlanması ile afet bilinç düzeyinin artırılması sağlanır. Bilinçlenme ve bilgilenme ise kişilerin afet ve acil durumlarda nasıl davranması ve ne yapması gerektiğinin bilincinde olmasını sağlar ve dirençlilik artar (Nilgün ve İlkkaracan, 2018).

Bu grupların kentte kendilerini güvende ve dışlanmamış hissetmeleri için gerekli çalışmaların yapılması: Grupların kent içinde güvende hissetmedikleri ve dışlandıklarını hissettikleri durumlarda katılımcılığın, gönüllüğün azalmasına ve dolayısıyla pasif bir toplum oluşmasına neden olmaktadır. Bu durumda dezavantajlı gruplar faaliyetlere katılamaz ve bilinç düzeyleri artırılamaz. Bu durumda kırılganlığa neden olarak dirençliliği azaltır (Varol, 2017).

3.3.1.1. İşitme Engelli Bireyler Açısından Kentsel Dirençlilik

Küresel olarak bakıldığında, var olan çoğu kent insan, doğal veya teknoloji kaynaklı stres ve şokla karşı karşıyadır. Nüfusun artması ve kentlerin hızlı büyümesi sonucunda bu stres ve şokun yarattığı kırılganlığı üst seviyelere taşıyacak ve farklı tehlike ve riskleri kent gündemine getirecektir. Kent dirençliliği; bir toplum ya da kentin ekonomik krizler, salgınlar, demografik değişiklikler, afetler birçok tehlikeye ve risklere hazır olma ve bu durumlara uyum sağlama ve yanıt verme olarak tanımlanabilir. Kentsel dirençliliğin sağlanması için amaç olarak karşılaşılan stres ve şoklara karşı çeşitli çalışmalar planlansa da kentler için önemli yatırım olanakları ve imkanlar ortaya çıkarmaktadır (Tuğaç, 2019).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün oluşturmuş olduğu Dirençli Kentler Raporu' göre, kentsel bir sistem aşağıdaki özellikleri kapsamalıdır;

a) Uyum sağlama: kentsel sistem, geçmiş alışkanlıkları, belirsizlikleri ve standartları değiştirerek yöneten; kanıtlardan yararlanarak çözümleri tanımlayan bir sistemdir. Yaşanılan ve yaşanma tehlikesi olan afetler ele alınarak gelişme sağlanabilir.

b) Sağlam olma: sağlam olan bir kent sistemi, krizleri ciddi bir fonksiyon kaybı olmadan yok etmektedir. Bu durum için iyi tasarlanmış, iyi yönetilen ve yapılanmış bir sistemin olması gerekir.

c) Yedekli olma: yedekli olan kentsel sistemler sayesinde, afetlerin yıkıcı etkileriyle veya afetlerden sonra oluşan aşırı stres gibi durumlarla karşı karşıya kalındığı durumlarda, yedek planlarla gereksinimlerin karşılanması hedeflenmektedir.

d) Esneklik: kentsel bir sistemin esnek olması sayesinde; bireyin, ev halkının, toplulukların, işletmelerin ve yerel yönetimlerin afetlerdeki krize hızlı yanıt verebilmek için bazı eylem ve davranışlarda bulunması sağlanır.

e) Kaynaklara sahip olma: kentsel bir sistemin kaynaklara sahip olması, var olan hizmetlerle beraber kısıtlı imkanların olduğu durumlarda ve krizlerde temel ihtiyaçların işlevselliğinin hızlı ve etkin bir şekilde geri yüklenmesini sağlar.

f) Kapsayıcılık: kentsel bir sistemin kapsayıcı olması sayesinde, herhangi bir kriz durumunda topluluklar ve aktörler role sokularak politika sürecinin tamamına katılım sağlanır.

g) Entegrasyon: kentsel bir sistemin bütünleşik olması sayesinde, kriz durumlarında etkili yatırımlar yapılarak ve tutarlı kararlar alınarak katılımcı ve iş birliğine dayalı bir sistem geliştirmek hedeflenir (OECD, 2016: 3).

3.3.1.2. İşitme Engelli Bireyler İçin Sosyal Alan Güvenliği

Yeni yapılan tüm inşaatlarda ve kullanılan tüm yaşam alanlarında bu tarz teknolojilerin, sürekli değişen teknolojik anlamdaki gelişmelere göre zorunlu tutulmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca personellerin görev yaptıkları özel ve resmi kurum ve kuruluşlarda, çalışmalar belirlenirken kısıtlı imkanlara sahip bireylerin herhangi tahliye durumu gerektiren afet anlarında ve acil durumlarında binayı hızlıca ve engelsiz bir şekilde tahliye etmesini sağlayacak imkanlar kendilerine sağlanmalıdır. İşitme engellilerin veya diğer engelli grupların, diğer bireylerin verdikleri çaba ve tepki süresini doğru ve sağlıklı şekilde sergilemeyecekleri aşikardır. Bu bireyler sosyal hayatlarında en fazla aile fertleri ve arkadaşlarından gerekli yardımı almaktadır. Bu yüzden, kısıtlılığa sahip bu bireylerin

bilinçlendirilmesi dışında aile fertleri ve arkadaşlarının acil durumlar ve afetler konusunda bilinçlendirilmesi oldukça fayda sağlayacaktır (Biçkin, 2020).

İşitme engelliler açısından acil durumlar ve afetlere sahip politikaların bu gruplar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Politikaların temelinde, destek ağını oluşturmak, yapısal ve yapısal olmayan riskleri belirlemek ve azaltmak için acil durum ve afet çalışmalarıyla işitme engellilere yönelik ilk yardım bilgisi, tatbikatlar gibi önlemlerle fayda sağlamak amaçlanmaktadır. Her engelli gruba farklı bir yaklaşım tarzı belirlenmelidir (AFAD, 2011: 8-24).

3.3.1.3. Afetlere Dirençlilik Sağlanmasında İşitme Engelli Bireylerin Rolü

Toplumda her aktörün katılımı ile afetlere dirençlilik oluşturulabilmektedir. Bu nedenle işitme engelli bireylerin bu süreç içinde etkin katılımının ve sürekliliğin sağlanması gereklidir. Nitekim afet yönetiminde başarılı olan ülkelerin tüm aktörleri mümkün olduğunca afet yönetim süreçlerine dâhil ettiği ve etkin ve sürdürülebilir katılımı sağlamayı başardıkları görülmektedir (Serdaroğlu, 2010).

Genel itibari ile gerek dezavantajlı gruplar için gerekse tüm toplum için dirençli kentlerin inşa edilmesi sırasında yönetişim ve iş birliğinin olması gerekmektedir. Ancak bu şekilde dirençli kentler ve toplumlar inşa edilebilmektedir (Uluçay ve Ulucay, 2009).

Son zamanlarda Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletlerin gündeminde bulunan dirençli kentler sorunu karşımıza çok fazla çıkmaktadır. Aslında gerek modern dönemde gerekse eski dönemlerde kent yapılanmalarının oluşturulmasından beri bu güvenlik problemleri ortaya çıkmış olduğu dikkat çekmiştir. Bu problemlerin artmasıyla beraber, günümüzde kent problemleri ülke yönetimdeki problemlerden daha önemli noktaya gelmiş olduğu görülmektedir. Kentsel risklerin yönetimi ve güvenli kentler konularında farklı kategoriler ve kriterler bulunmaktadır. Bu problemlerle baş etmede sivil toplum örgütlerine ve uluslararası örgütlere fazla iş düşmektedir (Erdinç, 2016).

Afetlere dirençli kentler konusuyla ilgili dikkat çeken en önemli meselelerden birisi de gecekondulardır. Dünyanın birçok ülkesi bu sorunlarla karşı karşıyadır. Bunun yanında bu tehditlerle baş edebilmek için oldukça zorlanmaktadır. Gecekondu konusunun yanında bireysel güvenlik konusu da önemli bir noktadadır. Özellikle metropol şehirlerde yaşayan kişilerin kendilerini sosyal problemler ve artan suç oranlarından dolayı güvende hissetmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu duruma örnek olarak, birçok insanın yaşamlarını güvenli bir şekilde devam ettirmeleri için

güvenliği bulunan yaşam alanlarına yönelmeleri verilebilir. Türkiye'de de bu durumun son zamanlarda oldukça arttığı dikkat çekmiştir (Doğan, 2016).

Kentlerin insanlara sunduğu eğitim ve ekonomik olanaklar sebebiyle nüfusun yoğun şekilde çoğaldığı noktalar oluşmaktadır. Plansız ve hızlı nüfus hareketleri de kentlerdeki güvensiz yerleşim bölgelerinin oluşmasına ve afetlere karşı hassas alanlarda yaşamakta olan nüfusun artmasına sebep olmaktadır. Bu alanlarda yaşayan riskli grubun içerisinde dezavantajlı gruplar şeklinde adlandırılan bir kesim de bulunmaktadır. Bu kesimin afetlere direnç konusundaki savunma mekanizması oldukça güçsüzdür. Bu durumun önüne geçebilmek için toplumsal anlamda çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan çalışmalarla dirençliliği artırmak ve kırılganlığı azaltmak hedeflenmektedir. Dezavantajlı gruplar, temel afetlerin dışında kentsel anlamda birçok durumdan da ciddi anlamda etkilenmektedir. Dünya üzerindeki kentlerin çoğu sel, deprem, toprak kayması gibi doğal kaynaklı afetlerden ortaya çıkabilecek çeşitli riskleri taşımaktadır. Bu doğrultuda, kent mekanlarının planlanması, riskleri ortaya çıkarabilecek tehlikelerin önceden saptanması ve olası afetlerin olumsuz anlamdaki ekonomik ve sosyal etkilerinden dezavantajlı gruplar üzerindeki etkileri belirlenmeli ve risk odaklı eğitim faaliyetleri yapılmalıdır (Kaya vd., 2018).

Kentlerin afetlere olan dirençliliğini arttırmak ve kırılganlığını azaltmak anlamında dezavantajlı gruplar üzerinde bazı öneriler geliştirilebilir (Gerçek ve Güven, 2016). Bu öneriler;

- Yaşlı ve engelli derneklerinin liderliğinde bu bireylerin afet farkındalığını yükseltecek etkinlikler düzenlenebilir.
- Sivil Toplum Kuruluşlarının liderliği ve AFAD desteğiyle, kamu, özel ve STK'lere yönelik afetlerde dezavantajlı gruplar üzerinde ve deprem farkındalığı, dirençli kentler, yangın güvenliği gibi konularda etkinlikler geliştirilebilir.
- Tüm dezavantajlı gruplara ulaşmak amacı ile veri tabanı oluşturmak ve bu veri tabanı neticesinde afet eğitimlerinin sürekliliğini sağlamak ciddi bir önem taşımaktadır.
- Tüm dezavantajlı grupları ayrı bir başlık altında Türkiye Afetle Mücadele Planı (TAMP) grubuna dahil etmek hem toplumdaki görünürlüklerini artırır hem de becerilerinin ve aktifleşmelerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.
- Dernekler arasındaki iş birliğini geliştirmesi ve iş birliği alanlarının çeşitlendirilmesi amacıyla kuruluşlar hassas gruplar için projeler hazırlayabilirler.
- Özellikle yaşlılara ve engellilere hibe desteği yapan kuruluşlar, hibelere başvuru şartları arasında, afetlere hazırlığı vurgulayarak bir farkındalık yaratılmasına destek olabilirler.

• Dezavantajlı grupların dikkatini çekecek etkinlikler (spor, piknik, yemek organizasyonları, kamp kurma vb.) düzenlenerek bu bölgelerde bilgi aktarımı sağlanabilir.

Dezavantajlıların kırılganlıklarını azaltmak ve dirençliliğini arttırmak için oluşturulan bu öneriler dünyada ve Türkiye'de zaman zaman kullanılmış olup bu uygulamaların arttırılması önerilmektedir. Bu bağlamda dezavantajlı gruplarda bulunan işitme engelli bireylerin afetlerde ihtiyacı olan ve kırılganlıklarını azaltan uygulamaların örneklerinden biri de afetler sonrasında afet bölgesinde veya barınma alanlarında yapılan psiko-sosyal faaliyetlerdir.

3.3.1.4. Afetlere Dirençlilik ve İşitme Engelli Bireylere Yönelik Psiko-Sosyal Destek

Afetler toplumu sosyal, psikolojik, kültürel ve ekonomik yönden etkilemektedir. Afetlerin sonrasında var olan sosyal problemler daha ciddi boyutlara ulaşmakta ve yeni problemler de ortaya çıkabilmektedir. Bu doğrultuda, insan odaklı bir alan olan sosyal hizmet, afetlerin sonrasında ortaya çıkabilecek problemlerle baş etmede kritik bir rol oynamaktadır. Sosyal hizmetin ana amacı insanların tamamen iyilik halini sağlaması ve afetlerin sonrasında bu amaçlar ile faaliyetler yürütebilmektedir (Tuncay, 2004: 23).

Topluluklarda büyük etkiler bırakan afetler sonrasında ortaya çıkan sosyal problemleri belirleyerek çözmeye çalışan sosyal hizmet alanı ve uygulamaları son zamanlarda kritik bir öneme sahip olmuştur. Afetlerin sosyal hizmet boyutları incelendiğinde iki temel etki çıkmaktadır. Birincisi, afetlerin fiziksel etkileri sonucunda ortaya çıkarmaktadır. Afetlerin fiziksel etkileri ile yoksul, evsiz veya barınaksız kalan insanlar maddi sıkıntılar yaşamaktadır. Bunun dışında, yine afetlerin fiziksel etkileri sonucunda sağlık sorunları engellilik gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Afetlerin diğer etkisi ise psiko-sosyal etkileridir. Afetlerin ardından hem bireyin içsel ve sosyal dengesi hem de toplumsal dengesi bozulmaktadır. Bu iki temel etkinin ortadan kaldırılmasında sosyal hizmetin önemli bir rolü bulunmaktadır. Mevcut olan veya afetler sonrası ortaya çıkan risk gruplarına yapılan sosyal hizmet uygulamaları ve toplumun ve bireyin psiko-sosyal dengesinin düzene sokulması bu hizmet faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilir (Tomanbay, 2000).

2011 yılında yaşanan Van Depremi'nin ardından tespit edilen risk gruplarına yönelik gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetlerinin iyi organize ve daha kurumsal bir

şekilde yürütüldüğü görülmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü yaşanan depremin hemen ardından bölgede ihtiyaç duyulan bireyler için çalışmalarını başlatmıştır. Afetin yaşandığı bölgedeki uygulanacak hizmetleri etkili bir şekilde yürütmek amacı ile, Erciş İlçesi'nde ve Van merkezde Koordinasyon merkezleri oluşturulmuştur. Bu koordinasyon merkezlerinde farklı illerden gelen yöneticiler ve meslek elemanları görevlendirilmiştir. ASHB (2011) tarafından yayımlanan rapor doğrultusunda, deprem sonrasında ilk olarak kurum bakımında olan çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların şehir dışına nakilleri sağlanmıştır. Sonrasında ise Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı ile koordine bir şekilde alan taraması gerçekleştirilmiştir. Bütün aileler tek tek ziyaret edilmiş ve durumları tespit edilmiştir. Bu şekilde ilk psiko-sosyal destek başlatılmıştır. Yapılan bu çalışmalar doğrultusunda 315.000 kişiye ve 54.000 haneye ziyaretler yapılmıştır. İhtiyaçları tespit edilmiş ve bu konu doğrultusunda ilgili kurum ve kuruluşlara bilgiler verilmiştir.

Van Depremi sonrasında gerçekleştirilen sosyal hizmet faaliyetleri bütüncül bir şekilde gerçekleştirilmiş ve tüm risk gruplarına destek ve hizmet sağlamayı amaçlayan "Sosyal Hizmet Merkezleri" kurulmuştur. Van Depremi'nden etkilenen toplam 1293 bedensel engele sahip birey tedavi olmak amacı ile akrabaları veya yakınları ile beraber başka şehirlere nakil olmuşlardır. Konteyner kentlerde barınmalarını devam ettiren çocuklar için de kütüphane hizmetleri sağlanmış ve okul öncesi eğitimleri devam ettirilmiştir. Tüm çocuklara yönelik sinema, gezi, tiyatro ve sosyal faaliyetler düzenlenmiştir. Dama, satranç, müzik, tiyatro ve resim gibi kurslar da verilmiştir. Çocuklara yönelik yapılan bu uygulamalardan 2-18 yaş arasında toplam 112.250 kişi faydalanmıştır (Yaman ve Akyurt, 2013).

Türkiye'de afetlerin ardından genel olarak özen gösterilmeyen konulardan biri de sosyal hizmet uygulamalarıdır. Bu konuda çok fazla adım atılmadığı görülmektedir. Afetler sonrasında tüm bireyler sosyal yardım faaliyetlerine ihtiyaç duymaktadır. Fakat bunların dışında hem afetten etkilenen hem de kısıtlılıkları bulunan bazı bireyler de vardır. Risk grupları adı altında isimlendirilen bu bireyleri yaşlılar, engelliler, çocuklar, kadınlar oluşturmaktadır. Bu bireyler dezavantajları sebebiyle afetlerden sonraki sosyal hizmet uygulamalarına çok daha fazla ihtiyaç duyarlar. Türkiye' de ise afet sonrası sosyal hizmet uygulamaları incelendiğinde dezavantajlı bireyler için özel olarak çaba sarf edilmediği dikkat çekmektedir. 2011 yılı Van Depremi'ne kadar bu tür örneklere hiç rastlanmamıştır. Van Depremi'nin ardından afet bölgesinde on üç adet Sosyal Hizmet Merkezi kurulmuştur. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü ise bu konuyla ilgili olarak konteyner ve çadır kentlerde engelli, yaşlı ve çocuklara yönelik

sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmüştür. Bu çalışmalar olumlu olarak gözükse de afetten etkilenen tüm kesimin ihtiyaçlarını karşılamadığı düşünülmektedir. Depremin ardından kurum bakım hizmeti alan çocuk, kadın, yaşlı ve engelliler şehir dışına nakledilmiştir. Fakat yapılan bu faaliyetler yakınları veya ailelerinden uzaklaştırıldıkları için çok da sağlıklı bulunmamıştır (Altun, 2016).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA TASARIMI

Bu bölümde araştırmanın tasarlanması, yürütülmesi ve raporlanması ile ilgili detaylı bilgilere yer verilmiştir. Aktarılması amaçlanan tüm bilgiler “Problem Durumu ve Önemi”, “Araştırmanın Amacı”, “Araştırmanın Kapsamı”, “Araştırmanın Yöntemi”, “Araştırma Deseni”, “Veri Toplama Tekniği ve Araçları”, “Araştırma Grubu”, “Araştırmacının Rolü”, “Analiz Tekniği”, “Araştırmanın İnandırıcılığı ve Tutarlılığı” ve “Araştırmanın Kısıtları” başlıkları altında açıklanmıştır.

4.1. PROBLEM DURUMU VE ÖNEMİ

Afetler ve acil durumlar tüm bireyler açısından yüksek kapasiteli, ani reaksiyon gerektiren süreçler olarak görülmektedir. Bu süreçler, toplumda var olan tüm bireyler açısından sosyal, fiziksel ve ruhsal anlamda güçlük oluşturabilmektedir. Bu durum işitme engelli bireyler özelinde incelendiğinde ise daha da karmaşık bir hale dönüşmektedir. Fakat afetlerin tüm aşamalarında, dezavantajlı gruplarda bulunan işitme engelli bireylerin pasif alıcılar ve yardıma muhtaç olarak görülmesi doğru değildir. Doğru iletişim, koordinasyon ve doğru örgütleme sayesinde işitme engelli bireylerin afetlere karşı kırılganlıkları azaltılabilirken dirençlilikleri de arttırılabilmektedir.

Türkiye’nin sahip olduğu konum itibariyle, toplumun sürekli olarak afetlerin tehdidi altında olduğu söylenebilir. Herhangi bir afet durumunda, dezavantajlı grupların içerisinde bulunan işitme engelli bireylerin afetlerle baş etme konusunda zorluk yaşadığı görülmektedir. İşitme engelli bireylere verilen eğitimlerin yetersizliği, afetler sırasında bu bireyler için büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Herhangi bir afet meydana geldiğinde en büyük sorumluluk, olaya müdahalede bulunacak kurum, kuruluş ve personellere düşmektedir. İşitme engelliler için etkin ve başarılı sonuçlar elde etmek amacıyla görev alacak personellerin afet öncesi, sırası ve sonrasında yeterli bilgi ve donanıma sahip, aynı zamanda iyi eğitimli ve uzmanlaşmış kişiler olmaları gerekmektedir.

Araştırmanın temel çıkış noktası işitme engelli bireylerin modern afet yönetimi içerisinde doğal veya insan kaynaklı afetlere karşı dirençliliğinin arttırılabileceğidir. Yapılan yazın taramasında, dünyadaki işitme engelli bireylerin afetlere karşı dirençliliğinin genel olarak az olması ve bu konudaki çalışmaların kısıtlı olması

araştırma problemini belirleyen temel işaretlerden olmuştur. Bu bağlamda araştırma sorusu:

İşitme engelli bireylerin afetlere dirençliliği nasıldır?

Oluşturulan araştırma sorusu neticesinde çalışmayı kapsayacak şekilde alt problem soruları belirlenmiştir. Bu sorular aşağıdaki şekilde gruplandırılmıştır;

- *İşitme engelli bireylerin deprem konusundaki genel bilgi ve eğitim düzeyleri ne durumdadır?*
- *İşitme engelli bireylerin afetlere cevap verebilme düzeyleri nedir?*
- *İşitme engelli bireylerin deprem konusundaki deneyimleri ve tutumları ne durumdadır?*
- *İzmir Depremi'nden etkilenen işitme engelli bireylerin; deprem öncesinde, sırasında ve sonrasındaki deneyimleri ve ihtiyaçları nelerdir?*

4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yazın taraması sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda, işitme engelli bireylerin genel olarak afetlerde diğer bireylere bağlı ve yardıma muhtaç bireyler olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu yardıma muhtaçlık düşüncesinin önüne geçebilmek için bu çalışmanın amacı "*İşitme Engelli Bireylerin Afetler Konusundaki Deneyimlerini ve Kırılganlıklarını Tespit Etmek*" olarak belirlenmiştir.

4.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırma, İzmir'de yaşayan ve işitme engeline sahip bireyleri kapsamaktadır. Araştırma kapsamında, İzmir Depremi'ni yaşayan işitme engeline sahip bireyler tespit edilmiş, bu bireylerin depremlere karşı hazırlıkları değerlendirilmiş, deprem öncesi, sırası ve sonrasındaki bilgi ve deneyimleri incelenmiştir. Aynı zamanda, böyle bir olaya nasıl cevap verdikleri de gözler önüne serilmiştir.

4.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada, sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, herkes tarafından kabul görmüş belirli bir tanımı olmayan araştırmalar olarak kabul edilmektedir. Bu durumun temel nedeni nitel

araştırma kavramının birçok disipline şemsiye görevi görmesinden kaynaklanmaktadır. Bu disiplinlerin (durumsal araştırma, antropoloji, yorumlayıcı araştırma vb.) analiz yöntemleri ve araştırma desenleri birbirlerine benzer olmasından dolayı nitel araştırma kavramı bu disiplinleri kapsayan temel bir kavram olarak görülmektedir. Bu nedenden dolayı nitel araştırma konularında yazıları bulunan çoğu yazar bu konu hakkında tanım yapmaktan kaçınmaktadır (Yıldırım, 1999: 9).

Creswell (2013: 44) nitel araştırma kavramı varsayımlar aracılığı ile birey ya da grupların bir insancıl veya sosyal probleme yüklenilen anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin tamamen incelenmesini kapsayan kuramsal/yorumlayıcı çerçevelerin uygulanmasıyla başlar. Problemi araştırmak amacı ile insanlara duyarlı doğal ortamdaki veri koleksiyonlarını hem tümdengelim hem de tümevarım yaklaşımlı temalar ve örüntüler kuran veri analizlerini barındıran nitel yöntem kullanılır. Asıl sonuç ise, katılımcıların seslerini, problemin açıklamasını ve yorumlamasını, araştırmacının derin düşüncelerini, değişim çağrısını veya yazına katkısını içerir. Diğer tanımıyla nitel araştırma, görüşmeler, gözlemler ve doküman analizleri gibi nitel şekilde veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların ve algıların kendi doğal ortamlarında bütüncül ve gerçeğe dayalı bir şekilde ortaya koyulması amacıyla nitel bir sürecin yürütüldüğü araştırmalardır. şeklinde tanımlanmaktadır.

Nitel araştırmalar bir konu veya problemin keşfedilmesi ihtiyacından dolayı yapılmaktadır. Bu keşif ise bir evren ya da grubu çalışmak, kolay bir şekilde ölçülemeyen değişkenleri tespit etmek veya susturulmuş bazı sesleri yeniden duyma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu yazında, başka araştırma sonuçlarına güvenmek ya da önceden belirlenen bilgileri kullanmak yerine yeni bir problemi keşfetmek en iyi bir neden olarak görülmektedir. Yani karmaşık bir duruma ayrıntılı bir açıklık getirmek amacıyla nitel araştırmalar yapılmaktadır (Creswell, 2013: 48).

Nitel araştırmalar yapılırken araştırmayı yapan kişi, araştırmanın tüm aşamalarına dahil olmaktadır. Araştırmacının elde ettiği verileri anlayabilmek ve yorumlayabilmek için araştırmacı daima kendi bilgi birikimini kullanmaktadır. Bu nedenle nitel araştırmalardaki gerçeklik konusu öznel ve çoklu olarak ele alınmaktadır (Salvador, 2016: 6).

Nitel bir araştırma yapabilmek için bir problemin kaynağını ve zaman talebini alabilmek zorlu bir kararlılık süreci olarak görülmektedir. Genel olarak nitel araştırmalar, nicel araştırmalara göre kolay bir yöntem olarak görülmektedir. Aslında, nitel araştırma yapan araştırmacılar, çalıştıkları alanda saatler harcayarak kapsamlı veriler ortaya çıkarmaktadır. Alanda direkt olarak içeriden bakış açısı sağlayarak

problemleri etkin ve daha sağlıklı bir şekilde ortaya çıkarmaktadırlar. Devamında, topladıkları verileri birbirinden ayırırlar ve bu verileri kategorilere ve temalara indirgerler. Bu durum onlar için fazla zaman alıcı ve karmaşık bir analiz süreci olmaktadır. Konu ile ilgili farklı bakış açıları ortaya atabilmek ve ortaya çıkardıkları bulguları kanıtlayabilmek için uzun şekilde yazılar yazmaktadırlar. Aynı zamanda katılımcıların fikirlerini veya bakış açılarını ortaya çıkarabilmek için çok fazla çeşit alıntılara yer vermektedirler (Creswell, 2013: 49).

Yapılan bazı araştırmaların incelenmesi neticesinde, genel olarak sosyal araştırmalarda kullanılan nitel araştırmalar; toplumun tecrübeleri, tutumları ve davranışları ile ilgilenmektedir. Bu araştırmalar genellikle sözel ağırlıklı olup yorumlayıcı bir anlatıma dayanmaktadır. Araştırmalar kendi içerisinde, durum çalışması, eylem araştırmaları, örnek olay, feminist araştırmalar, kültür analizi, gömülü teori vb. şeklinde sınıflandırılmaktadır (Padem vd., 2012: 57-58).

4.5. ARAŞTIRMA DESENİ

Bu araştırma nitel bir yöntem olarak tasarlanmış olup durum çalışması desenine sahiptir. Durum çalışması belirli bir özne, özel bir olay veya doküman içeriklerinin derinlemesine oluşturulması olarak tanımlanabilir (Bogdan ve Biklen, 1998). Diğer bir tanımla durum çalışması, doğal bir şekilde meydana gelen olayların, mekânsal ve zamansal kısıtlamalar gözetilerek ve çeşitli veri toplama yöntemleri kullanılarak dolu bir şekilde betimlenmesini hedefleyen ve derin anlamlı temelleri bulunan çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Hancock ve Algozzine, 2006).

Durum çalışmalarında bulunan durumlar çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Herhangi bir birey, bir kurum, bir grup veya bir çevre çalışmanın yapılabileceği ortamlara örnek olarak gösterilebilir. Durum çalışmaları hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılarak yapılabilmektedir. İki yöntemde de temel amaç var olan duruma karşın sonuçlar ortaya çıkarmaktır. Nitel durum araştırmalarının ana özelliği var olan durum veya durumların derinlemesine bir şekilde araştırılmasıdır. Yani araştırılan duruma ilişkin etkenler bütüncül bir şekilde araştırılır, var olan durumu nasıl etkilediği ve var olan durumdan nasıl etkilendiği konularına odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Durum çalışmasındaki temel amaç, var olan bir durumu titiz bir şekilde tanımlayarak yeniden yapılandırmaktır. “Durum” kelimesi incelendiğinde, ortaya geniş ve birçok anlamı olan bir kavram çıkmaktadır. Bu durumu destekleyen şekilde, durum

çalışması ile ilgili çalışma yapılacak konu, bireyler, aileler, organizasyonlar ve sosyal beraberlikler vb. birçok şekilde seçilebilmektedir (Flick, 2009).

Durum çalışması; sınırlı ve güncel bir durum, gerçek yaşam ya da belirli bir zamanı kapsayan sınıflandırılmış durumlar hakkında yapılabilmektedir. Aynı zamanda, çeşitli bilgi kaynaklarının kullanılması ile derinlemesine bir şekilde bilgi toplayan bir durumun temasını veya betimlemesini ortaya çıkaran nitel bir yaklaşım olarak da kullanılmaktadır. Bazı durum çalışmalarında birbirleri arasında karşılaştırma veya analiz yapabilmek için birden fazla durum seçilebilmektedir. Bazı çalışmalarda ise bu durumun aksine yalnızca bir durum seçilerek analiz işlemi yürütülmektedir (Creswell, 2013: 97- 98).

4.6. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ VE ARAÇLARI

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinin veri toplama tekniklerinden birisi olan “Derinlemesine Mülakat Tekniği” uygulanmıştır. Tanım olarak derinlemesine mülakat tekniği; araştırılmakta olan konunun veya durumun bütün boyutlarını kapsayan, sık sık açık uçlu soruları barındıran ve kapsamlı şekilde cevap verme durumuna fırsat sağlayan bir görüşme tekniğidir. Görüşmeler birebir yapılmaktadır. Detaylı şekilde bilgi toplamak amaçlanmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen katılımcıların olay veya durum hakkındaki bilgi, tecrübe, duygu ve gözlemlerine görüşmeler sayesinde karar verilmektedir (Tekin ve Tekin, 2006: 101). Bu doğrultuda yazın taraması yapılmıştır. Yazın taraması sonucunda bu çalışmada kullanılacak Türkçe bir ölçek bulunamamıştır.

Araştırmanın doğrultusunda yazın taraması yapılmış ve araştırma için gerekli maddelerden oluşan 5 (beş) demografik ve açık uçlu sorulardan oluşan 9 (dokuz) araştırma sorusu hazırlanarak yarı yapılandırılmış bir mülakat formu oluşturulmuştur. Konu hakkında uzman görüşleri alınıp gerekli hazırlıklar ve düzenlemeler yapılmıştır. Devamında, katılımcılar için “Afetler ve İzmir Depremi Konusunda Bilgi, Beceri, Hazırlık, Deneyim ve Tutum ile İlgili Mülakat Formu” hazırlanmıştır. Açık uçlu sorular sayesinde katılımcıların fikirlerine, deneyimlerine, algılarına, duygularına ve bilgilerine ulaşılarak derinlemesine bir şekilde cevaplar elde etmek hedeflenmiştir. Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara karşı hiçbir sınırlamaya maruz kalmaması gerektiği ve tüm soruları serbest bir şekilde cevaplayabilecekleri konusunda bilgilendirme yapılmıştır. (Erdem, 2018: 61).

Gerekli izinlerin alınmasının ardından, hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular katılımcılara yönlendirilmiştir. Aynı zamanda, görüşmenin akışına göre görüşme sorularını destekleyici şekilde ek sorular da sorulmuştur. Görüşme, araştırmacının bizzat kendisi tarafından, yüz yüze konuşma ve işaret dili yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Görüşmenin başında, katılımcılar görüşmenin ne olduğu ve ne amaçla yapıldığı konusunda araştırmacı tarafından bilgilendirilmiştir. Devamında, katılımcılara gerçekleştirilen görüşmelerin tamamının gizli tutulacağı, katılımcılara gerçek isimleri ile değil de isimlerinin yerine oluşturulmuş kodların kullanılacağı ve görüşmelerin ortalama 30 (otuz) dakika süreceği konusunda bilgi verilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

1. Yaş:
2. Cinsiyet:
3. Eğitim durumu:
4. Engellilik türü:
5. Engelliniz doğuştan mı yoksa sonradan mı ortaya çıktı?
6. Hiç acil bir durum veya afet yaşadınız mı?
7. Yaşadığınız olayla ilgili olarak; nasıl hissettiniz, hangi zorluklarla karşılaştınız ve neler yaptınız? Başa çıkmanızı ne kolaylaştırdı? Sizin için zor olan neydi? O olayda size başkaları yardım etti mi? Ne şekilde?
8. Sizce afetlerde temel ihtiyaçlarınız nelerdir?
9. Acil durumlar ve afetlere dair bir ders veya eğitim aldınız mı?
10. Daha önce tatbikatlara katıldınız mı?
11. İzmir Depremi yaşandıktan sonra neler olduğu hakkında bilginiz var mı?
12. İzmir ilini afetlere hazırlık konusunda nasıl buluyorsunuz?
13. Bu ülkede en yüksek risk altında olduğunuza inandığınız afetler nelerdir?
14. Afetlerde sizlerle iletişim kurulurken nelere dikkat edilmelidir?

Son olarak, tüm katılımcılar kendilerine yöneltilen soruların hepsini cevaplamayı kabul etmiştir

4.7. ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan kriter (ölçüt) durum örneklemesi olarak oluşturulmuştur. Bu örnekleme türü araştırmacının kendisi

tarafından veya önceden oluşturulmuş ölçütlerin kullanılması ile araştırmaya dahil olması şeklinde tanımlanabilmektedir (Marshall ve Rossman, 2014). Bu bağlamda araştırmanın soruları ve amacı doğrultusunda belirlenen ölçüt "İzmir Depremi'ni Yaşamış İşitme Engelli Bireyler" olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada İzmir Depremi'ni yaşamış işitme engelli bireylerin depreme karşı hazırlık ve deneyimlerinin değerlendirilmesi konusuna odaklanıldığından dolayı bu konudaki bilgileri, birikimleri, deneyimleri ve tecrübe sahibi olmaları ölçüt olarak değerlendirilmiştir.

4.8. ARAŞTIRMACININ ROLÜ

Araştırmacının rolü, nitel araştırmalarda, nicel araştırmalara göre daha farklı şekilde değerlendirilmektedir. Nitel araştırma yapılırken araştırmacı; bilgileri sayısal olarak analizlere tabi tutan veya o konu ile alakalı yalnızca bilgiler toplayan kişi değil, ayrıca katılımcılar ile doğrudan görüşen, çalışma alanında yeterli zaman harcayan, yeri geldiğinde katılımcıların yaşadığı tecrübeleri doğrudan yaşayan, çalışma alanında edindiği bilgileri, bakış açıları ve tecrübeleri topladığı veriler doğrultusunda yaptığı analizlerde kullanan kişi olarak görülmektedir. Nitel araştırmalarda, gerekli bireyler ile konuşulması, bilgilerin kaynaklarına yakın olunması, gerekli olan dokümanların doğru şekilde analiz edilmesi, çeşitli gözlemler yapılması ve konunun tamamen anlaşılması ve tanınması çok önemli bir yere sahiptir. Bu doğrultuda, araştırmayı yapan kişi çalışma ile ilgili tüm süreçlerin bir parçası haline gelmektedir. Aynı zamanda araştırmacı, bilgi toplama aracı olarak rol almaktadır (Yıldırım, 1999: 11).

Araştırmacı, derinlemesine görüşmeler yapılırken çok iyi bir iletişimci olmalıdır. Yapılan tüm görüşmeleri ana temaları ile hatırlamalıdır. Bu görüşmelerde aktif dinlemelerden kaçınılmalıdır. Katılımcı tamamen kendi ifadelerini ve sadeliğini kullanarak konu ile ilgili bilgiler vermelidir. Araştırmayı yapan kişi görüşmelerini aktif dinleme şeklinde yaparsa deneklerin cevaplarında olumsuzluk hissedilebilir (Tekin ve Tekin, 2006: 106).

Bu doğrultuda araştırmacı, çalışacağı konuyu danışman öğretim üyesinin tecrübeleri ve birikimlerinden yola çıkarak oluşturmuştur. Buna ek olarak, çalışılacak konu üzerindeki merakı, öncesinde yaptığı okumalar ve yazın taraması bu araştırmayı yürütmeye karar vermekte önemli bir etken olmuştur.

4.9. ANALİZ TEKNİĞİ

Nitel veri analizi, elde edilen görsel ya da sözel materyallerin bütün boyutlarının açıklanarak simgelenmiş halini yorumlama ve sınıflama işlemi olarak açıklanmaktadır (Flick, 2013). Nitel araştırma analizlerinde üç temel yol önerilmektedir. Birincisi, elde edilen tüm materyallerin gerektiği zamanlarda katılımcıların ifadelerine doğrudan alıntılar yapılarak ve özgün olmasına özen gösterilerek betimsel bir yaklaşım doğrultusunda verileri sunmaktır. İkincisi, verilerin betimsel yaklaşımda sunulmasının dışında, birkaç tema belirlenerek bu temalar arasında ilişkilerin kurulmasıdır. Üçüncüsü ise, tematik analizlerin ve betimlemelerin dışında araştırmacının kendi yorumlarını da olaya katarak verileri analiz etmesidir. Bir araştırmada bu yolların üçü de bir arada kullanılabilmektedir (Wolcott, 1994)

Nicel araştırmalarda, araştırmacılar değişkenleri ölçüm sürecinin parçası olarak kavramlaştırmaktadır. Bu kavramları da rafine haline getirmektedir. Bu durumun aksine nitel araştırmacılarda ise, belirli kavramlar oluşturur ya da verilerle ilişkilendirilen kavramlar rafine edilir. Veri analizlerin en temel parçalarından biri kavram oluşturma olarak görülmektedir. Bu sebeple, nitel araştırma yapan kişinin verileri anlamlandırma ve düzenleme biçimlerinden birisi kavramsallaştırmadır. Nitel araştırmacı verileri kavramlar, temalar ya da benzer özelliklerin temellerine dayandırarak sınıflandırır ve analiz eder. Bu doğrultuda yeni kavramlar oluşturur. Kavramsal tanımlara uygun bir anlatım biçimi ile veriler ve tüm kavramlar arasında ilişkiler kurarak inceleme yapar (Neuman, 2014: 662-663).

Bu araştırmada Ezzy (2002)'nin önermiş olduğu "Tematik Analiz" kullanılmıştır.

4.9.1. Tematik Analiz

Tanım olarak tematik analiz, verilerin temalarını oluşturup açıklamak ve analiz ederek raporlamak amacıyla kullanılan bir yöntem olarak görülmektedir. Fakat araştırmada, konuları farklı anlamlardaki yönleri ile yorumlayarak, konuyu bu durumdan çok daha farklı boyuta taşımak hedeflenir (Boyatzis, 1998).

Bu çalışmada kullanılacak veri analizi, daha önceki çalışmalarda da belirtilmiş ve uygun olan altı aşamada gerçekleştirilmiştir (Altay ve Demirkıran, 2014: 86):

- Tüm verilerin dijital ortama aktarılması,
- Tüm soruların altına ilgili katılımcıların görüşlerinin yazılması,

- Tüm verilerin okunup değerlendirilerek kodlar haline getirilmesi,
- Kodların belirlenmiş tema başlıkları altında birleştirilmesi
- Tüm kodların ve temaların kontrol edilmesi
- Bulguların sunulması ve yorumlanması.

Tematik analiz yönteminde, araştırmacının topladığı veriler doğrultusunda ortak temalar ve kodlar aramaya odaklanılır. Bu neticede temaların ve kodların olgularla nasıl temsil edileceği ortaya çıkarılmaktadır (Clark vd., 2019). Buna ek olarak, tematik analizler kullanılarak yapılan yazılı materyallerin niteliksek özellikleri üzerinde çok daha fazla durulur (Joffe vd., 2004).

4.10. ARAŞTIRMANIN İNANDIRICILIĞI VE TUTARLILIĞI

Çalışmanın hangi türde yapıldığına bakılmadan geçerlik ve güvenilirlik; yapılan araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulmasını, verilerin toplanıp birleştirilmesini, analiz edilmesini, yorumlanmasını ve tüm bulguların sunulmasını yakından ilgilendiren önemli durumlardır (Merriam, 2002). Bilimsel çalışmalar yapılırken dikkat edilen en önemli ölçülerden birisi ortaya çıkan sonuçların inandırıcılığı olarak kabul edilmektedir. Geçerlik ve güvenilirlik kavramları bu bakımdan sık sık kullanılmakta olan ölçütlerdendir. Nitel araştırmalarda yaygın şekilde kullanılan yöntemler, tanımlar ve testler bulunmamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 269).

Creswell (2013: 250-252)'e göre birçok nitel geçerlilik türü bulunmaktadır. Creswell, araştırmacıların kendilerine uygun olan terimleri ve türleri kendilerinin seçmesi gerektiğini ve araştırmacılar için kendi stratejileri ve geçerlilik terimlerine başvurmalarını önermiştir. Buna ek olarak, nitel araştırmalar için çalışmanın doğruluğunu ve inandırıcılığını kanıtlayabilmek için kabul görmüş sekiz geçerlilik stratejisini tavsiye etmiştir;

- Uzun süreli gözlem ve katılım,
- Üçgenleme yöntemi,
- Akran incelemesi ve sorgulaması,
- Olumsuz durum analizleri,
- Araştırmacının önyargılarının açıklanması,
- Üye kontrolü yapılması,
- Yoğun ve zengin betimleme,

- Dış denetimleri yapılması.

Nitel çalışmalarda genellikle güvenilirlik kavramı yerine tutarlılık kavramı kullanılmaktadır (Lincoln ve Guba, 1985). Bu sebeple bu çalışmada da bu kavram tutarlılık olarak ele alınacaktır.

Tutarlılık kavramı, yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen verilerin ve bulguların tekrardan üretilip üretilmemesi ile ilişkilidir. Yani yeniden yapılan aynı çalışma sonucunda, sonuçların aynı şekilde çıkması gerekir. Fakat nitel araştırmalarda güvenilirlik konusu problem çıkabilen bir alandır. Bu durumun en temel sebebi insanların duygu ve davranışlarındaki değişkenliklerden kaynaklanmaktadır. Nitel araştırmalarda insanların duygu ve davranışları ile ilgili kanunları yalıtma gibi bir plan güdülemez. Bu durumun tersine, araştırmayı yapan kişi veya kişiler dünyada var olan deneyimleri aynı şekilde açıklamanın ve tanımlamanın yollarını aramaktadır. Yaşanan tüm durumlar ile ilgili çok fazla ve çeşitli yorumlar ve değerlendirmeler yapıldığından dolayı ölçümleri tekrarlayarak geleneksel bir şekilde güvenilirlik veya tutarlılık elde etmenin belirli ölçütleri bulunmamaktadır (Merriam, 2002).

Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak amacıyla aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

- **Derin Odaklı Veri Toplama:** Araştırma süresi boyunca olası kodlar ve kodlar arası ilişkilerle ilgili düşünceler araştırma günlüğüne not edilmiştir. Verilerin analiz süresi eleştirisel ve yaratıcı bir şekilde gerçekleştirilmiştir.
- **Uzun Süreli Etkileşim:** araştırma kapsamında ulaşılan tüm katılımcılara görüşme amacıyla davet bilgisi ve görüşme tarihi verilmiştir. Görüşmeler ise anlatmaya teşvik edici ve açık uçlu sorular sorularak olabildiğince uzun tutulmaya çalışılmıştır.
- **Literatür ile Karşılaştırma:** oluşturulan bulgular araştırmanın sonuç bölümü içerisinde yer alan tartışma kısmında karşılaştırılarak tartışılmıştır.
- **Katılımcıların Teyidi:** görüşmeler sırasında katılımcıların ifadeleri araştırmacının anladığı şekilde katılımcılara sorularak teyit edilmiştir.
- **Uzman İncelemesi:** Çalışmadaki tüm veriler, yorumlar ve bulgular nitel araştırma konusunda uzmanlaşmış ve birçok kez nitel araştırma yapmış ve doktorasını nitel araştırma yaparak tamamlamış bir öğretim üyesi tarafından kontrol edilmiş, incelenmiş ve onaylanmıştır.

Araştırmanın aktarılabilirliğini sağlamak amacıyla aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

• **Betimleme:** araştırmanın bütün süreçleri ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Araştırma şeffaf bir şekilde aktarılmıştır.
• **Örnekleme:** araştırma grubunda bulunan katılımcılar hakkındaki bilgilendirmeler "Katılımcılarının Genel Bilgileri" başlığı altında sunulmuştur.

Araştırmanın tutarlılığını arttırabilmek amacıyla aşağıdaki adımlar izlenmiştir:
• **Görüşme Formları:** Tutarlılığı sağlamak amacı ile görüşme formları kullanılmış ve görüşmelerin birbirleri ile olabildiğince uyumlu şekilde olmasına özen gösterilmiştir.
• **Bütünsellik:** araştırma süresi boyunca araştırmanın amacı, araştırmanın soruları, görüşme soruları, kategoriler, temalar ve bulgular arasındaki tutarlılığa dikkat edilmiştir.
• **Doğrudan Alıntılar:** katılımcıların kendi ifadelerine "Bulgular" bölümünde yer verilmiştir. Bulgulara ilişkin değerlendirmelere ve yorumlara ise "Sonuç ve Değerlendirme" bölümünde yer verilmiştir.

4.11. ARAŞTIRMANIN KISITLARI

Araştırma süresinde karşılaşılan başlıca zorluk, işitme engelli bireylere ulaşma sırasında yaşanmıştır. COVID-19 pandemisi sebebiyle işitme engelli bireylerin okullarına gitmemesi işitme engelli bireylere ulaşma konusunda zorluk yaşanmasına sebep olmuştur. İşitme engelli bireylere yönelik sivil toplum kuruluşlarının iletişim numaralarının hatalı olması engelli bireylere ulaşmayı güçleştirmiştir.

Karşılaşılan zorluklar neticesinde bu araştırmanın birkaç sınırlılığı bulunmaktadır. İlk sınırlılık, afetin türü ve boyutu ile alakalıdır. Yaşanan afette belirli bir bölgenin ciddi derecede etkilenmesi nedeniyle bazı deneyimlerin tespit edilmemiş olma ihtimali bulunmaktadır. İkinci sınırlılık ise afetten etkilenmiş olan işitme engelli bireylere erişim zorluğundan kaynaklanmaktadır. Verilerin doygunluğunun sağlanmasına rağmen işitme engelli bireylerin afet konusundaki zorlukları tamamen yaşamamış olmaları bazı deneyimlerin gözden kaçabilmesine yol açmış olabilir. Son sınırlılık ise, katılımcıların bazılarının işaret dili iletişiminde dahi yetersizliği olmuştur. Bazı katılımcılar onlara yöneltilen sorulara açıklamada bulunurken, işaret dili bilgisi yetersizliğinden dolayı cevaplarını olabildiğince kısa tutmayı tercih etmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMA

5.1. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında amaçlı örnekleme doğrultusunda sekiz katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcılar ile Bayraklı Özel Eğitim Merkezi mekanında toplamda 115 (yüz on beş) dakika görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme transkripsiyonu sonucunda 2477 (iki bin dört yüz yetmiş yedi) kelime veri elde edilmiştir.

İzmir Depremi'ni yaşamış işitme engelli bireylerin kendileri üzerinde yüz yüze konuşma ve işaret dili yöntemi ile elde edilen veriler aracılığı ile deneyim, hazırlık, bilgi ve görüşlerinin ortaya konulması sonucunda yürütülen nitel araştırmada, çalışmanın amacı doğrultusunda yürütülen toplam 14 (on dört) sorudan oluşan, tüm katılımcılar ile görüşülerek elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tabloda katılımcılar ile ilgili yaş, cinsiyet, eğitim durumu, engellilik türü ve engel durumunun doğuştan veya sonradan oluştuğuna dair sorular yönlendirilmiştir. Katılımcılar ile ilgili genel bilgiler Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6: Katılımcı Profili

KATILIMCI KODLARI	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM DURUMU	ENGELLİLİK TÜRÜ	ENGELLİLİK NEDENİ
K1	19	Kadın	Lise	İşitme Engelli	Doğuştan
K2	22	Kadın	Üniversite	İşitme Engelli	Sonradan (Menenjit)
K3	14	Erkek	Ortaokul	İşitme Engelli	Sonradan
K4	11	Kadın	İlkokul	İşitme Engelli	Doğuştan
K5	17	Kadın	Lise	İşitme Engelli	Doğuştan
K6	14	Erkek	Ortaokul	İşitme Engelli	Sonradan
K7	23	Kadın	Lise	İşitme, Eğitile-bilir Zihinsel Engelli	Sonradan (Havale)
K8	39	Erkek	Lise	İşitme Engelli	Doğuştan

Tabloda; 11 (on bir) ile 39 (otuz dokuz) yaş arasında 8 (sekiz) farklı katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıları 5 (beş) kadın ve 3 (üç) erkek oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyini; 1 (bir) kişi İlkokul, 2 (iki) kişi ortaokul, 4 (dört) kişi lise ve 1 (bir) kişi üniversite oluşturmaktadır. Tüm katılımcılar işitme engeline sahiptir. Buna ek olarak, K7 Kodlu Katılımcı'nın işitme engeli dışında eğitilebilir zihinsel engeli bulunmaktadır. Katılımcılardan 4 (dört) kişi doğuştan, diğer 4 (dört) kişi de sonradan işitme engeline sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

5.2. VERİLERİN ANALİZİ

Görüşmeler sonucunda toplanan tüm veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Sonrasında tekrar tekrar dinlenilerek Word belgesinde yazılı bir doküman haline getirilmiş, 12 (on iki) sayfa ve 2477 (iki bin dört yüz yetmiş yedi) sözcükten oluşan bir doküman elde edilmiştir. Elde edilen dokümana, kayıtların tekrar dinlenmesi neticesinde dikkat edilmiş ve hata olmamasına özen gösterilmiştir. Sonraki adımda ise katılımcılardan elde edilen tüm veriler, ilgili olan soruların altında toparlanmış ve katılımcıların konu ile ilgili açıklamalarının bütünsel olarak incelenmesi sağlanmıştır. Ham veriler tekrar tekrar incelenmiştir Sonrasında sırası ile kodlama, kategorileştirme ve temalaştırma yapılmıştır. Ses kayıtları ve işaret dili yöntemi ile toplanan bulgular, kayıtların yazılı şekildeki dökümleri ve yapılan tüm işlemler nitel araştırma konularında uzman ve çok kez araştırma yürütmüş, alanında uzman kişilerce incelenmiştir. Bu doğrultuda gerekli düzenlemeler yapılmış, onay alınmış ve temalar kesinleştirilmiştir. Bulgular alıntılar yapılarak sunulmuş ve yorumlamalar ile açıklanmaya çalışılmıştır.

5.2.1. Katılımcıların Afet Yaşantıları

Bu bölümde katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda kodlar oluşturulmuştur. Oluşan bu kodlar kategorileri, kategorilerde temaları meydana getirmiştir. Yapılan tüm işlemlerin son aşamasında ise tüm kodların, kategorilerin ve temaların deneyimleri ve görüşmeleri yansıtıp yansıtmadığı incelenmiş ve doğrulanmıştır. Bu indirgeme basamakları olan kodlar, kategoriler ve temalar doğrultusunda tüm katılımcıların deneyimlerinin betimlemeleri elde edilmiştir. Bu betimlemeler bütüncül bir bakış açısı sağlanması amacıyla alt başlıklar halinde raporlanmıştır.

5.2.1.1. K1 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Bu bölümde K1 kodlu katılımcının afet yaşantısı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Katılımcı, acil durum veya afetler konusunda sadece İzmir Depremi'ni yaşadığını ve Bornova ilçesinde olduğunu bildirmiştir.

"Evet. İzmir Depremi'ni yaşadım. Bornova'daydım."

Deprem sırasında belediyede stajda olduğunu belirten katılımcı, oluşan panik ortamını ve etrafındaki insanların ve kendisinin yaptıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

> *Bornova Belediyesi'nde stajdaydım. Binanın içindeydim. Yedinci kattaydım. Biraz korktum. Bütün insanlar oturup duvarlara tutundu. Ben de duvara tutuldum. Deprem bittikten sonra herkes aşağı insin dediler. Sonra biz de koşarak aşağıya indik. 1 saat kadar aşağıda bekledik. Oradaki insanlarla bekledik. Aileme ulaşamadım. Bu yüzden çok korktum. Sonra metroyla eve gittim.*

Afetler ile ilgili ihtiyaçlar konusunda katılımcı deprem çantası konusuna ve havanın soğukluğuna dikkat çekmiştir.

"Deprem çantasına ihtiyaç duyarız. Kıyafetlerimi çantaya koyarım. Dışarıda tek başıma yaşayabilirim. Ama dışarısı çok soğuk olacağından biraz üşüyebilirim."

Katılımcı afetler ile ilgili hiçbir ders ve eğitim almadığını belirtmiştir.

"Hiçbir ders almadım."

Katılımcı yangın tatbikatına katıldığını fakat deprem tatbikatına katılmadığını bildirmiştir.

"Yangın tatbikatı aldım. Ama deprem tatbikatı almadım."

Katılımcının deprem sonrasında neler olduğu ile ilgili bilgisi şu şekildedir:

"Evet evler yıkıldı. Çok ev yıkıldı. Ölenler vardı. Ama kaç kişi öldüğünü hatırlamıyorum. Ama bildiğim kadarıyla üç ya da dört kişi öldü."

İzmir ilinin yeni bir depreme hazır olmadığını belirten katılımcı, sağlam olmayan binaların bulunduğunu belirtmiştir.

"Hayır, hazır olduğunu düşünmüyorum. Çünkü sağlam olmayan bir sürü bina var."

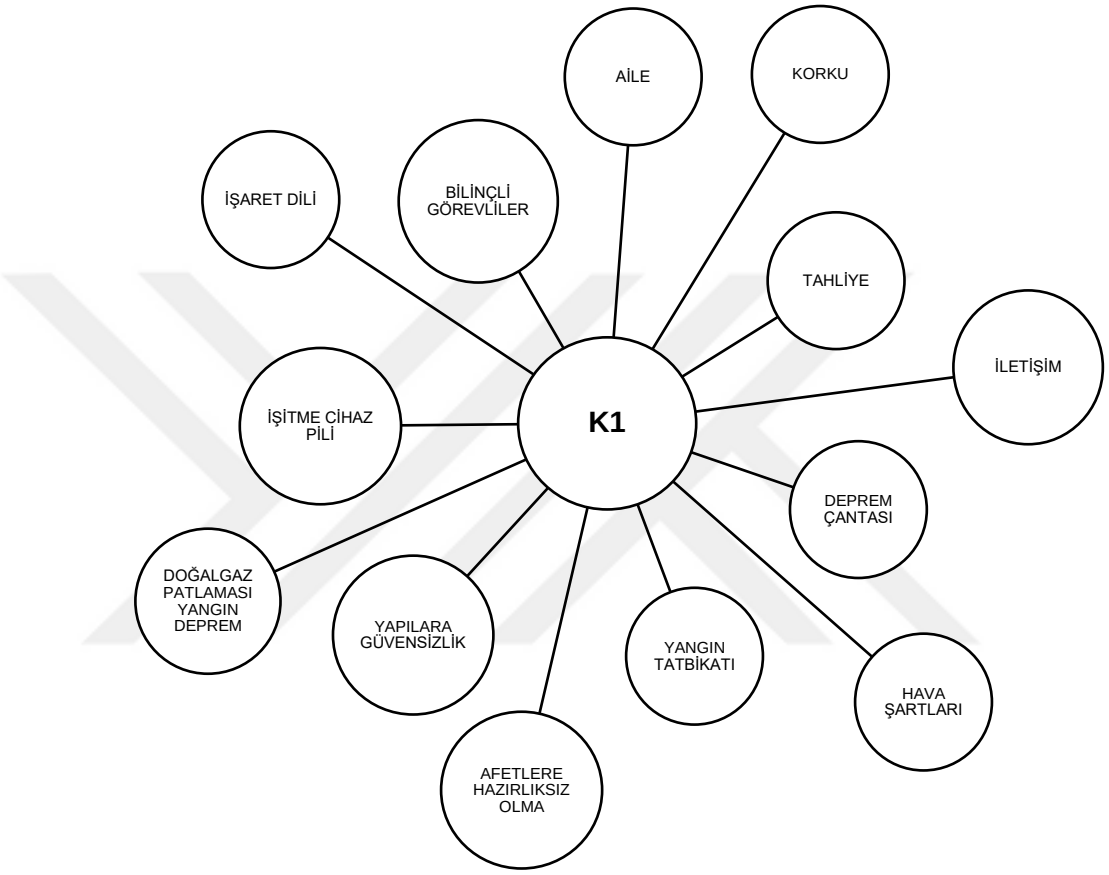
Katılımcı Türkiye'de en sık karşılaşacağı afetleri şu şekilde belirtmiştir:

"Bence Türkiye'de en çok doğal gaz patlaması olur. Sonra yangın ve deprem olur."

Katılımcı işitme engelli bireylerin afetlerdeki ihtiyaçlarını şu şekilde belirtmiştir:

“İşitme cihazına dikkat edilmelidir. Çünkü bizim cihazlarımızın pilleri bitiyor. Ben yanımda yedek pil taşıyorum. Ama yine de onun da pili bitebilir. İnsanlar işaret dili bilmelidir. Bizi bilgilendirecek çalışanlar olmalıdır.”

Şekil 5: K1 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Katılımcı İzmir Depremi sırasında ve sonrasında çok korktuğunu bildirmiştir. Yönlendirme ve tahliye konusunda etrafındaki insanların talimatlarına önem verdiği görülmüştür. Deprem yaşandıktan sonra olası durumlar için afet çantasının olmasının gerektiğini savunan katılımcının tatbikatlar, dersler ve eğitimler konusundaki yetersizliği saptanmıştır. Deprem sonrası neler olduğu hakkındaki bilgilerinin doğru olmadığı tespit edilen katılımcının bilgi ve haber alma konusundaki ihtiyaçları ve doğal gaz patlamasına karşı korkusu dikkat çekmiştir. İletişim konusunda cihaz pillerinin, hayatında çok önemli yer edindiğine işaret eden katılımcı işaret dili bilinmesine ve tüm görevlilerin işitme engelliler ile iletişim konusunda bilinçli olması gerektiğini belirtmiştir.

5.2.1.2. K2 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Bu bölümde K2 kodlu katılımcının afet yaşantısı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Katılımcı acil durumlar ve afetler konusunda yalnızca İzmir Depremi'ni yaşadığını belirtmiştir.

"İzmir Depremi'ni yaşadım."

Deprem sırasında yaşadığı durumları, karşılaştığı zorlukları ve baş etme yöntemlerini anlatırken korku konusuna dikkat çekmiştir. Okulda olduğunu belirten katılımcının panik esnasında ne yapacağını şaşırması ve merdivenlere koşması dikkat edilecek temel noktalardan biridir.

> *Korku hissettim. Okuldaydım. Koşmaya başladım. Sonra öğretmen beni merdivenlerde tuttu. Sıranın altına yönlendirdi. Hala her yer sallanıyordu. Orada bekledim. O esnada ne yapacağımı şaşırdım. Olduğum yerde çaresizce kaldım. Sonrasında öğretmenimiz bizi dışarıya çıkardı. Öğretmenimiz bize yardım etti. Dışarıda bekledik.*

Katılımcı afetlerde afet çantasına ihtiyaç duyulduğunu söylemiştir. Kulak cihaz pillerinin yedek olarak olması gerektiğini belirten katılımcı cihaz pillerinin ömürlerinin kısa olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda kulak cihazların yardım düğmelerinin olması gerektiğini belirten katılımcı konum tespiti sayesinde enkaz altında kalan işitme engellilerin bulunmasının kolaylaşabileceğine dikkat çekmiştir.

> *Çantaya ihtiyaç duyarım. Onun içine yemek ve kıyafet koyarım. Yangını söndürmek için malzeme koyardım. Cihaz piline ihtiyaç duyardım. Çünkü şarjları hemen bitiyor. Etraftaki hiç kimse işaret dili bilmiyor. Çantanın içine çok fazla yemek koyardım. Çünkü dışarıda uzun süre kalabilirim. Telefonla konuşmaya çalışırdım. Bence bizim için yardım düğmeleri olmalı. Mesela kulak cihazlarımızda haritamızı algılayacak bir sistem olabilir. Hem de o cihazlarımıza yardım düğmesi koyabilirler. O düğmeye bastığımızda bizi haritadan bulup yardım etmeye gelebilirler. Akrabalarımın yanına gitmek isterim. Eğer onlara ulaşamazsam olduğum yerde beklerim. İtfaiyecilerin gelip beni kurtarmasını beklerim.*

Katılımcı, afetlerle ilgili ders ve eğitim konusunda, yalnızca öğretmeninin ders anlattığını söylemiş, herhangi bir eğitim almadığını belirtmiştir.

“Öğretmenimiz depremle ilgili bir şeyler anlatmıştı. Ama başka bir ders almadım.”

Katılımcı deprem ve yangın tatbikatlarına katıldığını ifade etmiştir.

“Deprem ve yangın tatbikatı yaptık.”

Deprem sonrasında Bayraklı’da binaların yıkıldığını belirten katılımcı kaç bina yıkıldığı konusunda bilgisinin olmadığını fakat ölenlerin olduğunu bildirmiştir.

“Evet Bayraklı’da binalar yıkıldı. Ama kaç bina yıkıldığını bilmiyorum. Bizim eve bir şey olmadı. Manavkuyu’da evler yıkıldı. Ölenler oldu. Hatırladığım kadarıyla yaklaşık 400 kişi öldü.”

Katılımcı yeni bir depreme karşı İzmir ilini şu şekilde ifade etmiş:

“Bence İzmir yeni bir depreme hazır değil.”

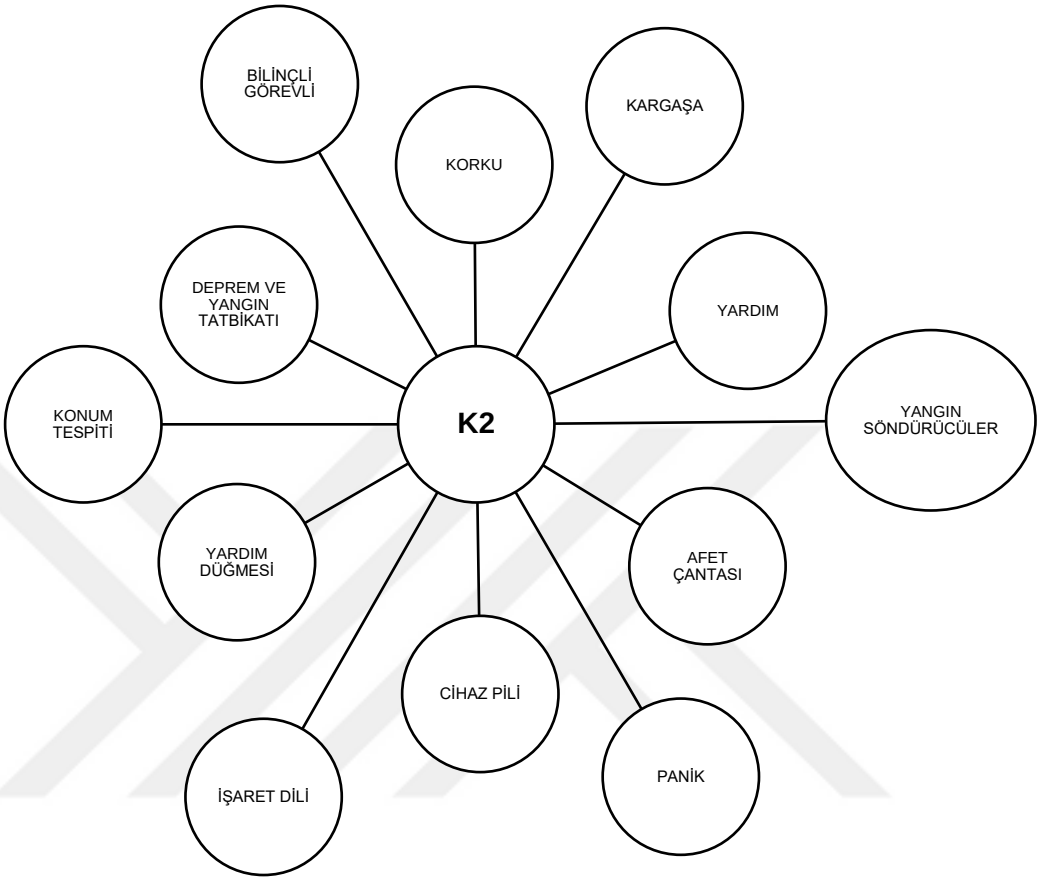
Katılımcı Türkiye’de sık karşılaşabileceği afetleri şu şekilde sıralamış:

“Deprem, yangın, sel, heyelan…”

İletişim konusunda katılımcı, dikkat edilmesi gereken unsurları şu şekilde ifade etmiş:

> *Ben işitme engelli olduğum için telefondan konuşamayacağız. Ama yazı olarak yazabiliriz. Tabii ki bunun için defter, kalem gereklidir. Eğer onlar yanımızda yoksa işaret diliyle konuşmaya çalışırız. Ama çoğu kişi işaret dili bilmediği için onlardan işaret dili bilen bir insan çağırmalarını beklerim.*

Şekil 6: K2 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Katılımcı ilk olarak İzmir Depremi için korku ifadesini kullanmıştır. Oluşan panik ve kargaşa anından etkilendiğini belirten katılımcı, öğretmenin yardım etmesinin onu sakinleştirdiğini belirtmiştir. Afet çantasının önemli bir ihtiyaç olduğunu belirten katılımcı, dışarıda uzun süre kalabileceğine karşın yemek ve kıyafet stoklamanın mantıklı olacağını belirtmiştir. Aynı zamanda müdahale için de yardım sağlayabileceğini belirten katılımcı yangına müdahale etmek amacıyla ekipmanların bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcının dikkat çektiği önemli noktalardan biri de kulak cihazlarında yardım düğmelerinin olması ve cihazların üzerinde konum algılama sistemlerinin olması gerektiğidir. İşaret dili konusunda sivil halkın ve afet görevlilerinin yetersiz olduğunu belirten katılımcı kağıt ve kalem kullanmanın biraz olsun çözüm yolu olabileceğini söylemiştir. İşaret dili bilen görevlilerin olması gerektiğini de belirtmiştir.

5.2.1.3. K3 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Bu bölümde K3 kodlu katılımcının afet yaşantısı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Katılımcı afetin ne demek olduğu ile ilgili bilgilerini belirtmiş ve yalnızca İzmir Depremi'ni yaşadığını ifade etmiştir.

"Afet; deprem, sel, hortum, tsunami gibi olaylardır. Evet İzmir Depremi'ni yaşadım."

Deprem sırasında sokakta olduğunu söyleyen katılımcı deprem olduğunun gerçekliğine inanmakta güçlük yaşadığını ve ailesini aradığını söylemiştir. Yalnızlık ve korku hissetmiş ve annesinin yanına gitmesinin ardından rahatladığını belirtmiştir.

> *Kuzenimle beraber sokaktaydık. Çay Mahallesi'ndeydik. Bir anda yer sallanmaya başladı. Ben hayal sandım. Biz de evin yanına doğru kaçtık. O esnada annemi bulmak istedim. Korku, yalnızlık hissettim. Öleceğimi sandım. Sonra evin oraya gittim ve annemin yanında durdum. Biraz daha rahatladım. O sırada kendimi çok zor durumda hissetmedim. Ama yine de korkmuştum.*

Cihaz pilinin önemine dikkat çeken katılımcı cihaz pillerinin erken bittiğini belirtmiştir. Aynı zamanda barınma yerlerinin önemine değinmiş ve yiyecek ihtiyacını restoranlardan karşılanabileceğini söylemiştir. Katılımcı afet çantasının olması gerektiğini savunmuş fakat kendi afet çantasının olmadığını ifade etmiştir.

"Cihaz piline çok ihtiyacım olur. Çünkü haftada bir piller bitiyor. Çadırlara çok ihtiyaç duyarım. Yemek ihtiyacını restoranlardan karşılardım. Restoranlarda kapalı ise kendime bir çanta hazırlardım. Ama şu an hazırladığım bir çantam yok."

Katılımcı dersler, eğitimler ve tatbikatlar konusunda şunları ifade etmiştir:

"İlkokulda bir ders almıştım. Yangınlarla ilgili ders almıştım. Yangın ve deprem tatbikatlarına katıldım."

Katılımcı deprem sonrasında olanları şu şekilde ifade etmiştir:

"Binalar yıkıldı. Bildiğim kadarı ile Bayraklı'da binalar yıkıldı. Ölüler olduğunu biliyorum. Yaklaşık 1000 kişi falan öldü diye hatırlıyorum. İnsanlar dışarıda kaldı. Biz de bir süre çadırda kaldık. Orada çok canım sıkılıyordu."

İzmir ilini depremlere hazır bulmayan katılımcı binaların sağlamlığından şüphe ettiğini söylemiştir. Fakat kendi yaşadığı evin güvenli olduğunu belirtmiş ve bu konuda detaylı bilgi öğrenmek istediğini söylemiştir.

"Bence hazır değil. Binaların sağlam olduğunu düşünmüyorum. Ama bizim evin sağlam olduğunu düşünüyorum. Hala yıkılabilecek binalar var. İnsanların hala

çok bilgili olduğunu düşünmüyorum. Ben de bu konuda daha fazla bilgi öğrenmek istiyorum.”

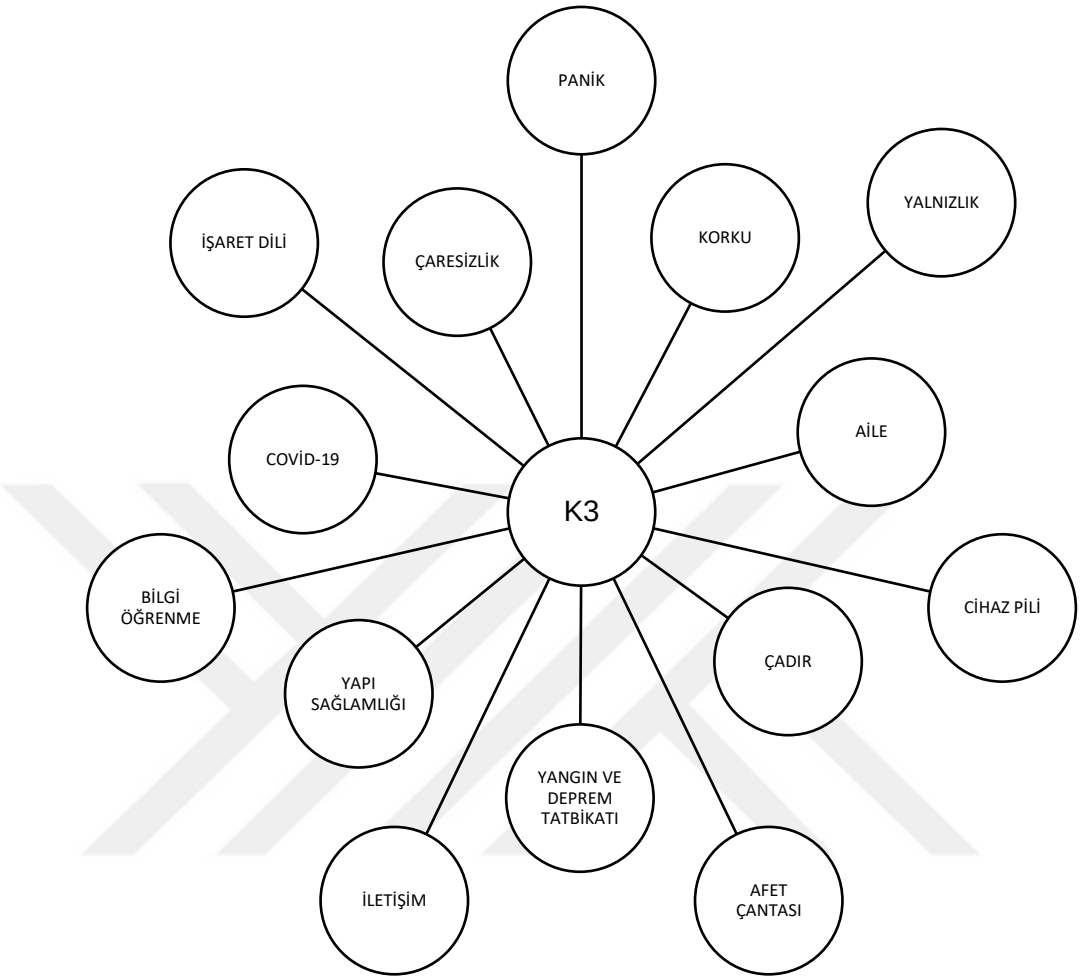
Türkiye’de karşılaşabileceği afetleri şu şekilde ifade etmiştir:

“En çok yangın olabilir. Ondan sonra deprem olabilir.”

İşitme engellilerle iletişim kurulurken cihaz pilinin önemine değinen katılımcı COVİD-19 virüsünün depremlerde sağlık için tehlike yaratabileceğini belirtmiştir. İnsanların ve ekiplerin kendisi ile iletişim kurarken zorluk yaşayacağına dikkat çeken katılımcı çaresizlik kavramından söz etmiştir.

“Cihaz piline dikkat edilmelidir. Sağlığa da dikkat edilmeli. Çünkü COVİD virüsü var. İnsanlara bulaşabilir. Ama benimle iletişim kurulması için elimden gelen hiçbir şey yok. Sadece oturup çaresizce beklerim. Sadece işaret diliyle İletişim kurabileceğim kişi annem. O yüzden annemin orada olması gerekiyor.”

Şekil 7: K3 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Deprem esnasında hayal gördüğünü sanan katılımcı annesinin yanında olmak istediğini ve annesinin yanına gitmesinin ardından güvende hissettiğini belirtmiştir. Cihaz piline dikkat çeken katılımcı afetlerde çadırların önemine de değinmiştir. Deprem de yaklaşık 1000 kişinin öldüğünü belirtmiş ve kendisinin de ailesi ile birlikte bir süre çadır kentte kaldığını ifade etmiştir. Binaların sağlam olmadığını belirtmiş, hala yıkılabilecek binaların varlığından söz etmiştir. COVİD-19 virüsünün depremlerde sağlık için tehlike oluşturabileceğine ve buna dikkat edilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. İşaret dili ile iletişimi yalnızca annesi ile kurabildiğini belirten katılımcının annesinin yanında olmasının öneminden söz etmiştir.

5.2.1.4. K4 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Bu bölümde K4 kodlu katılımcının afet yaşantısı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Katılımcı ile sözlü iletişim kurmakta güçlük yaşandığı için tüm veriler işaret dili yöntemi ile toplanmıştır. Katılımcı afet kavramının anlamını bilmediğini bildirmiştir. Afet kavramının açıklanmasının ardından katılımcının İzmir Depremi'ni yaşadığı tespit edilmiştir.

"Afetin ne demek olduğunu bilmiyorum. Ama evet İzmir depremini yaşadım."

Deprem sırasında evde olduğunu söyleyen katılımcı, sallantı sonrası korktuğunu bildirmiştir. Depremde ve sonrasında yaşananları televizyondan takip ettiğini söylemiş ve arkadaşının deprem sırasında panik yaşayarak koşmaya başladığını belirtmiştir.

> *Deprem olduğunda evdeydim. Arkadaşımla evde oyun oynuyorduk. Sonrasında bir anda her yer sallanmaya başladı. Biz çok korktuk. Arkadaşımla birbirimize sarıldık. Televizyonda gördüm, insanlar ölmüştü. Ben Bayraklı'da oturuyorum. Yanımda Ebrar arkadaşım vardı. Koşmaya başladı. Nereye gittiğini bilmiyorum. Bir tane bina yıkıldı. Çok kişi öldü. Hatta bir tane de bebek öldü.*

Katılımcı ihtiyaç olarak yalnızca annesinin olması gerektiğini belirtmiştir.

"Annemin yanımda olmasını çok isterim."

Katılımcı, afetlerle ilgili herhangi bir ders veya eğitim almadığını belirtmiş ve yalnızca yangın tatbikatına katıldığını bildirmiştir.

"Hiç ders almadım. Yangın tatbikatına katıldım."

Katılımcı, artçı depremlerin de etkisinde kaldığını belirtmiş ve psikolojik anlamda etkilendiğini ifade etmiştir.

"Depremden sonra yine deprem oldu. Birkaç kez daha sallandık. Sürekli sallanıyoruz gibi düşündüm."

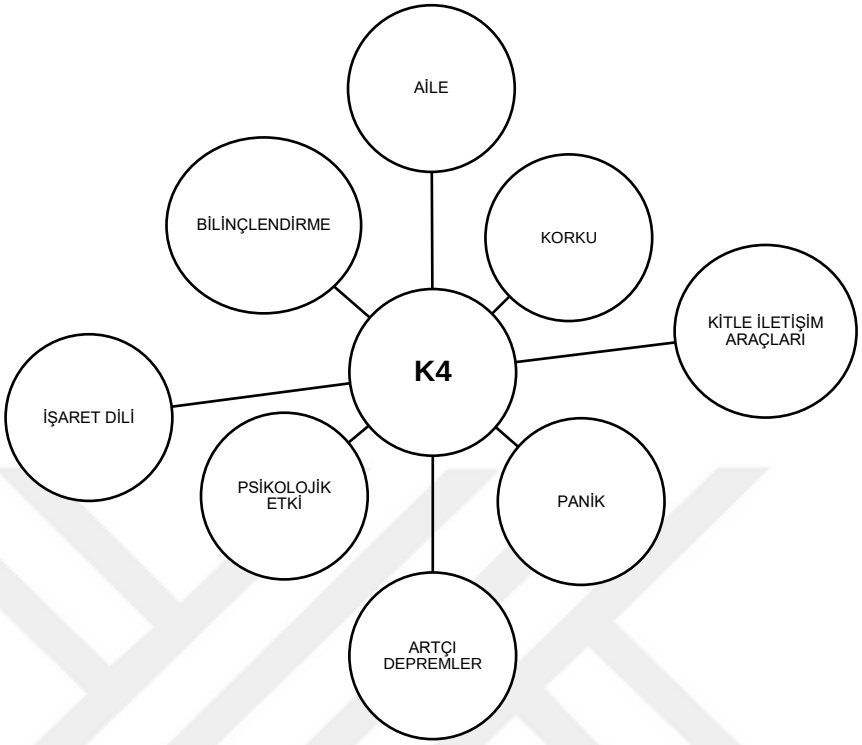
Katılımcı, İzmir ilinin afetlere karşı hazır olduğunu bildirmiş ve Türkiye'de sık karşılaşacağı afetleri deprem olarak açıklamıştır.

"Bence hazırız. Deprem çok sık olur."

İletişim konusunda katılımcı, kimsenin onu anlayamayacağını, bu yüzden insanların işaret dili bilmesi gerektiğini savunmuştur.

"Kimse beni anlayamaz. İnsanların işaret dili bilmesini çok isterim. Çünkü ben depremden çok korkuyorum. Yanlış yere gitmek istemiyorum."

Şekil 8: K4 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Deprem sırasında evde olduğunu söyleyen katılımcı arkadaşı ile oyun oynarken depremin meydana geldiğini belirtmiştir. Deprem sırasında arkadaşının panik yaşayarak koşmaya başlaması akılda kalan önemli noktalardan biri olmuştur. Deprem sırasında yalnızca bir binanın yıkıldığına vurgu yapan katılımcının aklında kalan detaylardan birinin de bebek ölümü olması dikkat çekmiştir. Artçı depremlerin etkisinde kalan katılımcıda oluşan sürekli sallanma hissi depremin psikolojik etkilerinin de olduğunun göstergesidir. Yönlendirme konusunda sorun yaşayacağını belirtmiş ve insanların işaret dili bilmesinin deprem sırasında onu doğru şekilde yönlendirmeye katkı sağlayacağını belirtmiştir.

5.2.1.5. K5 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Bu bölümde K5 kodlu katılımcının afet yaşantısı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Katılımcı sadece İzmir Depremi'ni yaşadığını belirtmiştir.

"Evet yaşadım. İzmir depremini yaşadım."

Deprem sırasında evde olduğunu bildiren katılımcı, ailesi ile beraber olduğunu ve panik yaşadığını bildirmiştir. Panik neticesinde ne yapacağını şaşıran katılımcı depremin ardından dışarı çıktığını ve sakinleştiğini ifade etmiştir.

> *Okuldan geldim. Evde oturdum. Annemle bir şeyler konuşurken bir anda deprem oldu. Karabağlar'da yaşıyorum. Çok korktum. Annem beni sakinleştirdi. Biraz korkum geçti. Evde anneannem, ablam ve arkadaşım vardı. Arkadaşım koşmaya başladı. Anneannem de bizi sakinleştirdi, sonra koltuğun yanında oturduk. Deprem olduğunda yere oturmam gerekiyordu ama ben korktuğum için ne yapacağımı şaşırdım. Depremden sonra dışarıya çıktık, dışarıda oturduk. Sonra sakin olduk. Annemlerle otururken babamla dedem de yanımıza geldi. Çok korkmuştum ağladım sonra annem beni sakinleştirdi. Evler çökecek ve altında kalacağız sandım.*

Afetlerde ihtiyaç olarak yalnızca yiyecek ve içecek ihtiyacı olduğunu belirten katılımcı, afetler konusunda hiçbir ders ve eğitim almamış olup deprem ve yangın tatbikatına katıldığını bildirmiştir.

"Yemek ve su isterim. Hiçbir ders almadım. Deprem ve yangın tatbikatına katıldım."

Katılımcı depremin ardından bir süre çadırda kaldığını belirtmiştir.

"Birçok insan öldü. Televizyonda gördüm. İnsanlar çadırlara gittiler. Ben çok fazla çadır gördüm. Biz de çadırda kaldık."

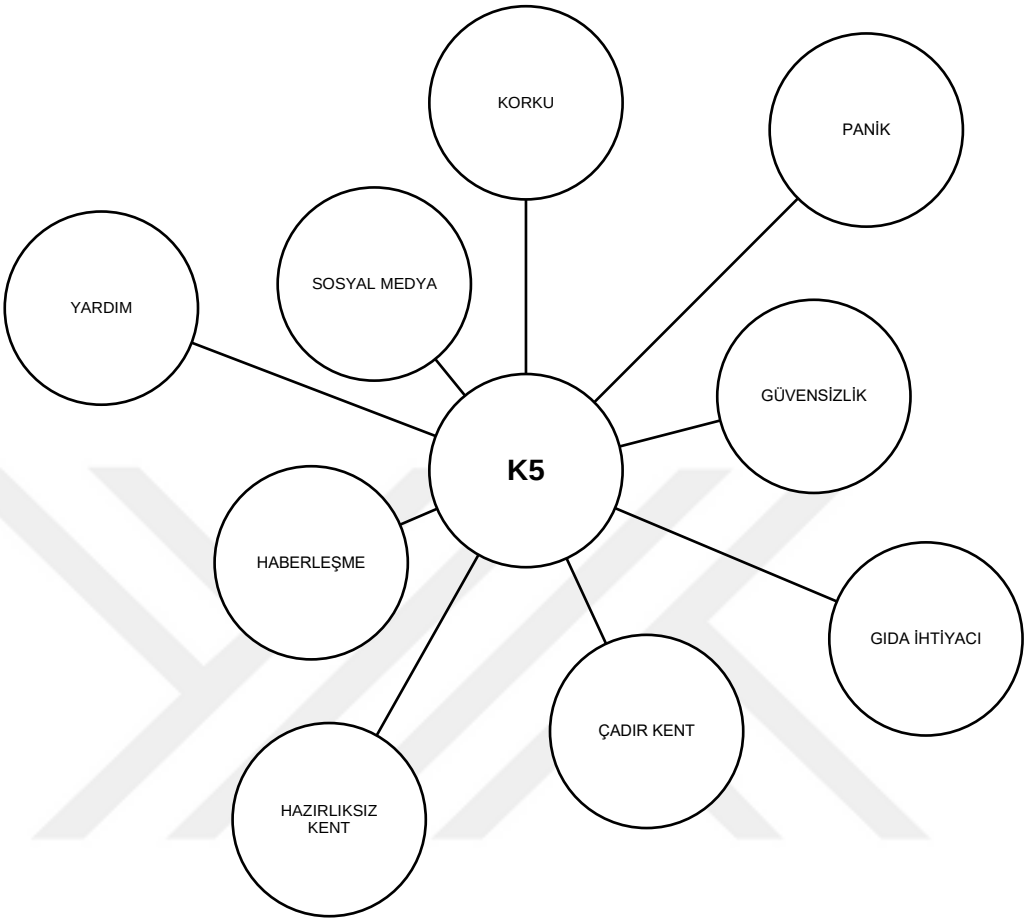
Deprem konusunda diğer illere oranla daha iyi olduğunu belirtmiş olsa da İzmir ilinin depremlere hazır olmadığını belirtmiştir.

"İzmir biraz iyi durumda. Tam hazır değil bence."

Afetlerde işitme engelli bireyler ile iletişim kurulurken dikkat edilmesi gereken hususlarda, enkaz altında kalanların taşlara vurarak haberleşebileceğini belirtmiştir. Aynı zamanda, telefonlara uygulamalar aracılığı ile yardım butonları olması gerektiğini savunmuş ve afet çalışanlarının işitme engelliler ile görüntülü haberleşmesi gerektiğini savunmuştur.

"Eğer biz enkaz altında kalırsak taşlara vururuz. Çünkü çok fazla bağıramayacağımız için insanlar bizi duyamaz. Biz de insanları duyamayız. Bizim telefonlarımıza yardım numaraları ekleyebilirler. O insanlar bizi görüntülü arar. Biz de ihtiyacımız olduğunda onlardan yardım isteyebiliriz."

Şekil 9: K5 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

İzmir Depremi'ni yaşayan katılımcının çok korktuğu, panik yaşadığı ve deprem sırasında kendini kontrol edemediği dikkat çekmiştir. Binalara karşı güvensizliğine vurgu yapmıştır. Ailesinin yanında olmasının onun için iyi olacağını belirtmiştir. Afetler konusunda ders veya eğitim almayan katılımcı İzmir ilinin deprem konusunda diğer illere göre daha hazır olduğunu fakat hala yeterli hazırlıkta olmadığını belirtmiştir. Bağırma konusunda problem yaşadığını belirten katılımcı enkaz altında kalması söz konusu olduğu durumlarda taşlara vurarak haberleşebileceğini bildirmiştir. Aynı zamanda sosyal medyanın önemine vurgu yapmış ve görüntülü haberleşmenin işitme engelliler için kolaylık sağlayabileceğini ifade etmiştir.

5.2.1.6. K6 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Bu bölümde K6 kodlu katılımcının afet yaşantısı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Katılımcı afet ve acil durum kavramlarının ne demek olduğunu

bilmemektedir. Bu kavramların tanımlanmasının ardından katılımcının trafik kazası geçirdiği ve İzmir Depremi'ni yaşadığı tespit edilmiştir.

Afet ve acil durumun ne demek olduğunu tam olarak bilmiyorum bunu bana anlatır mısınız? Daha önceden bir tane trafik kazası yaşadım ölümden döndüm. Bornova'da yaşadım. Otobüs bize çarptı. Biz de arabada sıkıştık. Otobüs şoförü telefonla konuşuyordu, o bizi görmedi sonra otobüs benim oturduğum tarafa denk gelerek çarptı. Babamda otobüs yaklaşırken fark etti benim kafamı tutup öne çekti ama yine çarptı. Bir de İzmir Depremi'ni yaşadım.

Ebeveyninin yanında olması sayesinde rahatladığını bildiren katılımcının korku yaşadığını ve depremin hiç bitmeyeceğini sandığını söylemiştir.

Babamın yanımda olması beni çok rahatlattı. Beklemediğim bir anda oldu. İzmir Depremi'nde dışardaydım, babamın yanında çalışıyordum, ona destek veriyordum. Dükkan Karamanlarda. Dükkanın hemen önündeydim ve sallantıyı hissettim. Dondum kaldım, olduğum yerde. Bir kelime bile konuşamadım sanki her şeyi unuttum gibi. Sonra yere oturdum. İnsanları gördüm. Çok kalabalıktı, herkes dışarıya çıkmıştı. Bir süre sonra zaten deprem olduğunu anlamıştım. O esnada beni en çok rahatlatan binanın giriş katında olmamdı. En zor olan şey de çok fazla sallandığı için çok korktum, hiç bitmeyecek sandım. O esnada bana yardım etmek için beni tutan oldu. Beni amcam tuttu. Sonra sakinleştirdi ve yanımda durdu. Bana çok iyi geldi.

Yardım konusunun önemine değinen katılımcı, arama ve kurtarma ekiplerinin çok önemli olduğunu belirtmiştir. Ailesini çok merak etmiş ve ailesini deprem konusunda bildikleri ile yönlendirmeye çalışmıştır.

Temel ihtiyaçlar denildiğinde aklıma ilk olarak yardım geliyor. Yani arama kurtarma ekipleri. Tabi illaki enkaz altında kalmayacağım. Tanıdıklarımın yanında olmasını İsterim. Çünkü o bana güven veriyor. Deprem bittiği zaman annemi çok merak etmiştim. Ve kardeşimi çok düşündüm. Onlar da evin içindeymişler, çok korkmuşlar ve koşarak dışarıya çıkmışlar. Ben de onlara dedim ki keşke koşmasaydınız. İçerde olsaydınız, kolonları tutsaydınız veya masanın altına girseydiniz dedim. Tabi onlarda ilk defa böyle bir şey yaşadıkları için ne yapacaklarını şaşırdılar. Biz Karabağlarda oturuyoruz. Ama ben onların yanında değildim.

Katılımcı afetler konusunda herhangi bir ders veya eğitim almadığını, yalnızca ilk yardım konusunda eğitim aldığını belirtmiştir. Telsiz haberleşmesinin öneminden bahsetmiştir.

Hatırladığım kadarıyla afetlerle ilgili eğitim almadım ama ortaokulda ilk yardımla ilgili eğitim almıştım. 11 senedir buradayım burada hiç ders almadım ama tatbikatlar oldu tabi. Ama bize öğrettiklerinden hatırladığım kadarıyla el feneri, su… Sanırım ismine ilk yardım çantası deniyordu. Bir de telefon var hani uzuyor ya telsizdi galiba adı ona da gerek var demişlerdi. Bunları hatırlıyorum sadece. Bence ilk yardım çantası çok önemli. Mesela depremlerde çok ihtiyaç duyarız. Bence deprem olduktan sonra ilk yardım çantasını kullanabiliriz dışarıda.

Yangın ve deprem tatbikatına katılan katılımcı, İzmir ilindeki evlerin sağlamlığından şüphe duyduğunu ve depremde 10 kişi öldüğünü belirtmiştir.

Aklımda İzmir depreminde yıkılan evler kaldı. Ama evler nasıldı bilmiyorum. Yani sağlam mı değil mi onlar kaldı aklımda. Bizim orada yıkılan ev yok sadece bir tane balkon düştü onu biliyorum. Ama Bayraklı'da ve Bornova'da yıkılan evler var diye biliyorum. Hatırladığım kadarıyla depremde on kişi ölmüştü. Bence çok arama yapıldığı için yani herkes akrabalarını aradığı için telefonlar kesilmişti. Ama tabi herkes korktuğu için akrabalarını merak ediyordu. Herkes korktuğu için birbirini arıyor, o esnada kimse enkaz altında biri vardır diye düşünmüyor bence. Yangın ve deprem tatbikatına katıldım.

Deprem sonrası yalnızca insanların panik ve korkularından bahseden katılımcı, toplumun ulaşım araçlarını az kullandığını belirtmiştir.

"İnsanlar dışarılara kaçtı ve korktular. Sonra ben metronun oradan geçtim bir tane bile insan yoktu. O kadar çok korktular ki metroya bile binmediler bence."

Katılımcı Türkiye'de en çok karşılaşabileceği afetleri şu şekilde ifade etmiştir:

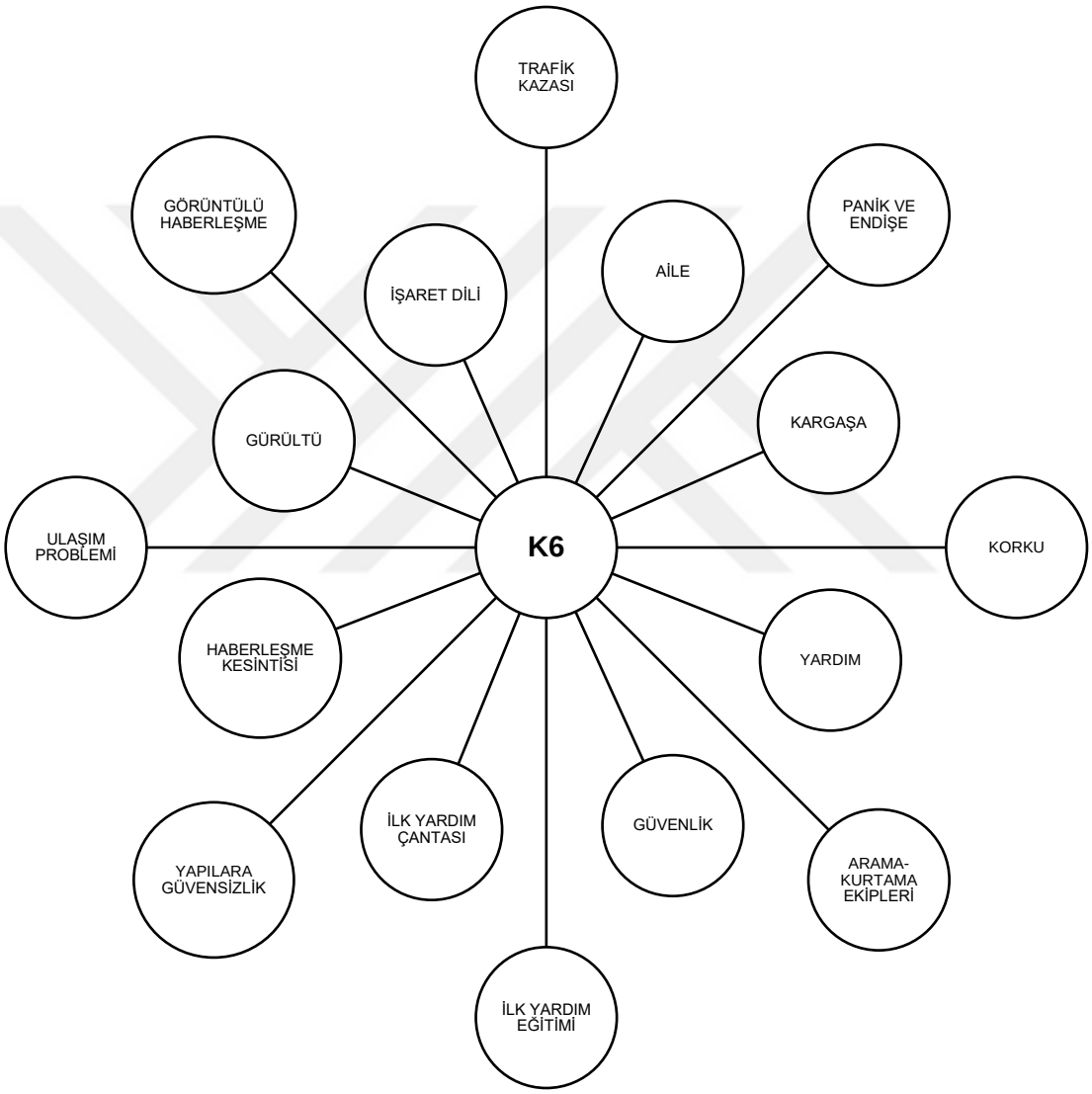
"Bence ülkemizde en çok karşılaşabileceğimiz afet, yangındır. Çünkü çok hızlı yayılıyor. Hem orman yangını hem ev yangını, hepsi çok korkunç bence."

İşitme engelli bireylerin cihazlarından söz eden katılımcı afetlerde iletişim kurarken işitme cihazlarının gürültüyü çok algıladığından söz etmiş, görüntülü arama ve işaret dilinin önemine vurgu yapmıştır.

Ben işitme engelliyim. Telefonda çok rahat konuşamıyorum. O esnada beni arama-kurtarma ekipleri aradığında onları anlamayabilirim. Çünkü o esnada

gürültü de olabilir. Bizim cihazlarımız dışarıdaki sesleri de çok algılıyor, o yüzden sessiz bir yere geçmeye çalışırım. Beni görüntülü ararlarsa onlarla daha iyi iletişim kurabilirim. Eğer işaret dili biliyorlarsa görüntülü bir şekilde işaret dili ile de konuşabiliriz.

Şekil 10: K6 Kodlu Katılımcın Afet Yaşantısı

Afetlerde görüntülü haberleşme ve işaret dilinin önemine vurgu yapan katılımcı, ortamdaki gürültünün de ciddi problem yaratabileceğini belirtmiştir. Afetlerde yardımlaşmanın olumlu olacağını belirtmiş ve arama kurtarma ekiplerine olan

güveninden söz etmiştir. Ulaşım ve haberleşme problemlerinin de afetlerde sorun olduğunu belirten katılımcı yapılara güvenme konusunda şüpheli olduğunu bildirmiştir.

5.2.1.7. K7 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Bu bölümde K7 kodlu katılımcının afet yaşantısı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Katılımcı İzmir Depremi'ni yaşadığını belirtmiş ve yakınlarının Van Depremi'nden etkilendiğini de anlatmıştır.

"Evet yaşadım, İzmir depremini yaşadım. Aslında ben Vanlıyım Van Depremi olduğunda İzmir'deydim ama yakınlarımın etkilendiğini biliyorum."

İzmir Depremi sırasında ilk olarak korktuğunu belirten katılımcı deprem sırasındaki panik ve endişe ortamını şu şekilde özetlemiştir:

> *Önce korku hissettim. Sonra kendi kendime dedim ki deprem oluyor. Hani insan ayağını sallar ya ben de öyle bir şey sandım en başta. Deprem olduğunu düşünmedim yani, sonra herkes çığlık atmaya başladı. Öyle hepimiz telaş yaşadık farklı yerlere koştuk. Sonra arkadaşım merdivenlere koşmaya başladı, öğretmenim onu geri çekti. Aslında ben de arkadaşımla beraber merdivenlere kaçmak istemiştim fakat öğretmenimiz bizi sınıfta oturttu. Aslında ilk başta sakin olmaya çalıştım fakat sonra herkes bağırmaya başlayınca ben de çok korktum ve kaçasım geldi. Sonrasında deprem bitene kadar sınıfta durduk deprem bitti ve aşağıya indik. Aşağıya indiğimi hatırlamıyorum bile. Ayaklarım titriyordu hala sallanıyorum sanıyordum. Eve gidene kadar kendimde değildim. Şunu da söylemek istiyorum Allah bir daha göstermesin. Sarsıntı biter bitmez ailem aklıma geldi. İnsan tereddüt ediyor ailem ne durumda diye. Aradım ama ulaşamadım sanırım telefonlar çekmiyordu. Sonrasında dağıldık ve eve gittik. Öğretmenimiz bize yardım etti.*

Afet sırasında iletişimin önemine dikkat çeken katılımcı aydınlatmanın, barınmanın ve işaret dilinin işitme engelliler için önemini şu şekilde açıklamıştır:

> *Tabii ki öncelikle iletişim kurmaya ihtiyaç duyarım. Lambalara, aydınlatmalara ihtiyaç duyarım. Bir şey olduğu zaman, mesela enkaz altında falan kaldığım zaman öncelikle arama-kurtarma ekiplerine ihtiyaç duyarım. Ekiplere ulaşmak isterim. Tabii ki kişisel ihtiyaçlarının karşılanmasını da çok isterim. Ayrıca arama-*

kurtarma ekiplerinin işaret dili bilmesini çok isterim. Eğer dışarda kalırsam battaniye ve kıyafete de ihtiyaç duyarım.

Katılımcı afetler için deprem, yangın ve ilk yardım eğitimi almış, deprem ve yangın tatbikatlarına katılmış fakat okulunun yangın çıkışı olmadığını beyan etmiştir.

Eğitim almıştık sanki yangında neler yapılması gerektiği konusunda ders anlatmışlardı bize. Gelen uzmanlar depremle ilgili sıraların altına girmemiz gerektiğini söylemişlerdi. Deprem olduğunda yanımıza neler almamız gerektiğini söylemişlerdi. İlkyardımla ilgili eğitim de vermişlerdi ama hiçbir şey hatırlamıyorum. Daha önce deprem ve yangın tatbikatına katıldım. Ama şu anki okulumda yangın çıkışı yok. Okulumuz çok eski.

İzmir Depremi'nin ardından Sivil Toplum Örgütleri'nin yardımlarına değinen katılımcı deprem sonrası olanları şu şekilde açıklamıştır:

Haberlerde gördüm, buralarda hasar çok oldu. Diyanet olsun bir sürü vakıflar olsun yardım ettiğini gördüm. Sürekli dua ettim Allah'ım lütfen herkes kurtulsun diye, çünkü orada ben de olabilirdim. Yaralılar da çok vardı tabi kayıplarımızda çok vardı bunları da gördüm. Benim en çok üzüldüğüm hatta mutlu olduğum bir tane altı yaşında çocuk vardı onu enkazdan kurtarmışlardı ona çok sevinmiştim. Ona mucize çocuk diyorlardı. Tabi anne babasını da kaybeden çocuklar vardı onlara da çok üzüldüm.

İzmir ilinin yeni bir depreme hazır olmadığını vurgulayan katılımcı binalara güvenmediğini ve denetimlerde sorun olduğunu belirtmiştir:

Bence tam olarak hazır değiliz. Çünkü bence binalar sağlam değil, eski binalar var hala o yüzden çok güvenmiyorum. Binaların çok eksikleri var. Hem binaları yapanlar hem de bu yapılanları denetleyenlerde problem görüyorum. Şu an yine deprem olsa, düşündüğümde tabii ki sağlam binalar varsa yıkılmaz. Ama tabi hasar alabilecek binalar varsa ne yazık ki yine yıkılacak. Her şeye hazırlıklı olmamız lazım. Ama genelde biz her zaman son dakikaya bırakıyoruz. Binaları yapanlar dikkatli yapmıyorlar hatta kaçak mal kullanıyorlar. Çimentodan ve demirden çalıyorlar. Bu yüzden güvenmiyorum. Ben Bornova'da oturuyorum. Yaşadığım eve güvenip güvenmeme konusunda kararsızım. Umarım evimiz sağlamdır.

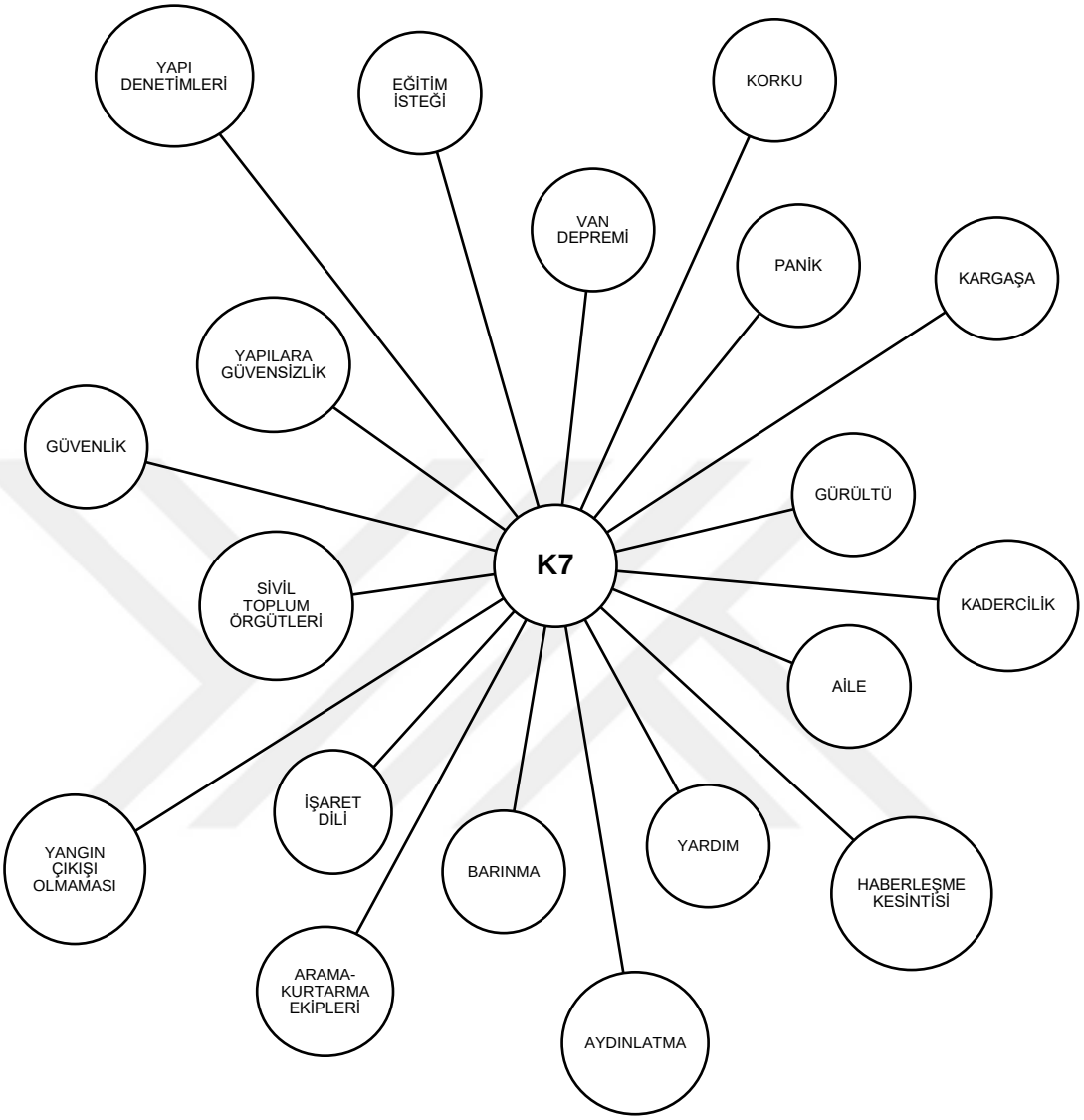
Katılımcı Türkiye'de sık karşılaşabileceği afetleri şöyle sıralamıştır:

Bence Türkiye'de başıma gelebilecek en büyük afet yangındır. Çünkü son zamanlarda sürekli yangın yaşıyoruz. Yangınlar her yeri sarıyor. Bir türlü bitmiyor. Yangın derken orman yangınlarını da kastediyorum. Bir de tabii ki hani Türkiye'de dört tane fay var ya onlarda tabi çok etkiliyor. En çok yangın ve deprem bence. Ama bir kere de okula giderken sel yaşamıştık sonra eve dönmüştük o zaman da çok korkmuştum. Ama hepsini düşündüğümde en çok korktuğum tabii ki de depremdir. Çünkü İzmir depremin etkisi hala geçmedi bende.

İşitme engelliler için eğitimin önemini vurgulayan katılımcı arama-kurtarma ekipleri ile işitme engelli bireylerin haberleşmesinin kilit bir nokta olduğuna vurgu yapmıştır.

Daha çok bilgi almalıyız. Depremler olmadan önce doğal afetler konusunda eğitim almalıyız. Ama afetler sırasında diye soruyorsanız, tabii ki de öğretmenlerle iletişim kurabiliriz. Çünkü öğretmenler bize ne olduğunu anlatırlar. Arama kurtarma ekipleri ile de iletişim kurmak isterim. Aileme bir şey oldu mu diye bilgi almak için iletişim kurmak isterim.

Şekil 11: K7 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

İzmir Depremi'ni yaşayan katılımcının deprem sırasında yaşadığı panik, endişe ve kargaşa ortamı dikkat çekmiştir. Tüm katılımcılar gibi işaret dilinin önemini vurgulamış ve kendi evine ve diğer binalara güvenmediğini, denetimlerin yapılmadığını dile getirmiştir. Sivil Toplum Örgütleri'nin deprem sırasında ve sonrasındaki katkılarını belirten katılımcı depremden hemen sonra oluşan telefon sistemlerinin kesintisinin büyük bir problem olduğunu vurgulamıştır. Tüm katılımcılar gibi işaret dilinin işitme engelliler ile iletişim kurulurken oldukça önemli bir metot olduğunu söyleyen K7 kodlu katılımcının afetlere karşı kaderci bir yaklaşımda sergilediği görülmektedir.

5.2.1.8. K8 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Bu bölümde K8 kodlu katılımcının afet yaşantısı ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. İzmir Depremi'ni yaşadığını söyleyen katılımcı deprem sırasında olanları şu şekilde anlatmıştır:

> *Evet yaşadım. İzmir Depremi'ni yaşadım. Evdeydim. Bayraklı'da yaşıyorum. Çok korktum. Yalnızdım. İlk anda ne olduğunu anlamadım. Sonrasında deprem olduğunu fark ettim. Aklıma ilk olarak camdan atlamak fikri geldi. Sonrasında bunun yanlış olduğunu fark ettim. Çok sallandığı içim ayakta durmakta zorlandım. Başımı yatağımın yastığına gömdüm ve sallantının geçmesini bekledim. Sallantı bitince dışarıdan çığlık sesleri geliyordu. Evin birkaç yanındaki bina yıkılmıştı. Kulak cihazım dış sesleri çok algıladığı için kargaşa sesi beni çok daha fazla korkutmuştu. Dışarıya çıktından sonra insanlarla konuşmak istedim fakat çok anlaşılmadığım için kimse yardımcı olmadı. Herkes çok panik halindeydi. İnsanların toplandığı bir park vardı. Ben de oraya gidip bekledim.*

Çadır alanlarının temiz olmadığını belirten katılımcı afetlerdeki ihtiyaçlarını şu şekilde açıklamıştır:

> *Bence arama-kurtarma ekiplerinin ve sağlık personellerinin işaret dili bilmesi gerekir. Aynı zamanda dışarda uzun süre kalabiliriz. Bu yüzden öncesinde çanta hazırlamalıyız. O çantanın içine yiyecek, giyecek, cihaz pili, kalem, kağıt ve el feneri koymalıyız. Ben depremden sonra çok korktum. Kimse beni sakinleştirmedi. Güvenli yerler sağlanmalıdır. Çadırların kurulduğu alanlarda çok fazla koku vardı. Çadırlar biraz daha mesafeli koyulabilirdi.*

İlk yardım eğitimi alan fakat uygulama konusunda cesaret problemi yaşayan K8 kodlu katılımcı yangın tatbikatı ve insanların tahliyesi sırasında oluşan problemlere de dikkat çekmiştir.

"Evet lisedeyken ilk yardımla ilgili eğitim almıştım. Fakat hiç kimseye ilk yardım yapacak cesaretim yok. Kandan çok korkuyorum. Depremler ve yangınlarla ilgili hiçbir ders almadım. Yangın tatbikatına katılmıştım. Hatta koşarken düşen insanlar olmuştu."

Deprem sonrası olanları sosyal medyadan takip eden katılımcı bildiklerini şu şekilde açıklamıştır:

Evet biraz bilgim var. Telefondan ve sosyal medyadan takip etmeye çalıştım. 100' den daha çok insan öldüğünü biliyorum. Arama kurtarma çalışmalarında saatler sonra canlı insanların çıktığını da gördüm. Ben bir süre çadır kentte kaldım. Orada insanlar uzun süre korku ve üzüntü halindelerdi. Tsunami olduğunu duydum. Sanırım tsunami olan yerde de ölenler vardı.

İzmir ilinin depremlere hazır olmadığını belirtmiş ve yapılara karşı güvensizliğini dile getirmiştir.

Hayır hala hazır olduğunu düşünmüyorum. Yine böyle bir deprem olsa, bence tekrar binalar yıkılacak. Benim kaldığım ev az hasarlı olduğu için hala orada yaşıyorum. Burada kalmam gerekiyor. Çünkü özellikle depremden sonra kira fiyatları çok arttı. Burada az kira veriyorum. Ama yine deprem olacak ve burası yıkılacak diye çok korkuyorum.

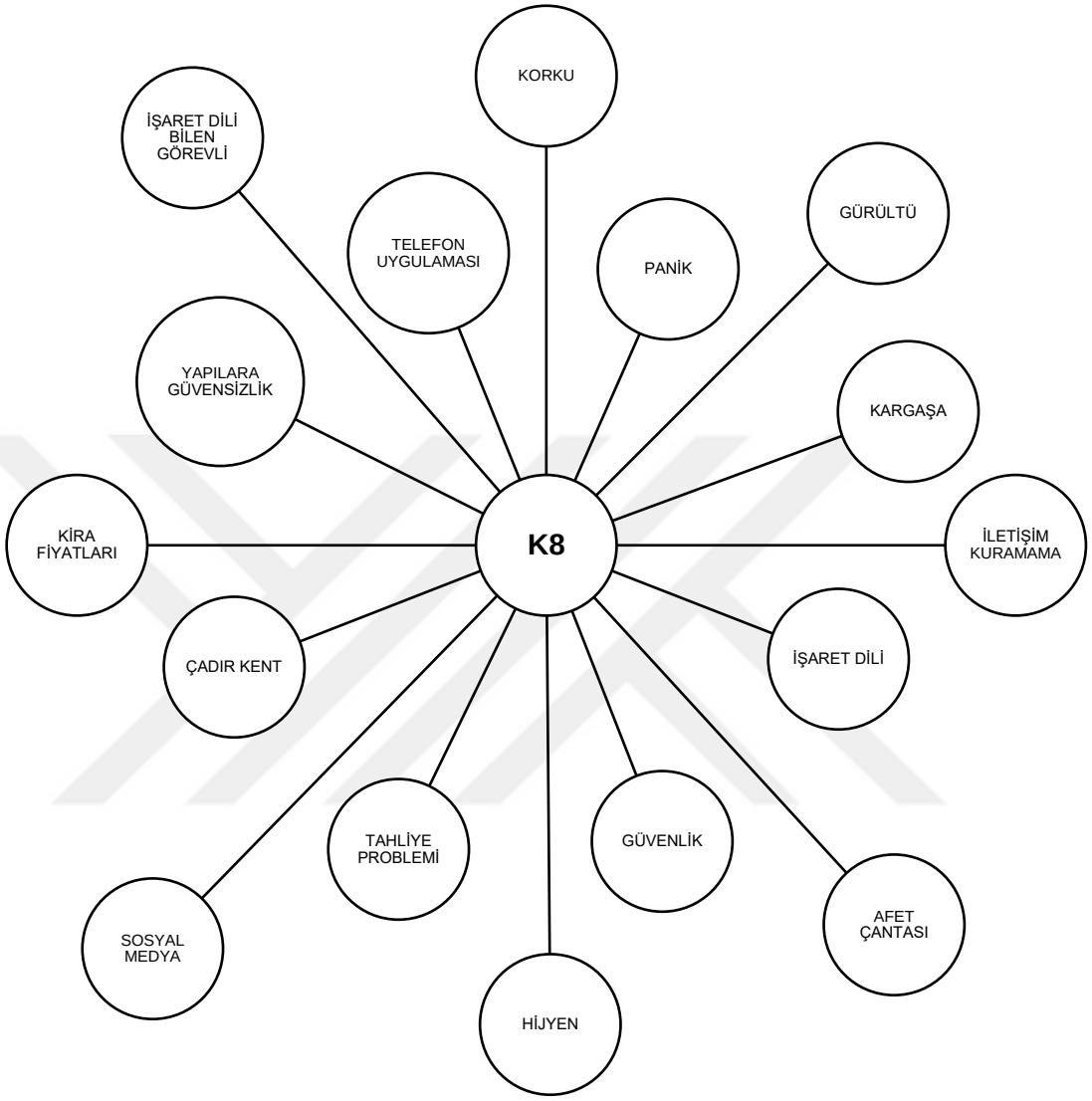
Türkiye'de en sık karşılaşabileceği afeti sel olarak bildiren katılımcı televizyondan İstanbul Depremi ile ilgili haberler izlediğini söylemiştir.

"Sanırım sel. Son zamanlarda sel olayları çok arttı. Çok fazla ölüm haberleri oluyor. Selden sonra da deprem diyebilirim. Televizyonda sürekli İstanbul Depremi olabilir diye haberler okuyorum."

Katılımcı işaret dilinin önemini vurgulamıştır. Çadır kentte kalırken insanlar ile iletişim kurma konusunda sorunlar yaşamış olduğunu ve görevlilerin işaret dili bilmesinin işitme engelliler için oldukça önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

Benimle iletişim kuran herkesin işaret dili bilmesini çok isterim. Ama bu mümkün değil bununda farkındayım. Çadır kentte kalırken bu sorunu çok yaşadım. İhtiyacım olan şeyleri isteyemedim. Yanıma da kağıt, kalem almamıştım. Keşke bir görevli işaret dili bilseydi. Kelimeleri yüksek sesle konuşmaları benim onları daha iyi anlamamı sağlayacaktır. Deprem anında bizi yönlendirecek uygulamalar yapabilirler. Çünkü bizde tam olarak nereye girmemiz ve ne yapmamız gerektiğini açık şekilde öğrenmek istiyoruz.

Şekil 12: K8 Kodlu Katılımcının Afet Yaşantısı

Katılımcı afet sırasında korku ve panik yaşamıştır. Oluşan kargaşa ortamında işitme engellilerin iletişim kuramama problemine dikkat çekmiş, afet çantası ve işaret dilinin öneminden söz etmiştir. Katılımcı deprem sonrası çadır kentte kalmıştır. Bu esnada çadırların mesafesinin yakın olduğunu ve kötü kokular ortaya çıktığını ifade etmiştir. Deprem sırasında tahliye probleminden söz etmiş ve sosyal medyanın afet haberleşmesinde önemli bir yeri olduğundan söz etmiştir. Deprem sonrası az hasarlı binada kalmaya devam eden katılımcı İzmir ilindeki kira fiyatların artmasının büyük problem yarattığını ifade etmiştir. Katılımcı işitme engelli bireyler için oluşturulan telefon uygulamalarının işe yarayabileceğini söylemiştir.

5.3. KATILIMCILARDAN ALINAN VERİLER DOĞRULTUSUNDA ORTAYA ÇIKAN TEMALAR

Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda kodlar ve kategoriler oluşturulmuştur. Bu bölümde ise kodlar ve kategoriler sonucunda bazı temalar ortaya çıkmıştır. Bu temalar; Acil Durumlar ve Afetlere Maruziyet Teması, Deprem Anı Teması, Hazırlık Teması, Tahliye Teması, Barınma Teması, İletişim Teması, Depremin Psikolojik Etkileri Teması, Ekonomik ve Sosyal Etkenler Teması, Sağlık Teması, Eğitim Teması, İzmir Kenti Teması ve İhtiyaçlar Teması şeklinde sınıflandırılmıştır.

5.3.1. Acil Durumlar ve Afetlere Maruziyet Teması

Bu kısımda "Hiç Acil Bir Durum veya Afet Yaşadınız Mı?" sorusuna verilen cevaplar neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Şekil 13: Acil Durumlar ve Afetlere Maruziyet Teması

Şekilde görüldüğü üzere katılımcılara yöneltilen "Hiç Acil Bir Durum veya Afet Yaşadınız Mı?" sorusu doğrultusunda, katılımcıların tümünün İzmir Depremi'ni yaşadığı, K6 kodlu katılımcının trafik kazası geçirdiği ve K7 kodlu katılımcının yakınlarının Van Depremi'nden etkilendiği tespit edilmiştir. Bu soruya katılımcılar şu şekilde yanıtlar vermiştir;

"…Evet İzmir depremini yaşadım. Bornova'daydım…" (K1)

"… İzmir depremini yaşadım…" (K2)

"…Sanırım afet; deprem, sel, hortum, tsunami gibi olaylardır. Evet İzmir Depremi'ni yaşadım…" (K3)

"… Afetin ne demek olduğunu bilmiyorum… Katılımcıya afetler ve acil durumlar hakkında bilgi verilmesi sonrasında …Evet, İzmir Depremi'ni yaşadım…" (K4)

"… Evet yaşadım. İzmir depremini yaşadım…" (K5)

> *…Afet ve acil durumun ne demek olduğunu tam olarak bilmiyorum bunu bana anlatır mısınız? Daha önceden bir tane trafik kazası yaşadım ölümden döndüm. Bornova'da yaşadım. Otobüs bize çarptı. Biz de arabada sıkıştık. Otobüs şoförü telefonla konuşuyordu, o bizi görmedi sonra otobüs benim oturduğum tarafa denk gelerek çarptı. Babam da otobüs yaklaşırken fark etti. Benim kafamı tutup öne çekti ama yine çarptı. Bir de İzmir Depremi'ni yaşadım… (K6)*

"…Evet yaşadım, İzmir Depremi'ni yaşadım. Aslında ben Vanlıyım. Van Depremi olduğunda İzmir'deydim ama yakınlarımın etkilendiğini biliyorum…" (K7)

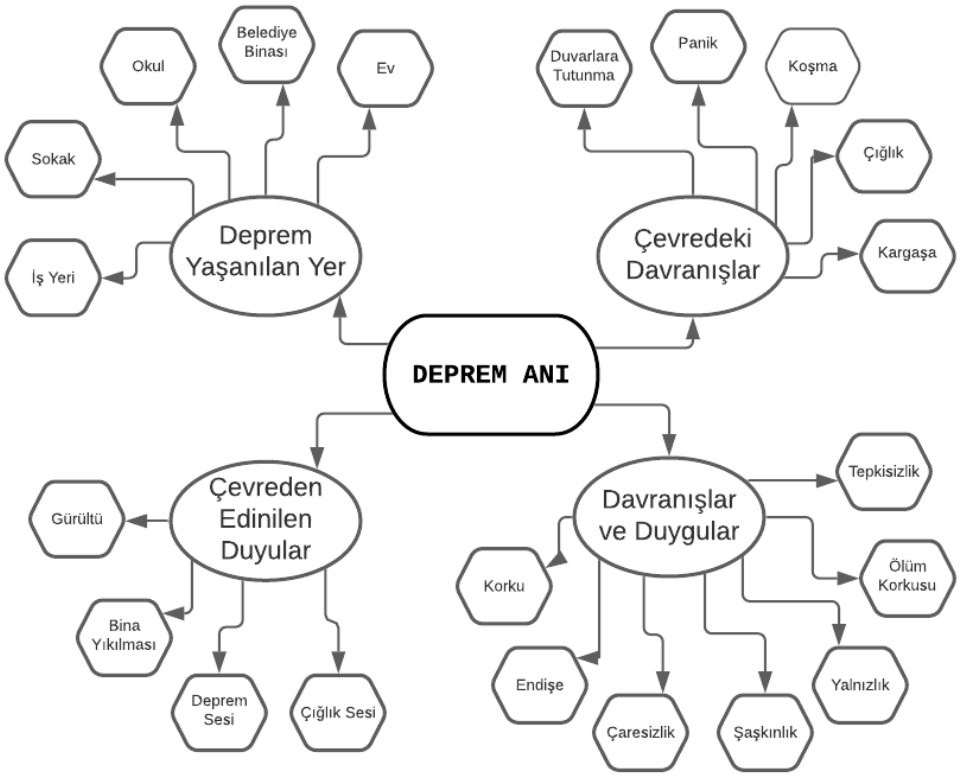
"…Evet yaşadım. İzmir Depremi'ni yaşadım…" (K8)

Tüm katılımcıların İzmir Depremi'ni yaşadığı tespit edilmiş olup bu doğrultuda katılımcılara diğer sorular yöneltilmeye devam edilmiştir.

5.3.2. Deprem Anı Teması

Bu kısımda katılımcıların İzmir Depremi sırasındaki deneyimleri incelenmektedir. Deprem Anı Temasını dört çeşit kategori oluşturmaktadır. Bu kategoriler; Deprem Yaşanılan Yer, Çevredeki Davranışlar, Duygu ve Davranışlar ve Çevreden Edinilen Duyular şeklinde sınıflandırılmıştır.

Şekil 14: Deprem Anı Teması

Katılımcıların geneli depremi okulda ve evde yaşamıştır. Diğer katılımcılar ise deprem sırasında sokakta, işyerinde ve belediye binasında olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu deprem sırasında korku yaşamıştır. Bazı katılımcılarda ise bu korku durumu ölüm korkusu olarak da sıfatlandırılmıştır. Deprem sırasında panik ve endişe yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar şaşkınlık durumunu yaşamış ve deprem sırasında hareketsiz kaldığını belirtmiştir. Deprem anında çaresizlik içinde kaldığını belirten bazı katılımcılar, o esnada ne yapacağını bilememiş ve sadece beklemişlerdir. Bazı katılımcılar ise deprem sırasında yalnızlık hissettiklerini söylemiş ve yalnızlık korkusu yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Deprem sırasında katılımcılar çevrede kargaşa ortamı olduğunu ifade etmişlerdir. Oluşan gürültü ortama iletişim kurmayı zorlaştırmış olup panik havası oluşturmuştur. Etraftan çığlık sesleri duyan bazı katılımcılar olmuştur. Katılımcıların bazıları ise duvarlara tutunan insanlar olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların geneli çevredeki gürültünün birçok sebepten kaynakladığını söylemiştir. Bu gürültü kaynaklarını ise; çığlık sesleri, deprem sesi ve bina yıkılması şeklinde ifade etmişlerdir.

Genel anlamda katılımcıların deprem sırasında korku ve çaresizlik yaşadıkları görülmektedir. Çevrede yaşanan tüm durumlardan etkilendikleri dikkat çekmektedir. Katılımcıların oluşan çoğu etkiden dolayı iletişim konusuna problemler yaşadıkları tespit edilmiştir.

5.3.3. Hazırlık Teması

Bu bölümde, katılımcıların, ailelerinin ve çevresindekilerin ve İzmir İlinin depremlere karşı hazırlık düzeyiyle ilgili veriler bulunmaktadır. Bu veriler katılımcıların fikirleri neticesinde oluşmuştur.

Şekil 15: Hazırlık Teması

Hazırlık temasında en dikkat çeken nokta hazırlıksızlık olmuştur. Bu durumda ise, hazırlık temasını oluşturan kategoriler depremlere karşı hazırlıksızlık kategorileri olmuştur.

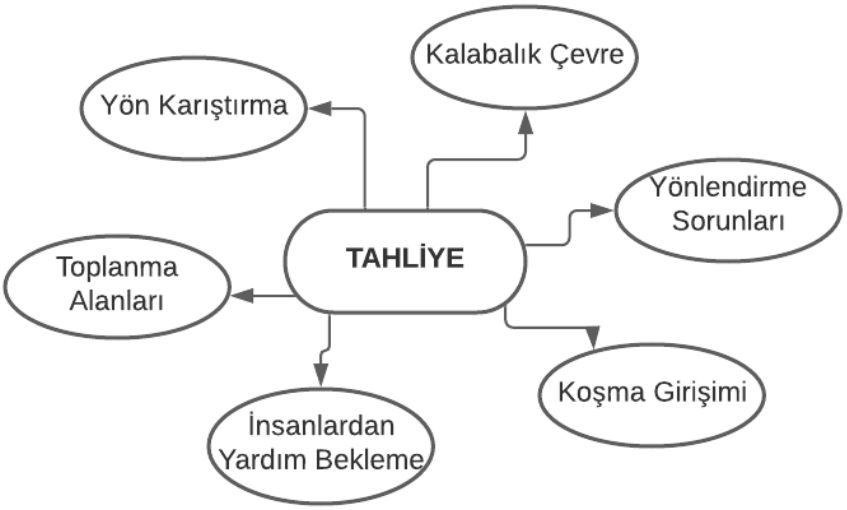
Katılımcıların çoğu İzmir İlinde çok fazla sağlam olmayan yapının bulunduğunu, hatta bazı katılımcılar kendi yapılarının da sağlam olmayabileceğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda, yapılarının denetimlerinin doğru ve düzenli şekilde yapılmadıklarının belirten katılımcılar, yapılara güvenmediklerini ifade etmişlerdir.

Afetler konusunda eğitimlerin hiç veya çok az verildiğini ifade etmişlerdir. Bu eğitimin önemini vurgulayan katılıcıların bazıları bu eğitimleri kendilerinin de almak istediğini ifade etmiştir. Katılımcılar afet çantasının önemine vurgu yapsa da hiçbir katılımcının afet çantası olmadığı dikkat çeken farklı bir unsur olmuştur.

5.3.4. Tahliye Teması

Bu bölümde katılımcıların depremin ardından tahliyeleri ile ilgili kategoriler bulunmaktadır. Bu kategoriler; yön karıştırma, kalabalık çevre, yönlendirme sorunları, koşma girişimi ve toplanma alanları şeklinde sınıflandırılmıştır.

Şekil 16: Tahliye Teması

Katılımcılar tahliye konusu ile ilgili genellikle kalabalık kavramından söz etmişlerdir. Katılımcıların deprem esnasında doğru ve uygun tahliye yerine koşmaya başlamaları dikkat çekmektedir. Katılımcıların geneli tahliye yönlendirmesi konusunda birçok unsura ihtiyaç duymuştur. Ama edinilen bilgiler doğrultusunda katılımcıların yalnızca öğretmenlerinde bu talimatı alabildiği görülmüştür. Katılımcıların ebeveynlerinin bilgi eksikliği veya bulundukları ortamlardaki yönlendirme eksikleri dikkat çekmiştir.

Katılımcıların bazıları insanların yönlendirmesi sonucu parklar veya açık alanlar gibi toplanma alanlarına gitmişlerdir. Bazı katılımcılar ise depremin ani

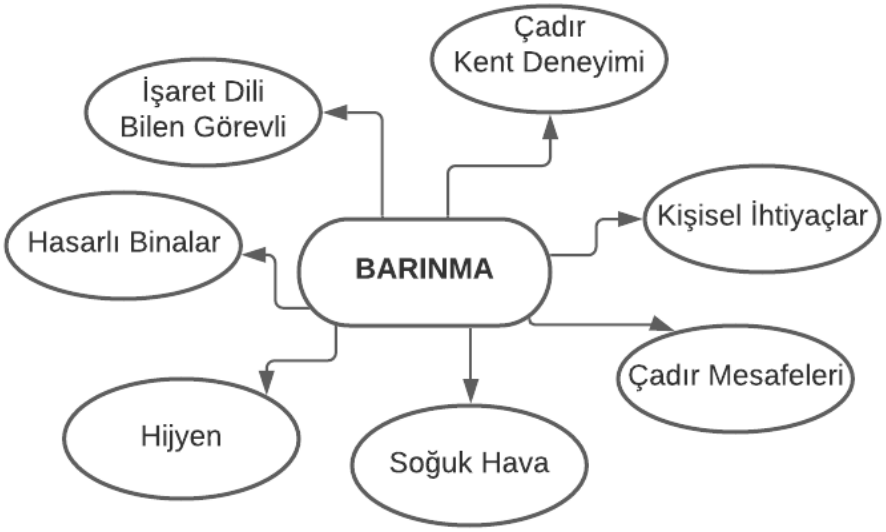
olmasından dolayı yaşadıkları şok durumu sebebiyle merdivenlere veya pencerelere doğru koşmaya başlamışlardır.

Katılımcıların açıklamaları göz önünde bulundurulduğunda genel olarak diğer insanlardan yardım ve yönlendirme bekledikleri ortadadır. Bu konuda onlar içim en etkili ve güvenilir bireylerin ise aileleri ve öğretmenleri olduğu tespit edilmiştir.

5.3.5. Barınma Teması

Bu bölümde barınma teması adı altında bazı kategoriler bulunmaktadır. Bu kategoriler; hasarlı binalar, soğuk hava, hijyen, çadır mesafeleri, çadır kent deneyimi, kişisel ihtiyaçlar ve işaret dili bilen görevli şeklinde oluşturulmuştur.

Şekil 17: Barınma Teması

Katılımcılardan bazıları depremin ardından belirli bir süre çadır kentlerde kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu deneyimlerinin ardından katılımcılar bulundukları barınma alanları ile ilgili bazı tespitlerini paylaşmışlardır. Çadır alanında çadır mesafelerin birbirlerine olan yakınlığına değinen katılımcılar, bu durumla ilgili şikâyetçi olduklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda, alandaki kötü kokunun sağlık açısından sorun yaratabileceğini belirtmişlerdir.

Depremlerin ardından barınmanın önemli bir unsur olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bu neticede, kişisel ihtiyaçlarının karşılanması onlar için önemli bir gereksinimdir. Kişisel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla depremin psikolojik etkilerinin

hafifleyebileceğini ve yaşam fonksiyonlarının daha refahta geçebileceğini savunmuşlardır.

Katılımcılar geçici barınma alanlarında bulunan görevlilerden, en azından birkaçının işaret dili bilmesini arzulamaktadırlar. Çünkü bu arzuları onların sorunlarını ve ihtiyaçlarını yerine getirebilmede ince bir detaydır. İşitme engeline sahip katılımcılar, barınma alanlarında kişisel ihtiyaçlar, ilaç veya sağlık materyalleri, işitme cihaz pilleri ve beslenme gibi unsurlara ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlarının karşılanması için işaret dili bilen görevliler, onlar için oldukça fayda sağlayacaktır.

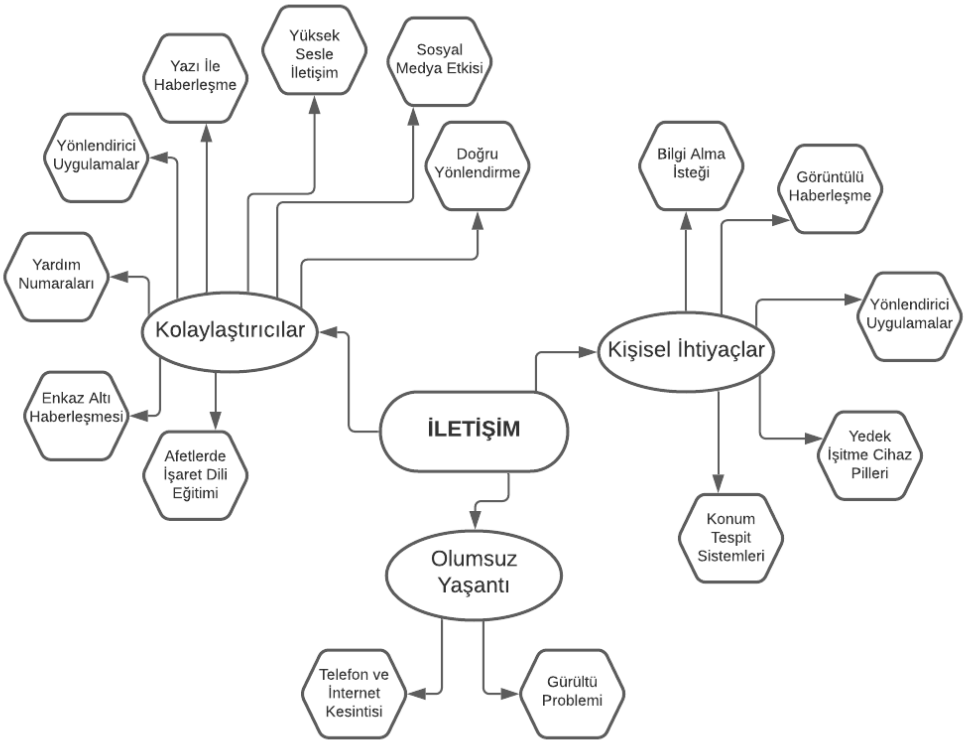
Depremin sonbahar mevsiminde yaşanması hava sıcaklıklarının da düşük olmasını beraberinde getirmektedir. Bu sebepten dolayı katılımcıların bazıları çadır kent deneyimleri sırasında soğuk havadan etkilendiklerini belirtmişlerdir.

İzmir ilinde depremin ardından birçok hasarlı bina ortaya çıkmıştır. Binlerce insan bu hasarlı binalarda kalmaya devam etmektedir. Az hasarlı olarak belirlenen binalarda barınmanın devam edebileceği uzmanlarca açıklanmış olup birçok insan bu binalarda yaşamını sürdürmektedir. Katılımcılardan bazıları da bu durumu yaşayanlardandır. Kira fiyatlarının yüksek olması, depremin ardından kira fiyatlarının daha da yükselmesi ve yoksulluk bu binalarda kalmaya devam etmenin temel sebeplerdendir. Bu durum ise deprem afetinden dolayı katılımcıların korkularının daha da artmasına sebebiyet vermektedir.

5.3.6. İletişim Teması

Bu bölümde, deprem anında ve sonrasında katılımcılardan iletişim kavramı ile ilgili elde edilen bulgular yer almaktadır. İletişim temasını oluşturan üç kategori bulunmaktadır. Bu kategoriler kolaylaştırıcılar, beklentiler ve olumsuz yaşantı şeklinde belirlenmiştir. İşitme engelli bireylerin depremlerde hangi zorlukları yaşadıkları, ihtiyaçları ve yaşamlarını kolaylaştırabilecek etkenler bu bölümde incelenmektedir. Bu neticede, belirlenen kategoriler doğrultusunda İletişim Teması Şekli şu şekilde oluşturulmuştur:

Şekil 18: İletişim Teması

Toplanılan veriler doğrultusunda, yazında da önemi vurgulanmış olan işitme engelli bireylerin afetlerde en temel ihtiyaçlarından birinin iletişim olduğu aşikârdır. Bu doğrultuda oluşturulan kolaylaştırıcılar kategorisinde işitme engelli bireylerin, afetlerin tüm aşamalarında yaşamlarını kolaylaştıracağı etkenler bulunmaktadır.

Katılımcılardan elde edilen verilere göre, tüm katılımcıların afetlerde işaret dili eğitimine vurgu yaptığı görülmektedir. Tüm bireylerin veya afet personellerinin işaret dili bilmesi işitme engelli bireylerin hayatını oldukça kolaylaştıracaktır. Katılımcılardan bazıları sosyal medyada kendileri için kullanılacak yönlendirici uygulamaların fayda sağlayacağını söylemektedir. Bazı katılımcılar ise afetler meydana geldikten hemen sonra oluşan tedirginlik ortamından dolayı ne yapacağını karıştırdığını bildirmiştir. Bu kaos ve kargaşa ortamında, afet çalışanlarının veya bilinçli bireylerin yönlendirme faaliyetlerini uygun yapamadıklarını belirtmişler ve onlar için uygun yönlendirme sistemlerinin geliştirilmesini savunmuşlardır.

İşitme cihazı kullanan işitme engelli bireyler, oluşan gürültü sırasında işitme cihazlarının dış sesleri fazlasıyla algılamasından dolayı iletişim problemi yaşadıklarını

belirtmişlerdir. Bu problemin çözümü olarak ise onlarla iletişim teması sağlayan bireylerin yüksek sesle konuşmasının fayda sağlayabileceğini söylemişlerdir. Bu duruma ek olarak, oluşan kaos ortamı sırasında veya işaret dili bilen bireylerin bulunmadığı zamanlarda yazarak haberleşmenin de çözüm olabileceğini ifade etmişlerdir.

Katılımcılar, afetlerde yardım numaralarının onlar için kolaylaştırıcı olabileceğini düşünmektedir. Bu yardım numaralarının içeriği ise; yalnızca işitme engelli bireylerin kullanabileceği ve işaret dili bilen kişilerle görüntülü temas sağlanabileceği bir sistem olmasıdır. Bunun yanı sıra, katılımcılardan bazıları ise enkaz altında kalan işitme engelli bireylerin ses çıkarak (taşlara vurmak) haberleşebileceğini ifade etmiştir. Bu durumda akla gelen ilk detay ise enkaz dışının gürültülü ve kalabalık olmasıdır.

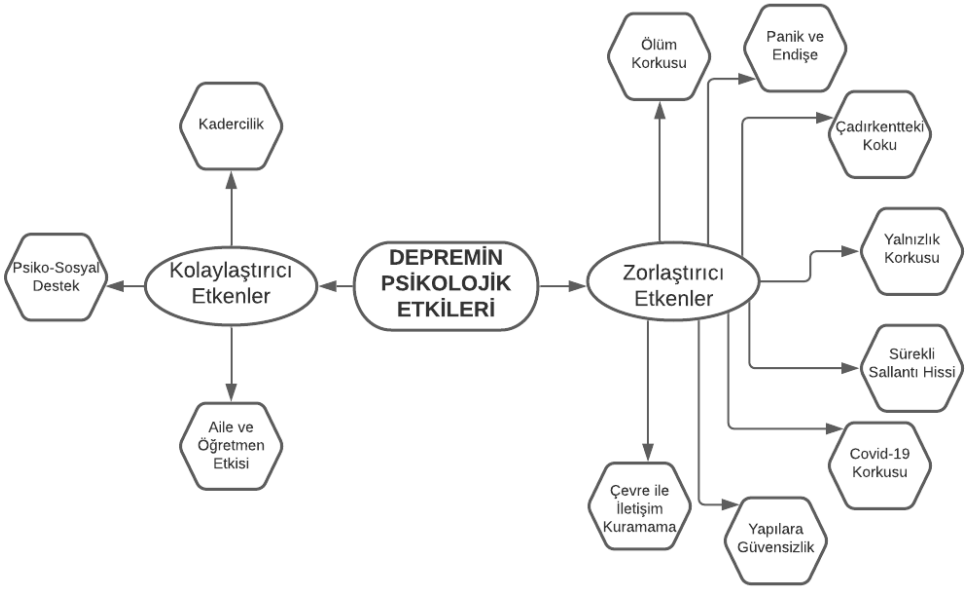
Katılımcılar deprem sırasında ve sonrasında iletişim konusunda bazı problemler yaşamışlardır. Bu problemlerden biri depremin hemen ardından oluşan telekomünikasyon kesintisidir. Bu durumun ardından katılımcılardan bazıları ailelerine ulaşamadığını ve çok tedirgin olduğunu söylemiştir. Diğer problem ise afetlerde neredeyse tüm bireyler gibi işitme engelli bireylerinde etkilendiği gürültü problemidir.

Katılımcıların deprem sonrasında bazı beklentileri ortaya çıkmıştır. Bir katılımcı işitme cihazlarında bulunan konum tespit sistemlerinin enkaz altı vakalarında oldukça işe yarayacağını belirtmiş ve böyle bir öneri geliştirmiştir. Bir katılımcı ise yönlendirici uygulamaların kolaylaştırıcı olabileceğinin dışında bir beklenti de olabileceğini belirtmiştir. Görüntülü haberleşmenin artması gerektiğini de savunmuşlardır. Katılımcılar afetler sonrasında özellikle barınma alanlarında onlar için temel ihtiyaçlardan biri olan yedek işitme cihaz pillerinin temin edilmesini arzulamaktadır. Buna ek olarak, afetlerde yeterince bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişler ve tüm konularda bilgi almak istediklerini ifade etmişlerdir.

5.3.7. Depremin Psikolojik Etkileri Teması

Bu bölümde İzmir Depremi'ni yaşayan işitme engelli bireylerde depremin yarattığı psikolojik etkilerle ilgili bulgular bulunmaktadır. Oluşturulan bu bulgular neticesinde depremin kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı etkenleri iki başlık altında incelenmektedir.

Şekil 19: Depremin Psikolojik Etkileri Teması

Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda bazı kolaylaştırıcı etkenler tespit edilmiştir. Bazı katılımcıların afetlere karşı kaderci bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Ailelerinin ve öğretmelerinin deprem sırasında ve sonrasında onlara karşı davranışları ile korkularının azaldığı ve kendilerini daha güvende hissettikleri tespit edilmiştir. Depremin ardından barınma alanlarında ve diğer bazı alanlarda dezavantajlı bireylere yapılan psiko-sosyal destek bazı katılımcılar için olumlu bir etken olmuştur.

Katılımcıların genelinde deprem sırasında ölüm korkusu yaşadıkları gözlemlenmiştir. Ortamdaki panik ve endişe durumunun katılımcıları olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Katılımcılar yalnız kalma konusunda problemler yaşamaktadır. Oluşan iletişimsizlik ortamı bu durumu tetiklemektedir.

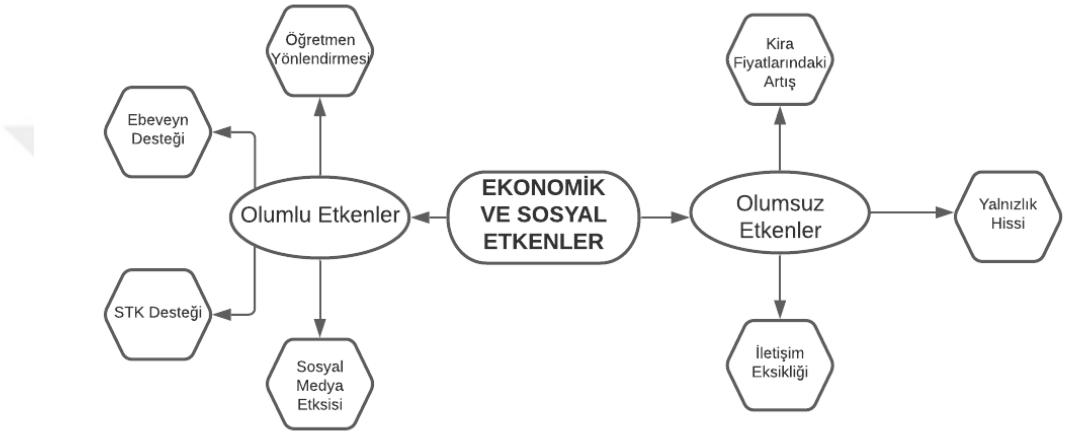
Barınma alanında (çadır kent) koku sorunu oluştuğu söylenmektedir. Katılımcılar ise bu kokudan psikolojik anlamda etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda barınma alanlarında oluşan kalabalık ortamı, bireyleri COVİD-19 korkusuyla baş başa bırakmıştır.

Katılımcılar İzmir kentinde bulunan binalara güvenmediğini söylemişlerdir. Anı zamanda deprem anı sık sık akıllarına gelmiş ve sürekli olarak sallanıyormuş gibi hissettiklerini söylemişlerdir.

5.3.8. Ekonomik ve Sosyal Etkenler Teması

Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda, depremin ardından ekonomik ve sosyal anlamda bazı çıkarımlar yapılmıştır. Bu çıkarımlar ise olumsuz ve olumlu olarak iki başlık altında toplanmıştır.

Şekil 20: Ekonomik ve Sosyal Etkenler Teması

Katılımcılar sosyal anlamda öğretmenlerin ve sosyal medyanın yönlendirmesinden faydalanmışlardır. Ebeveynlerinin her anlamdaki desteği onları rahatlatmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşlarının onlar için özel olarak yaptığı sosyal faaliyetlerin de olumlu yönde etkisi olmuştur.

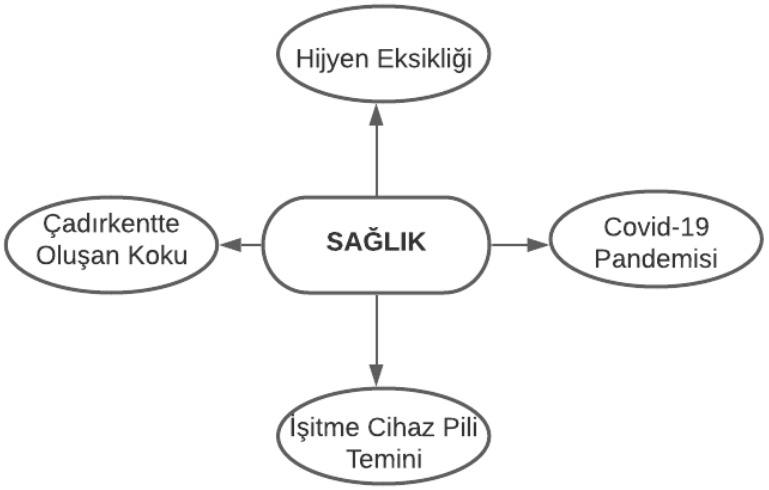
Katılımcılar sosyal anlamda bazı sorunlar yaşamıştır. Bunlar arasında akla ilk gelen problem tabi ki iletişimsizliktir. Bunun yanında, yalnız kalma durumu onları sosyal olarak olumsuz düşüncelere itmiştir. Katılımcıların bazıları kira fiyatlarındaki yükseklikten söz etmiştir. Genel olarak kentteki kira fiyatlarının yüksek olmasının beraberinde, depremin ardından kira fiyatlarının daha da yükselmesi katılımcılar için ekonomik anlamda problemler çıkarmıştır.

Genel anlamda değerlendirildiğinde, katılımcıların sosyal hayatın bir parçası olmak istedikleri ortadır. Toplumdaki her birey gibi onlara da bütün olanakların sağlanması ve ihtiyaçlarının karşılanması beklenmektedir.

5.3.9. Sağlık Teması

Bu bölümde sağlık teması başlığı altından katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulan kategoriler bulunmaktadır. Bu kategoriler ise hijyen eksikliği, COVİD-19 pandemisi, çadır kentte oluşan koku ve işitme cihaz pili temini şeklinde gruplandırılmıştır.

Şekil 21: Sağlık Teması

Oluşturulan kategoriler doğrultusunda katılımcıların depremin yanı sıra COVİD-19 pandemisinden de etkilenebileceği dikkat çekmiştir. Çadır kentlerde bu konu ile ilgili önlemler alınsa da katılımcıların kendilerini çok rahat hissetmedikleri belirtilmiştir. Barınma alanlarında hijyen konusunu yetersiz bulan katılımcılar olmuştur. Bunun dışında barınma alanında zaman zaman ortaya çıkan kötü koku durumu katılımcıların aklında kalan önemli unsurlardan olmuştur.

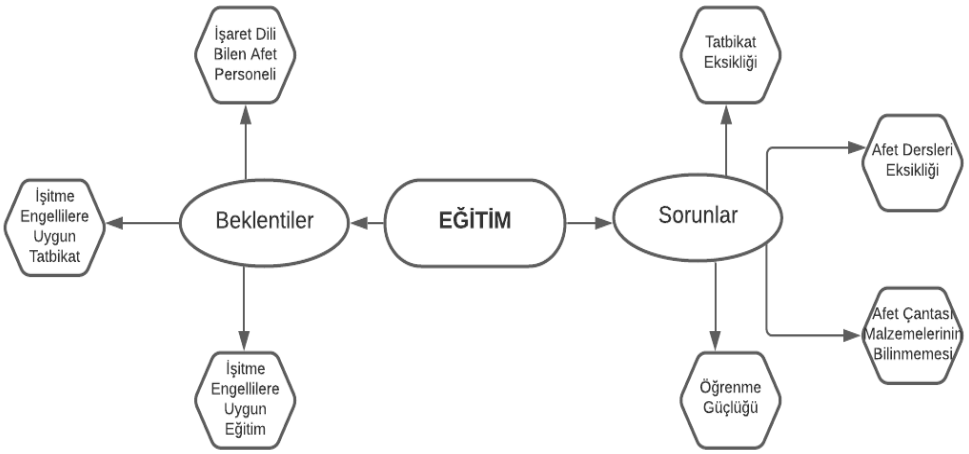
Katılımcıların en temel ihtiyaçlarında biri de işitme cihaz pilidir. Katılımcılar cihaz pilleri ömürlerinin yaklaşık bir hafta olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda barınma alanlarında yedek pillerin temin edilmesini arzulamaktadırlar.

Genel anlamda değerlendirildiğinde, katılımcıların sağlık anlamında toplumsal ihtiyaçlardan çok kişisel ihtiyaçlara önem verdikleri görülmektedir.

5.3.10. Eğitim Teması

Bu bölümde eğitim teması adı altındaki bulgular bulunmaktadır. İzmir Depremi'ni yaşayan işitme engelli bireylerin, afetler için eğitim deneyimleri ve fikirleri bu bölümde incelenmektedir. Katılımcıların eğitimle ilgili verileri iki ana başlık altında toplanmıştır. Bu başlıkları Beklentiler ve Sorunlar oluşturmaktadır.

Şekil 22: Eğitim Teması

Katılımcılar üzerinde gerçekleşen görüşmelerde genel olarak eğitim ve tatbikat konusunda eksiklik saptanmıştır. Katılımcılar afetlerle ilgili ders almadıklarını beyan etmiş ve bu konuda bilgisiz oldukları ortaya çıkarılmıştır. Aynı zamanda katılımcıların bazıları deprem sonrasında afet çantasına ihtiyaç duyulacağını belirtse de katılımcıların bu konu üzerinde bilgi yetersizliği dikkat çekmiştir. Katılımcıların öğretmenlerinde alınan veriler doğrultusunda ise, katılımcıların öğrenme çevresel duyuları algılamada güçlük çektiği ve bilgilerin akılda kalmada kalıcılığını zor olduğunu bildirilmiştir.

Katılımcılara sorulan sorular dâhilinde, afetler için eğitim anlamında bazı beklentileri olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların geneli afetlerin tüm aşamalarında çalışan görevlilerin işaret dili bilmesi gerektiğini savunmuştur. Aynı zamanda, 30 Ekim İzmir Depremi'nde bu eksikliği yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

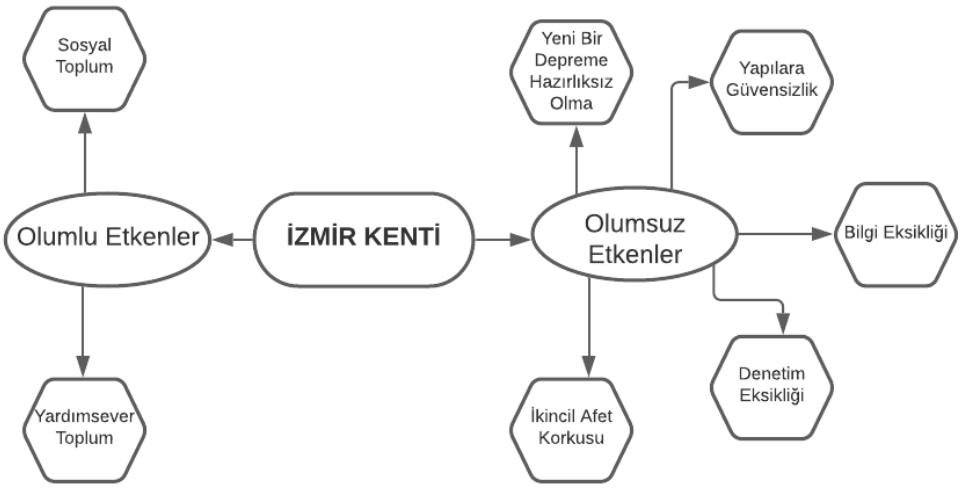
Katılımcıların bazıları afetler konusunda yapılan tatbikatları uygun bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Beklenti olarak ise, işitme engelli bireylere uygun afet tatbikatlarının yapılmasının onlar için daha uygun ve daha akılda kalıcı olduğu belirtmişlerdir. Eğitimler konusunda da tatbikatlar gibi aynı senaryoyu savunmuşlardır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcılara İzmir Depremi'nin ardından eğitim ve tatbikat alanında yeterli ilginin gösterilmediği görülmektedir. Aslında katılımcılar da bizler gibi bu konudaki ihtiyaçlarını ve beklentilerini dile getirmektedirler.

5.3.11. İzmir Kenti Teması

Bu bölümde, katılımcılardan alınan veriler doğrultusunda İzmir kentinin depremselliği ve dirençliliği incelenmektedir. Katılımcılar depremin ardından İzmir Kenti ile ilgili olumlu ve olumsuz anlamdaki düşüncelerini paylaşmışlardır. Bu düşünceler İzmir Kenti Teması başlığı altında şu şekilde incelenmektedir:

Şekil 23: İzmir Kenti Teması

Katılımcılar İzmir kentinde yaşayan toplumun sosyal ve yardımsever bir toplum olduğu ve depremin ardından tüm faaliyetlerde yardım etmeye çabaladıklarını dile getirmişlerdir. Bu durumdan hoşnut olduklarını söylemişlerdir.

İzmir kentinin depremlere karşı dirençliği konusunda yetersiz olduğu dile getiren katılımcıların geneli, İzmir Kenti'nin yeni bir depreme hazır olmadığını belirtmiştir. Kentte bulunan yapıların birçoğunun sağlam olmadığını savunmuş ve yapılara güvenmediklerini söylemişlerdir. Bazı katılımcıların ise İzmir kentinin afetselliği veya depremselliği konusundaki bilgi eksikliği önemli derecede dikkat çekmiştir.

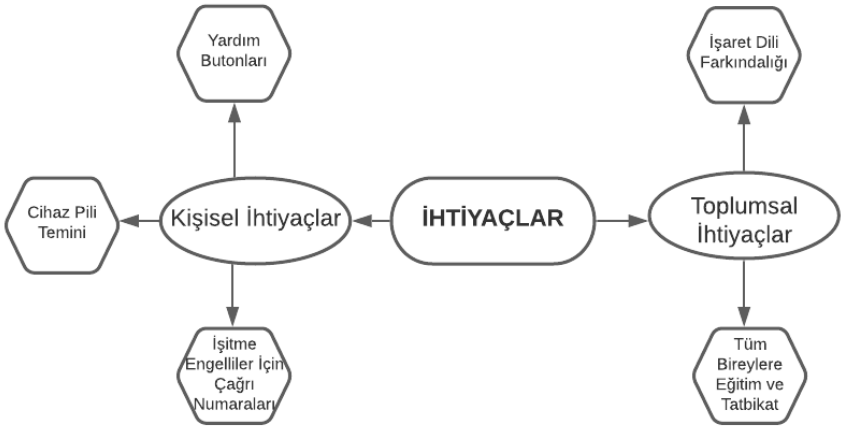
Depremin ardından bile denetimlerin yeterli yapılmadığı fikrinde olan katılımcılar bu alandaki görevlilere güvenmediklerini dile getirmişlerdir. Aynı zamanda depremin ardından ikincil afetler (yangın, doğalgaz patlaması vb.) olabileceğini savunmuşlardır.

İzmir halkını sosyal anlamda yardımsever bulan katılımcıların yapısal anlamdaki güvensizlikleri dikkat çekmiştir. Çoğu katılımcı tekrar aynı senaryonun yaşanabileceğini dile getirmiştir.

5.3.12. İhtiyaçlar Teması

Bu bölümde katılımcıların deprem sırasında ve sonrasındaki ihtiyaçları kategorileştirilmiştir. Bu kategoriler ise Kişisel İhtiyaçlar ve Toplumsal İhtiyaçlar Şeklinde iki başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar beraber şekilde incelendiğinde İhtiyaçlar Teması'nı oluşturmaktadır.

Şekil 24: İhtiyaçlar Teması

Katılımcıların depremin ardından kişisel ihtiyaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. Neredeyse tüm katılımcılar, deprem deneyimleri sonrasında işitme cihaz pillerinin oldukça önemli olduğunu ve bu cihazların temininin sağlanması gerektiğini savunmuşlardır.

Katılımcıların bazıları işitme engeli bireylere için okullarda ve evlerde yardım butonları olması gerektiğini savunmuştur. Bazı katılımcılar ise işitme engelli bireyler için özel olarak oluşturulmuş yardım numaralarının fayda sağlayabileceğini belirtmiştir. Bu numaralarda işitme engelli bireyleri karşılayan personellerin işaret dili bilmesi ve soğukkanlı olması beklenen önemli kriterlerden olmuştur.

Toplumun genelinde işaret dili farkındalığının olması gerektiğini savunan katılımcılar, tüm bireyler afet eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra verilen eğitimlerin kişilerin ihtiyaçlarına özgü olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu duruma örnek olarak ise kendileri için uzman işaret dili bile görevlilerin, onların anlayacağı şekilde eğitim vermesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşantımızda kaçınılmaz bir gerçek olan afetler tüm bireyler için zorlayıcı ve hazırlık gerektiren bir olgu olarak kabul edilmektedir. Özellikle afetlerin gerçekleştiği ve çok önem arz eden ilk anlarında çoğunlukla bireyler kendi başınadır. Uzmanlar ve yardım edebilecek kişiler gelene kadar bireyleri, önceden almış oldukları tedbirler, hazırlıklar, almış oldukları eğitimler ve becerileri koruyacaktır. Bu süreç özellikle dezavantajlı olarak nitelendirilen bireyler açısından daha da zorlayıcı olmaktadır. Dezavantajlı gruplardan olan işitme engelli bireylerin afetlerde gelen yardımları duyması ya da ekiplere seslenmesi konusunda yaşanan durumlar mevcut afeti daha da zor bir duruma sokmaktadır. Bu durum neticesinde bazı beklentiler ve sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Afetlerin hazırlık, müdahale, iyileştirme ve zarar azaltma aşamalarının her bölümünden etkilenecek olan işitme engelli bireyler, özellikle iletişim açısından birçok problemle karşılaşmaktadırlar. Bu durum için işitme engelli bireyler ve yakınları ile birçok faaliyet yapılmakta ve yeni faaliyetler planlanmaktadır. Bu sayede toplumda azımsanamayacak sayıda olan işitme engellilerin afetlerdeki dirençliliklerin arttırılması ve kırılganlıklarının azaltılması ile yaşanacak olumsuzlukların önüne geçilmeye çalışılabilmektedir.

Yazındaki çalışmaların sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları karşılaştırılması sonucunda belirli başlıklar ortaya çıkmıştır. İletişimde yaşanan kopukluklar, yardıma muhtaç olma durumu, afetlere hazırlık düzeyinin düşük olması, işitme engelli bireylerin dirençliliği, güvenlik ihtiyacı ve destek ekipmanlarına bağlılık bu başlıkları oluşturmaktadır.

Katılımcılar ile görüşmeler sonucunda işitme engelli bireylerin afetler karşısındaki en temel problemi iletişimde yaşanan kopukluklar olarak belirlenmiştir. Hans ve Mohanty (2006: 120) erken uyarı sistemleri oluşturulurken engelli bireylerin de göz önüne alınması gerektiğini belirtmiş ve buna örnek olarak işitme engeline sahip bir bireyin engelinin göz önüne alınmadığı bir erken uyarı sisteminde yapılan sesli duyuruları duyamayacağını ve bu durumda fayda sağlayamayacağını belirtmiştir. Katılımcılar ise bu konu ile ilgili aynı durumdan yakınmaktadır. Okullarında erken uyarı sistemlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Hatta depremin hemen ardından yaşanan internet kesintisinden dolayı sosyal medyadan da bilgi alamadıklarını ifade etmişlerdir.

Engelli bireyler afetlerden sonra yapılan acil barınma alanlarında ve geçici barınma alanlarında çeşitli problemler ile karşılaşmaktadırlar. Birinci problem barınma

alanlarının temin edilmesi sırasında ortaya çıkmaktadır. Bu problem neredeyse tüm bireyleri etkilemekte olup engelli gruplar için de olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır. Engelli bireyler iletişim problemleri de yaşadıkları için bu durumla ilgili gereksinimlerini açıkça ifade edememektedir. Bu sebeple bu bireyler çoğunlukla barınak alanları edinememe sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (Handicap International, 2015: 4). Bu çalışmada ise geçici barınma alanlarında kalan katılımcıların bu gibi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Katılımcılar barınma alanlarında bulunan görevlilerin işaret dili bilmemesinden kaynaklı iletişim problemi yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Afetlerin ardından engelli bireyler; eğitim faaliyetlerinin kesintisi, ulaşımın zorlaşması, yeni eğitim ortamlarından dışlanma ve yeni çevreye uyum sağlama güçlüğü gibi problemlerle karşı karşıya kalmaktadır (Lord vd., 2016: 27). Bu çalışmada ise işitme engelli bireylerin depremin ardından okullarına gidemedikleri ve barınma alanında kalan katılımcıların ise ortama uyum sağlamada zorluk yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Skøt ve arkadaşları (2017)'nın yaptığı çalışmaya göre, en az bir felaket veya başka bir travmatik olay yaşayan dokuz birey ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak elde edilen çalışmada işitme engelli bireylerin afetlerde tıbbi ve psiko-sosyal hizmetleri sağlayan personellerinin sağırlık hakkında yeterli bilincinin olmaması, işaret dili hizmetlerinde yaşanılan sorunlar, bilgiyi işitme engellilerden değil de onların yakınlarından almaya çalışan profesyoneller, profesyonellerin yaptıkları konuşmaları işitme engelli kişilere uyarlayamaması ve farklı bir iletişim yöntemi denemeye gönüllü olmamaları afetlerde işitme engelli bireylerin sosyal ve psikolojik anlamda karşılaştıkları sorunlardan olmuştur. Bu çalışmada ise aynı senaryo gözlemlenmiştir. Katılımcıların geneli işaret dili bilen görevlilerin olmadığını ve iletişim kurmakta zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Skøt ve diğerlerinin yaptıkları çalışmadaki gibi bu çalışmada da görevlilerin onlar ile iletişime geçmediklerini, bilgiyi aileleri ve öğretmenlerinden aldıkları görülmüştür.

Bu çalışmada işitme engelli bireylerin deprem sırasında ortaya çıkan gürültü ve kargaşa durumundan etkilendikleri gözlemlenmiştir. Aage (1987) ise gürültüyü şu şekilde açıklamaktadır; Gürültü İnsanlar üzerinde olumsuz etkilere sebep olan seslerdir. Gürültülü ortamda uzun süre kalındığında işitme kayıplarına maruz kalınabilir. Buna ek olarak bazı vücut işlevleri de etkilenebilir. Gürültünün yaşandığı bölgede iletişim kurmak oldukça zordur. Ayrıca gürültü ikaz-alarm sistemlerini işitmemizi de engelleyebilmektedir. Çalışmadaki işitme engelli bireyler, oluşan gürültü ortamının işitme cihazlarını etkilediklerini belirtmişlerdir. İşitme cihazlarının dış

ortamdaki sesleri fazla algılamasından dolayı işitme engelli bireylerin gürültülü ortamda daha fazla panik yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Doğal afetler yaşandıktan sonra kitle iletişim araçları sayesinde doğru bilgiler verilerek endişeyi azaltabilir. Bu sayede, kitle iletişim araçları doğal afetlerde önemli rol oynar. Fakat, kitle iletişim araçlarında verilen bilgilerin doğruluğu saptırılarak yayınlanırsa toplumu korkuya ve endişeye sürükler. Bunun sonucunda da kargaşanın ve krizin artmasına sebep olur. Yanlış bilgilerin yayınlanması doğal afetin kriz durumunun trajikliğini arttırır (Toker, 2016). Buna ek olarak, Rotondi vd. (2019) yaptıkları çalışma şu şekilde özetlenebilir. 24 Ağustos 2016' da olan ve Orta İtalya'da bulunan Amatrice'de yaşanan deprem her yeri yerle bir etmişti. Bu depremin ardından engelliler hakkında özel çevrimiçi iletişim araçları ve bilgi eksikliği oldukça dikkat çekmişti. Deprem bölgesindeki engelli kişilere ulaşılarak kayıt oluşturuldu. Fakat bu kişilerin bilgiye erişiminin zor olduğu tespit edildi. Bu durum sonucunda, risk yönetimini hızlandırmak ve engellilerin bilgiye erişimini sağlayabilmek için işitme engelliler ve yakınlarına çevrimiçi bir bilgi sistemi geliştirdiler. Depremin hemen ardından altyazılı şekilde ve İtalyan işaret dili yöntemi ile servis numaralarının bulunduğu bir videoyu Facebook sayfasında yayınladılar. Facebook sayfasında paylaşılan bu yazı hızlıca diğer kullanıcılar sayesinde yayıldı ve birçok kişiye ulaştı. Bu durum ise işitme engelliler, engellilerin yakınları ve sivil halk tarafından gurur kaynağı olarak karşılanmıştır. Bu çalışmada katılımcılar, depremin ardından yönlendirilme ve bilgi alma konusunda problem yaşadıklarını dile getirmiştir. Aynı zamanda katılımcılardan bazıları, deprem sonrasına işitme engelli bireylerin konum tespitlerinin yapılması amacı ile kulak cihazlarında haritalandırma sisteminin bulunması gerektiğini savunmuştur. Bazı katılımcılar ise afetlerde işitme engelliler için yönlendirici ve bilgi verici sosyal medya uygulamaların olmasının fayda sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada çıkan sonuçlar ile Toker (2016) ve Rotondi vd. (2019) çalışmalarındaki sonuçlarda ve beklentilerde benzerlik olduğu dikkat çekmektedir.

Afetlere karşı dirençli toplum oluşturabilmenin en temel ilkelerinden birisi afet bilincini geliştirmektir. Bunun karşılanması için ana prensip ise afet eğitimleridir. Yapılacak formal ve informal eğitimlerin toplumun dirençliliği üzerindeki etkisi, afetlere karşı kırılganlığı önlemede kilit rol oynamaktadır (Kitagawa, 2015). Afetlere karşı dirençliliği oluşturmak amacıyla yapılabileceklerden birisi de bireyi ve toplumu güvende hissettirebilmektir. Toplum yaşadığı bölgedeki tehlikeleri ve afet risklerini bilirse afetlerin kader olmadığını fark edecek, risk azaltma çalışmalarının önemini fark edecek zarar azaltmanın bilincine varabilecek ve eğitimler sayesinde afetler ile baş

edebilecektir (Varol ve Kırıkkaya, 2017: 5). Afetler olarak bakıldığında, toplum dirençliliğini artıran bazı unsurlar bulunmaktadır. Bunlar; sivil savunma eğitimleri, halk eğitimi kampanyaları ve toplumların ve bireylerin hayatta kalma becerileridir (Thornley vd., 2015). Mızrak (2018)'e göre afetlere dirençli toplumlar, aniden ve beklenmedik anlarda ortaya çıkan krizlerle başarılı şekilde mücadele etmektedir. Buna ek olarak, yavaş yavaş gelişen afetlerin işaretlerini erkenden fark ederek gerekli bütün önlemleri almaktadır. Berkes ve Ross (2013) ise toplumun dirençliliğini etkileyen ortak özelliklerin bulunduğunu ve bu özelliklerin ise; insan ilişkileri, bilgi, beceri, inançlar ve değerler, sosyal ilişkiler, öğrenme, yenilikçi ve gelişmiş ekonomi, iş birliği içerisinde olan yönetim birimleri, pozitif düşünceler ve liderlik olduğunu ifade etmiştir. Çalışmada ise işitme engelli bireylerin kendilerinin ve çevresinin bu konuda önemli eksiklerinin bulunduğu tespit edilmiştir. İzmir Depremi sonrasında katılımcıların kendi başlarına krizi yönetemedikleri ve bunun için ailelerinden ve öğretmenlerinde yardım bekledikleri görülmektedir. Katılımcılar göz önüne alındığında, depremin ardından iletişim kurmada güçlük yaşadıkları haber ve bilgi alma konusunda beklentilerinin karşılanmadığı ve onlar için özel uygulamaların eksikliği tespit edilmiştir. Genel anlamda afetlere dirençli toplum kavramı göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların afetlere hazır olmadıkları ve yardıma muhtaç oldukları dikkat çekmiştir. Bu neticede işitme engelli bireylerin afetlere karşı kırılganlıklarının fazla olması ve afetlere dirençli olmamaları ortaya çıkan önemli bir bulgu olmuştur. Mızrak (2018), Thornley vd. (2015), Varol ve Kırıkkaya (2017: 5), Kitagawa (2015) ve Berkes ve Ross (2013) çalışmaları ile bu çalışma beraber değerlendirildiğine işitme engelli bireylerin afetlere dirençli olma konusunda eksik oldukları tespit edilmiştir.

İşitme engelli bireyler için afetlere hazırlık gibi konular önemsenmemektedir. Bu durumu iyileştirmek amacıyla yapılan faaliyetler yetkililere bırakılmaktadır. Bu nedenle sivil toplumun yaşadığı problemler iyi şekilde tespit edilememektedir (Aslangiri, 2020). Bu çalışmada ise bu duruma benzer sonuçlara ulaşılmıştır. İşitme engelli bireylerin afetlere hazırlık konusunda yetersiz bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Bu durum için işitme engellilerin bilgilendirilmediği sonucuna varılmıştır.

2011 yılında Japonya' da yaşanan tsunami esnasında, engelli bireylerin ölüm oranının engelli olmayan bireylerin iki katından daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak, engelli insanların barınma alanlarında güvenliklerinin sağlanma konusunda güçlük yaşandığı dikkat çekmiştir. (Stough vd., 2015). Afet sonrasında oluşturulan barınma alanlarına erişebilirlik önemli bir noktadır. Barınma alanlarını planlarken engelli bireylerin düşünülmemesi birçok soruna neden olabilir. (Rooney ve White,

2007: 210). Yapılan çalışmalara benzer şekilde bu çalışmada da barınma alanlarında kalan işitme engellilerin problemler yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcılar barınma alalarındaki çadırların yakınlığından etkilendiklerini ve COVİD-19 virüsüne karşı yeterli önlem alınmadığına dikkat çekmiştir.

Tahliyesi zor olan grupların başlarında da engelliler gelmektedir. Aynı zamanda, engelli bireylerin afetlerde yaşadıkları en temel zorluğun da tahliye durumu olduğu görülmektedir (Boyce vd., 2017: 48). Tahliyenin yapılması gereken yollar genelde engelli bireyler düşünülmeden oluşturulmaktadır (ESCAP, 2012: 30). Engelli bireyler afetlerden zarar görmese bile zaman zaman tahliye esnasında yaşanılan kazalardan zarar gördükleri dikkat çekmektedir (Hemingway ve Priestley, 2014: 8). Bu çalışmada ise benzer şekilde işitme engelli bireylerin çoğunun tahliye sırasında ne yapacaklarını bilmediği, yardım ve yönlendirmelere ihtiyaç duydukları sonuçlarına varılmıştır. Tahliye sırasında merdivenlere koşan bazı katılımcıların düştüğü ve öğretmenlerinin yönlendirmeleri ile güvenli şekilde tahliyelerinin yapıldığı tespit edilmiştir.

Engellilik türüne göre engelli bireylerin günlük hayatlarında gereksinim duydukları birçok ekipman mevcuttur. (Finkelstein ve Finkelstein, 2020:2064; Hans ve Mohanty, 2006: 120). Engelli bireyler genel olarak elektrik ile çalışan ve şarj olabilen materyaller kullanmaktadırlar. Bu sebeple elektrik olmaması veya elektrik kesintisi yaşanması engelli bireyler için iletişim veya tıbbi ihtiyaçların tamamen yok olması anlamına gelebilir (Mokdad vd., 2005: 1; Phibbs vd., 2015:41; Rooney ve White, 2007:210; Shapiro vd., 2020). Afetlerin ardından hayatın olağan şekilde devam etmesi içi çeşitli hizmetlerden faydalanmak gerekmektedir. Sağlık, eğitim, özel gereksinimler, rehabilitasyon gibi hizmetlere ve afetzedelerin hayatlarını kolaylaştırmak amacıyla yapılan yardımlara erişmede çeşitli problemler yaşanmaktadır (Handicap International, 2015: 4). Çalışmalarda ifade edildiği şekilde bu çalışmada da İşitme engelli bireylerin elektrikle çalışan ekipmanlara ve şarj cihazlarına ihtiyaç duydukları görülmektedir. İşitme engelli bireyler için bu ekipmanların en başında işitme cihaz pili gelmektedir. Katılımcılar, bu pillerin afet bölgesinde ve barınma alanlarında temin edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Van Depremi'nin ardından kurum bakım hizmeti alan çocuk, kadın, yaşlı ve engelliler şehir dışına nakledilmiştir. Fakat yapılan bu faaliyetler yakınları veya ailelerinden uzaklaştırıldıkları için çok da sağlıklı bulunmamıştır (Altun, 2016). Bu durumun aksine bu çalışmada ise, işitme engelli bireylerin ailelerinin yanında bulunmasının önemine dikkat edildiği görülmektedir.

Şekil 25: Afet Yaşantısı Betimlemeleri Kelime Bulutu

Şekil 25'te görüldüğü üzere, araştırma doğrultusunda toplumsal ve kentsel anlamda dirençlilik kazanabilmek amacıyla verilen kavramlara dikkat çekilmiş ve yeni öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmanın problemi ve amacı neticesinde bulgular elde edilmiş ve bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar;

- İşitme engelli bireylerin afetlere dirençliliği düşük düzeydedir.
- İşitme engelli bireylerin afetler konusunda aldıkları eğitimler ve tatbikatlar yetersizdir.
- İşitme engelli bireyler deprem sonrası ortaya çıkan kira fiyatlarının artışından etkilenmişlerdir.
- İşitme engelli bireyler afetlerde ailelerine ve öğretmenlerine ihtiyaç duymaktadır.
- İşitme cihazı kullanan işitme engelli bireyler afetlerde ortaya çıkan gürültüden çok fazla etkilenmektedir.
- İşitme engelli bireylerin afetlere hazırlık düzeyleri düşüktür.

- İşitme engelli bireyler depremler için, yapı denetimlerinin eksik yapıldığını düşünmektedir.
- İşitme engelli bireyler tahliye sırasında panik ve endişe yaşamaktadır.
- İşitme engelli bireylerin afet çantası bulunmamaktadır.
- Afet çalışanlarının işaret dili bilgisi bulunmamaktadır.
- İşitme engelli bireyler afetlere karşı kaderci bir yaklaşım sergilemektedir.
- Afet sırasında ve sonrasında işitme engelli bireyler iletişim kurma konusunda zorluk yaşamaktadır.
- İşitme engelli bireyler sosyal medyadan bilgi alma konusunda zorluk yaşamaktadır.
- Barınma alanlarında işaret dili bilen personel bulunmamaktadır.
- Afetlerde işitme engelli bireyler kendilerini yalnız hissetmektedir.
- İzmir Depremi'nin ardından İzmir İlindeki kira fiyatları artmıştır.
- İşitme engelli bireyler afetler konusunda öğrenme güçlüğü yaşamaktadır.
- İşitme engelli bireyler Türkiye'de ve İzmir İlinde yaşayan toplumun yardımsever olduğunu düşünmektedir.
- Afetlerde işitme engelli bireyler için yapılan uygulamalar yetersizdir.
- İşitme engelli bireyler afetler sonrasında yapılan yardım faaliyetlerine ve bilgilendirmelere erişim konusunda zorluk yaşamaktadır.

Katılımcılardan elde edilen bulgular ve araştırmanın sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

- Engelli derneklerinin öncülüğünde işitme engelli bireylerin afet farkındalığını arttıracak etkinlikler düzenlenmelidir.
- İşitme engelliler için var olan sivil toplum kuruluşlarının, Afet ve Acil Durum Koordinasyon Merkezi'nin ve belediyelerin liderliği ve desteğiyle, deprem farkındalığı, engellilik, ilk yardım vb. konularda bilgi ve becerileri arttıracak faaliyetler yapılmalıdır.
- Türkiye'de bulunan ve tüm yaş gruplarının içerisinde bulunabileceği işitme engeline sahip bireylere ulaşıp detaylı bilgilerinin toplanması ile afetler konusunda kapsamlı bir veri tabanı oluşturmak ve oluşturulan veri tabanı sayesinde işitme engelli bireylerin algılama düzeyine ve yöntemine göre afet eğitimlerinin verilmesi fayda sağlayabilir. Veri tabanı ihtiyaçlara göre güncellenebilir.
- Türkiye'de işitme engelli bireylere yönelik bulunan sivil toplum örgütlerini Türkiye Afet Müdahale Planı'na dahil ederek işitme engelli bireylerin afetler konusundaki görünürlükleri arttırılmalıdır. Bu sayede işitme engelli bireylerin özgüvenleri, afetlere karşı tepkileri ve afetler karşısında daha aktif birey olmaları sağlanabilir.

- Engelliler için var olan dernekler arası iletişim geliştirilmeli, aktif katılım sağlanarak ortak projeler gerçekleştirilmeli ve afetler konusunda iş birliği yapılabilecek alanlar çeşitlendirilmelidir.
- İşitme engelli bireylere veya derneklere hibe desteği sağlayan kişiler, kurum ve kuruluşlar sayesinde hibelere başvurabilme şartı olarak, afet hazırlıklarını gösteren içeriklerin bulundurulması zorunluluğu ile farkındalık yaratılabilir.
- İşitme engelli bireylerin afetlere dirençliliğini arttırabilmek amacı ile kendilerinin ilgisini çekebilecek etkinlikler (spor, piknik, kamp faaliyetleri, yemek organizasyonları vb.) düzenlenmelidir. Bu sayede, afetler konusundaki eğitim veya bilgi aktarımları daha etkili ve başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilir.
- İşitme engelli bireyler için kulak cihazlarında bulundurulacak harita algılama sistemleri tasarlanmalıdır.
- Afetlerde işitme engelli bireylere özgü görüntülü konuşma yapılacak yardım numaraları oluşturulmalıdır.
- Afet toplanma alanlarına işitme engelli bireyler için güncel durum ve yapılacaklar hakkında bilgiler içeren donanımlar kazandırılmalıdır.
- Kırsal bölgelerde yaşayan işitme engelliler tespit edilip düzeylerine uygun eğitimler verilmelidir.
- Afet çalışanlarına işaret dili eğitimi verilmelidir.
- Sosyal medyada engelli bireylerin algılayacağı şekilde paylaşımlara özen gösterilmelidir.
- Afet denetimleri düzenli yapılmalı ve yeni yapılan binaların dayanıklılığına özen gösterilmelidir.
- Eğitim almayan işitme engelli bireylerin var olduğu unutulmamalı ve afet eğitimleri uygun yer ve düzeyde verilmelidir.
- İşitme engelli bireyler için afet eğitimleri ve tatbikatlar düzenlenmelidir.
- Afetlerde oluşturulan barınma alanlarına işitme engelli bireyler için işitme cihazı pilleri temin edilmelidir.
- Tüm dünyada işaret dili önemi ve farkındalığı oluşturulmalıdır.
- Tüm bireylere dezavantajlı bireyler konusunda bilgiler verilmelidir.
- Sivil toplum örgütleri afetlerin tüm aşamalarında dezavantajlı bireyleri de düşünerek hareket etmelidir.
- İşitme engelli bireyler için yönlendirici uygulamalar oluşturulmalıdır.
- Her bireye olduğu gibi işitme engelli bireylere de afetlerin tüm safhasında yaşananlar ile ilgili bilgiler verilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Akdağ, S. E. (2002). *Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi.* Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü, Ankara, 105.

Akyol, O. (2020). *Afetlerde Medya İletişimi.* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Programı Ders Kitabı.

Ambraseys, N.N. ve Finkel, C.F. (1995***). The Seismicity of Turkey and Adjacent Areas, A Historical Review,*** ss. 1500-1800. Eren Yayıncılık, İstanbul.

Bogdan, R. C., ve Biklen, S. K. (1998). *Foundations of Qualitative Research in Education.* Qualitative research in education: an introduction to theory and methods, ss. 1-48.

Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development.* sage.

Budak, G., Eriş, E.D., Aksu, S.G. ve Arpacı, S.Ç. (2017). *Afetlerde Etkili İletişim Stratejileri: Bir Akış Modeli Önerisi.* Disiplinlerarası Afet Yönetimi Araştırmaları. Albi Yayınevi. İzmir.

Carter W. İ. N. (2008). *Disaster Management; A Disaster Manager's Handbook,* ADB. s. 327.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative İnquiry and Research Design Choosing Among Five Approaches* (3. Bs.). (BÜTÜN Mesut ve DEMİR Selçuk Beşir, Çev. (Eds.)). İstanbul: Siyasal Kitapevi, 2013.

Dökmen Ü. (1994), *İletişim Çatışmaları ve Empati.* Sistem Yayıncılık (1. Baskı), İstanbul.

Drabek, T. E. (1996). *The Social Dimensions of Disaster,* Colerado: FEMA.

Erden, M. ve Akman, Y. (2007). *Gelişim-Öğrenme-Öğretme Eğitim Psikolojisi.* (16. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Ergünay, O. (1996). "Afet Yönetimi Nedir? Nasıl Olmalıdır?", *TÜBİTAK Deprem Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* s. 263. 15-16 Şubat 1996.

Ergünay, O. (2007). Türkiye'nin Afet Profili. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* ss. 5-7.

Ezzy, D. (2002). *Qualitative Analysis: Practice and Innovation***.** Crows Nest: Routledge.

Flick, U. (2009). *Desenho da pesquisa qualitativa.* In Desenho da pesquisa qualitativa, s. 164.

Flick, U. (Ed.). (2013). *The SAGE handbook of qualitative data analysis.* Sage.

Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry***.** Sage.

Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1994). *Afetler.* TC. Sağlık Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi, s. 33.

Güneş, F. (2012). *Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika.* İktisadi Araştırmalar Vakfı, ss. 183-199.

Hancock, R. D. ve Algozzine, B. (2006). *Doing Case Study Research.* New York: Teachers College Press*.*

Işık, M. (2016). *İletişim Bilimine Giriş***.** Eğitim Yayınevi.

Joffe, H., Yardley, L. ve Marks, D. (2004). *Research Methods for Clinical and Health Psychology.* Content and Thematic Analysis. London: Sage, ss. 56-68.

Kadıoğlu, M. (2008**).** *Küresel İklim Değişikliğine Uyum Stratejileri. Kar Hidrolojisi Sempozyumu Bildiri Kitabı.* 27-28 Mart 2008 Erzurum, DSİ 8. Bölge Müdürlüğü Yayınları, ss. 69-94.

Kadıoğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek.* T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, Yayın, s.65.

Kadıoğlu, M. (2008). *Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri.* Kadıoğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"; ss. 1-34, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.

Macit, İ. (2018). *Modern Bütünleşik Afet Yönetimi.* Adana: Gece Akademi Yayınevi. ss. 53-54.

Maguire, B. ve Cartwright, S. (2008). *Assessing a community's capacity to manage change: a resilience approach to social assessment.* Canberra: Bureau of Rural Sciences.

Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research*. New York: Sage.

Mayer, E. S. (2003). *What is a Disadvantaged Group?* Minneapolis: Effective Communities Project.

Merriam, S. B. (2002). Introduction to qualitative research. *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis,* 1(1), ss. 1-17.

Özsoy, Y. (1985). *İşitme Engellilerin Eğitimi.* Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Padem, H., Göksu, A. ve Konaklı, Z. (2012). *Araştırma Yöntemleri.* Sarajevo: International Burch University Yayınları.

Serdaroğlu, U. (Ed.). (2010). *İktisat ve Toplumsal Cinsiyet* (Vol. 70). Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık.

Shannon, C. E. ve Weaver, W. (1949). *The Mathematical Theory of Communication.* Urbana: University of Illinois Press.

Toker H. (2016). Doğal Afetler, İletişim ve Medya, *Bütünleşik Afet Yönetimi.* 1. Baskı, ss. 249-277.

Tomanbay, İ. (2000). Deprem, İnsan ve Sosyal Hizmetler. *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 12(1), ss. 123-137.

Topcu, (2017). *Kent Yönetiminde Altyapı Koordinasyon Merkezleri.* Der Yayınları: 475, s. 77.

Tubbs, S. L. ve Moss, S. (2005). *Human Communication:* Konteks-Konteks Komunikasi.

Tuncay, T. (2004). *Afetlerde Sosyal Hizmet:* 1999 Yılı Marmara ve Bolu-Düzce Depremleri Sonrasında Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları. Ankara: Özbay Ofset Matbaacılık.

Tüfekçioğlu, U. (1992). *Kaynaştırmadaki İşitme Engelli Çocuklar.* Anadolu Üniversitesi Yayın No: 627, Eskişehir.

Tüfekçioğlu, U. (1998). *İşitme Engelliler.* (Editör: Süleyman Eripek), Özel Eğitim, Eskişehir: AÜ Açık Öğretim Fakültesi Yayın, (1018).

Twigg, J. (2009). *Characteristics of A Disaster-Resilient Community: A Guidance Note (*Version 2).

Uluçay, Ö. ve Ulucay, O. (2009). *Yerel Yönetim Sistemleri:* Türkiye ve Fransa, İspanya, İtalya, Polonya, Çek Cumhuriyeti. Tesev Yayınları.

Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T. ve Davis, I. (2004). *At Risk: Natural Hazards, People''s Vulnerability and Disasters* (2nd ed.). Hoboken: World Health Organization, Violence and disasters, Department of Injuries and Violence Prevention Geneva, 2005.

Wisner, B., Gaillard, J. C. ve Kelman, I. (2012). *Handbook of Hazards and Disaster Risk Reduction.* Routledge.

Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation.* Sage.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* (9. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2004). *Afet Yönetimi.* Sivil Savunma, (177), ss. 17-21.

Yılmaz, C. (2005). Doğal Afet Riski Taşıyan Yörelerde Yeniden İnşa Edilebilir Yapı Malzemesi Kullanımının Önemi: Sinop Örneği. S. Avcı, H. Turoğlu. *Ulusal Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı***,** ss**.** 707-716.

Yüksel, A., Mil, B. ve Bilim, Y. (2007). *Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin.* Ankara: Detay Yayıncılık, s. 11.

Makaleler:

Aage M., R. (1987) Noise As Health Hazard in Last, J.M. *Public Health and Human Ecology,* Appleton-Lange, East Norvvalk, Conneticutt.

Açıkalın Rashem, O. ve Aslangiri, F. (2019). Engellilerin Afete Dirençliliği ve Van'da Yerel Örgütlenme. *Resilience Journal / Dirençlilik Dergisi,* 3(1), ss. 71–83.

Aitsi-Selmi A., Murray V., Heymann D., McCloskey B., Azhar EI., Petersen E., Zumla A. ve Dar O. (2016). Reducing Risks to Health and Wellbeing at Mass Gatherings: The Role of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction, *International Journal of Infectious.*

Akdağ, M. ve Taşdemir, E. (2006). *Krizden Çıkmanın Yolları: Etkin Bir Kriz İletişimi.* Selçuk İletişim. 4(2), ss. 141-157.

Aktel, M. (2015). 5902 Sayılı Yasa ile Türkiye'de Afet Yönetiminde Oluşan Değişim. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* s. 27.

Akyurt N. (2009). Sağlıkta İletişim ve Marmara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi,* cilt.4, ss.15-33.

Altay, B. ve Demirkan, H. (2014). Inclusive design: developing students' knowledge and attitude through empathic modelling. *International Journal of Inclusive Education,* 18(2), ss. 196-217.

Altun, F. (2016). Afetlerde Psikososyal Hizmetler: Marmara ve Van Depremleri Karşılaştırmalı Analizi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 4(8-9), ss. 183-197.

Altunel, E. ve Barka, A. A., (1997). Hierapolis'teki Arkeosismik Hasarlarin Değerlendirilmesi*. Türkiye Jeoloji Dergisi.*

Aryankhesal, A., Pakjouei, S. ve Kamali, M. (2018). Safety Needs of People with Disabilities During Earthquakes. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness.* 12(5), ss. 615–621.

Aslangiri, F., ve Açkalın, O. (2019). Engellilerin Afete Dirençliliği ve Van'da Yerel Örgütlenme. *Resilience,* 3(1), ss. 71-83.

Balun, B. ve Yılmaz, K. (2019). Sürdürülebilir Bir Yönetim Paradigması: Ortopedik Engelli Bireylerin Afetlere Hazırlık Seviyeleri. *Resilience,* 3(1), ss. 1-24.

Battle, D. E. (2015). Persons With Communication Disabilities in Natural Disasters, War, and/or Conflict. *Communication Disorders Quarterly,* 36(4), ss. 231–240.

Berkes, F. ve Ross, H. (2013). Community Resilience: Toward an İntegrated Approach. *Society and Natural Resources,* 26(1), ss. 5-20.

Biçkin, R. (2020). Afetlerde Özel Gereksinimli Bireylerin Güvenliği ve Afet Zararlarının Azaltılmasında Köpeklerin Önemi. *Journal Of International Social Research*, 69(1).

Boyce, M. W., Al-Awar Smither, J., Fisher, D. O. ve Hancock, P. A. (2017). Design of İnstructions for Evacuating Disabled Adults*. Applied Ergonomics,* 58, ss. 48–58.

Büyükbaykal, G. (2003). İletişim ve İletişim Sürecinin Yaşamımızdaki Yeri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 16, ss. 185-191.

Caillods, F. (1998). Education strategies for disadvantaged groups: Some basic issues. UNESCO, *International Institute for Educational Planning.*

Chou, Y. J., Huang, N., Lee, C. H., Tsai, S. L., Chen, L. S. ve Chang, H. J. (2004). Who is at risk of death in an earthquake? *American Journal of Epidemiology,* 160(7), ss. 688-695.

Clark, C. M., Harrison, C. ve Gibb, S. (2019). Developing a Conceptual Framework of Entrepreneurial Leadership: A Systematic Literature Review and Thematic Analysis. *International Review of Entrepreneurship,* 17(3).

Coombs, W. T. ve Holladay, S. J. (2008). Comparing apology to equivalent crisis response strategies: Clarifying apology's role and value in crisis communication. *Public Relations Review,* 34(3), ss. 252-257.

Coombs, W. T. (2007). Protecting Organization Reputations During A Crisis: The Development and Application of Situational Crisis Communication Theory*. Corporate Reputation Review,* 10(3).

Council of Europe. (Tarih Belirtilmemiş). *European Urban Charter.*

Çağırcı, S. Yeğenoğlu Y. (2007). Genel İletişim Bilgileri Perspektifinden Hasta-Eczacı İletişimi, *Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi.* J. Fac. Pharm, Ankara 36 (1), ss. 31- 46.

Çakır, H., Çetin, Ş. ve Abidin, B. (2013). İşitme Engellilere Yönelik Dinamik Web Sayfasının Geliştirilmesi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi,* 6(2), s.1.

Çakmak, İ., ve Çakmak, E. (2016). *Afet Haberleşmede Otomatik Pozisyon Belirleme Sistemi.*

Daşkıran, F. ve Duygu, A. K. (2015). 6306 Sayılı Kanun Kapsamında Kentsel Dönüşüm. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi,* 13(3), ss. 264-288.

Demirci, A. ve Karakuyu, M. (2004). Afet Yönetiminde Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Rolü/ The Role of Geographic Information Technologies on Disaster Management. *Doğu Coğrafya Dergisi,* 9(12).

Demirtaş, R. ve Gülpınar, K. (2019). İzmir İli, Seferihisar İlçesi, Doğanbey Yerleşim Alanınında Geçen Tuzla Fayının Yüzey Faylanması Tehlike Zonu Açısından Değerlendirilmesi.

Dubbeling M., Campbell, C., C. Hoekstra F. ve Veenhuizen, R. (2009). Building resilient cities, *Urban Agriculture Magazine,* 22, ss. 3-11.

Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi,* 14(22), ss. 147-164.

Erkan, B.B., Karancı, A.N., Kalaycıoğlu, S.,Özden, A.T.,Çalışkan, İ. ve Özakşehir, G. (2017). From Emergency Response to Recovery: Multiple Impacts and Lessons Learned from 2011 Van Earthquakes, *Earthquake Spectra.*

Finkelstein, A. ve Finkelstein, I. (2020). Emergency Preparedness- The Perceptions and Experiences of People with Disabilities*. Disability and Rehabilitation***,** 42(14), ss. 2056–2066.

Galderisi, A. (2014). Urban Resilience: A Framework for Empowering Cities in Face of Heterogeneous Risk Factors. *Z Magazine* (Boston, Mass.), 11(1), ss. 36-58.

Gayle, B. M. ve Preiss, R. W. (1998). Assessing emotionality in organizational conflicts. *Management Communication Quarterly,* 12(2), ss. 280-302.

Genç, Y. Çavuşoğlu, O. ve Çöpoğlu, M. (2020). Sosyal Politika Geliştirme ve Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yerelleşme: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Gelişim Merkezi Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,* 20 (46), ss. 235-272.

George, J. M. ve Jones, G. R. (1996). The experience of work and turnover intentions: Interactive effects of value attainment, job satisfaction, and positive mood. *Journal of Applied Psychology,* 81(3), s. 318.

Gerçek, D. ve Güven, İ. T. (2016). Kentsel Dirençliliğin Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Analizi: Deprem ve İzmit Kenti. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi,* 8(1), ss. 51-64.

Good, G. A., Phibbs, S., ve Williamson, K. (2016). Disoriented and immobile: the experiences of people with visual impairments during and after the Christchurch, New Zealand, 2010 and 2011 earthquakes. *Journal of Visual Impairment and Blindness***,** 110(6), ss. 425-435.

Graham, S.A., Deriziotis, P. ve Fisher, SE (2015). İnsan İletişiminin Genetik Temellerine İlişkin İçgörüler. *Nöropsikoloji Dergisi,* 25 (1), ss. 3-26.

Güz, N. (1998), İletişim Süreci ve Temel Öğeler, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi,* (7), ss. 121-142.

Hans, A. ve Mohanty, R. (2006). Disasters, Disability and Technology. *Development,* 49(4), ss. 119–122.

Hemingway, L. ve Priestley, M. (2014). Natural Hazards, Human Vulnerability and Disabling Societies: A Disaster for Disabled People. *Review of Disability Studies,* 2(3).

Holling, C. S. (1973). Resilience and Stability of Ecological Systems. *Annual Review of Ecology and Systematics,* 4(1), ss. 1-23.

Işık, M. (1999). Kişilerarası İletişimde Kaynak Olgusu ve Kaynağın Özellikleri. *Selçuk İletişim,* 1(1), ss. 70-77.

Işık, Ö., Aydınlıoğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G., ve Ay, A. (2012). Afet Yönetimi ve Afet Odaklı Sağlık Hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi,* 28(2), ss. 82-123.

Jin, Y., Pang, A. ve Cameron, G. T. (2010). The role of emotions in crisis responses: Inaugural test of the integrated crisis mapping (ICM) model. *Corporate Communications: An International Journal.*

Karaman, Z.T. (2019). Güvenliği Sağlayıcı İdari Uygulamalar: Etkin Dağ Yönetimi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 33(46), ss. 31-53.

Kaya, A. T., Polat, A. H., ve Özgan, E. (2018). Afete Dirençli Planlama ve Konut Yerleşim Alanlarının Seçimi; Düzce Örneği. *In 2nd International Symposium on Natural Hazards and Disaster Management,* Sakarya University Culture and Congress Center, Sakarya-Turkey 04-06 May 2018.

Kaya, H. E. ve Susan, A. T. (2020). Sürdürülebilir Bir Kentleşme Yaklaşımı Olarak, Ekolojik Planlama ve Eko-Kentler. *İdealkent,* 11(30).

Keskinok, H. Ç. (2017). 21. Yüzyılda Türkiye Kentlerinin Sorunları ve Geleceği Üzerinde Düşünmek. *Uluslararası Kentsel Politikalar Konferansı,* (18-19 Eylül 2017).

Kırıkkaya, E. B. ve Gerdan, S. (2018). Engelli ve Engelli Adayı Bireylerin Bir Afet Anında Nasıl Davranacaklarına İlişkin Görüşleri. *Resilience***,** 2(2), ss. 123-129.

Kitagawa, K. (2015), Continuity and change in disaster education in Japan. *History of Education.* 44:3, ss. 371-390.

Leung, JP ve Leung, K. (1992). Ergenlik Döneminde Yaşam Doyumu, Benlik Kavramı ve Ebeveynlerle İlişki. *Gençlik ve Ergenlik Dergisi,* 21 (6), ss. 653-665.

Leykin, D., Lahad, M., Cohen, O., Goldberg, A., ve Aharonson-Daniel, L. (2013). Conjoint Community Resiliency Assessment Measure-28/10 İtems (CCRAM28 and CCRAM10): A Self-Report Tool For Assessing Community Resilience. *American Journal of Ccommunity Psychology,* 52(3-4), ss. 313- 323.

Lord, A., Sijapati, B., Baniya, J., Chand, O. ve Ghale, T. (2016). Disaster, disability, and difference: A study of the challenges faced by persons with disabilities in postearthquake Nepal. Kathmandu: *United Nations Development Programme.* Nepal.

Mandy, A. ve Gard, P. (2000). Communication skills. In (Edt. P. Gard). *A Behavioural Approach to Pharmacy Practices,* ss. 4-19. USA: Wiley-Blackwell.

Mcloughlin, D. (1985). A Framework for İntegrated Emergency Management. *Public Administration Review,* 45, ss. 165-172.

Mızrak, S. (2018). Eğitim, Afet Eğitimi ve Afete Dirençli Toplum. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 5(1), ss. 56-67.

Mokdad, A. H., Mensah, G. A., Posner, S. F., Reed, E., Simoes, E. J. ve Engelgau, M. M. (2005). The Chronic Diseases and Vulnerable Populations in Natural Disasters Working Group. When chronic conditions become acute: prevention and control of chronic diseases and adverse health outcomes during natural disasters. *Prev. Chronic Dis., 2*(Suppl 1), A04.

Neuman, D. (2014). Qualitative research in educational communications and technology: A brief introduction to principles and procedures. *Journal of Computing in Higher Education,* 26(1), ss. 69-86.

Nilgün, O. K. A. Y. ve İlkkaracan, İ. (2018). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Risk Yönetimi. *Resilience, 2*(1), ss. 1-12.

Ocakoğlu, N. ve Demirbağ, E. (2005). İzmir Körfezi ve Dolaylarının Aktif Tektonizmasının Sismik Yansıma Verileri ile İncelenmesi. *İTÜ Dergisi.* D Mühendislik Cilt:4, Sayı:6, ss. 93-104.

Ocakoğlu, N., Demirbağ, E. ve Kuşçu, İ. (2004). Neotectonic structures in the area offshore of Alaçatı, Doğanbey and Kuşadası (western Turkey): evidence of strike-slip faulting in the Aegean extensional province. *Tectonophysics,* 391(1-4), ss. 67-83.

O'Neill, P. A. (2005). The ABC's of disaster response. Scandinavian. *Journal of Surgery,* 94(4), ss. 259-266.

Özmen, B., Nurlu, M., Kuterdem, K. ve Temiz, A., (2005). Afet Yönetimi ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü. *Deprem Sempozyumu.* 2005, 23-25 Mart 2005, Grand Yükseliş Hotel, İzmit.

Park, E. S., Yoon, D. K. ve Choi, Y. W. (2019). Leave no one behind: Experiences of persons with disability after the 2017 Pohang earthquake in South Korea. *International Journal of Disaster Risk Reduction,* 40, s. 101261.

Petak, W. J. (1985). Emergency Management: A Challenge for Public Administration. *Public Administration Review,* 45, ss. 3-7.

Phibbs, S., Good, G., Severinsen, C., Woodbury, E. ve Williamson, K. (2015). Emergency preparedness and perceptions of vulnerability among disabled people following the Christchurch earthquakes: Applying lessons learnt to the Hyogo Framework for Action. *Australasian Journal of Disaster and Trauma Studies,* 19, s. 37.

Press, F. ve Hamilton, R. M. (1999). Mitigating natural disasters. *Science,* 284(5422), s. 1927.

Quaill, J., Barker, R. ve West, C. (2018). Experiences of individuals with physical disabilities in natural disasters: an integrative review. *Australian Journal of Emergency Management,* 33(3), ss. 58-63.

Rooney, C. ve White, G. W. (2007). Consumer Perspective. *Journal of Disability Policy Studies,* 17(4), ss. 206–215.

Rotondi, L., Zuddas, M., Marsella, P. ve Rosati, P. (2019). A Facebook page created soon after the Amatrice earthquake for deaf adults and children, families, and caregivers provides an easy communication tool and social satisfaction in maxi-emergencies. *Prehospital and Disaster Medicine,* 34(2), ss. 137-141.

Sağlam, A. Ç. ve Aydoğmuş, M. (2016). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Eğitim Sistemlerinin Denetim Yapıları Karşılaştırıldığında Türkiye Eğitim Sisteminin Denetimi Ne Durumdadır? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 9(1), ss. 17-38.

Salvador, J. T. (2016). Revisiting the Philosophical Underpinnings of Qualitative Research. *International Education and Research Journal***,** 2 (6), ss. 4- 6.

Sever, S. (1998). Dil ve İletişim (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* s. 31.

Sezer, L. İ. (2004). İzmir Sismotektonik Yöresinin Depremselliği. *Ege Coğrafya Dergisi,* s. 1-2.

Shapiro, L. T., Gater, D. R. ve Shultz, J. M. (2020). It İs Time to Put Hurricane Preparedness on the Radar For İndividuals Living With Spinal Cord İnjury. *Spinal Cord Series and Cases,* 6(1), s. 34.

Sherrieb, K., Norris, F. H. ve Galea, S. (2010). Measuring Capacities For Community Resilience. *Social Indicators Research,* 99(2), ss. 227-247.

Skøt, L., Jeppesen, T., Mellentin, A. I. ve Elklit, A. (2017). Accessibility of Medical and Psychosocial Services Following Disasters and Other Traumatic Events: Experiences of Deaf and Hard-Of-Hearing İndividuals in Denmark. *Disability and Rehabilitation,* 39(24), ss. 2468-2476.

Stough, L. M. ve Kang, D. (2015). The Sendai framework for disaster risk reduction and persons with disabilities. *International Journal of Disaster Risk Science,* 6(2), ss. 140-149.

Stough, L. M., Ducy, E. M. ve Holt, J. M. (2017). Changes in the social relationships of individuals with disabilities displaced by disaster. *International Journal of Disaster Risk Reduction,* 24, ss. 474-481.

Şahin A. (2007). Türk Kamu Yönetiminde Yönetsel İletişim ve Bu Konuda Düzenlenen Bir Anket Çalışmasının Sonuçları, *Maliye Dergisi,* Sayı 152, ss. 81-102.

Şahin, E. (2003). Gürültü Kontrol Yöntemleri-Bir Uygulama. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi,* 18(4).

Şahin, S. ve Neriman, A. R. A. L. (2012). Aile İçi İletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi,* 1(3), ss. 55-66.

Takahashi, K. ve Kitamura, Y. (2016). Disaster anxiety and self-assistance behaviours among persons with cervical cord injury in Japan: a qualitative study. *BMJ Open,* 6(4), e009929.

Tekin, H. H. ve Tekin, H. (2006). "Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme". *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi,* 3 (13), ss. 101-116.

Thornley, L., Ball, J., Signal, L., Lawson-Te Aho, K. ve Rawson, E. (2015). Building Community Resilience: Learning From the Canterbury Earthquakes. Kotuitui: *New Zealand Journal of Social Sciences Online,* 10(1), ss. 23-35.

Tonak, H. A. ve Kitiş, A. (2019). Deprem ve Yangın Afetlerinde Engelli: Anlatımsal Bir Derleme. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi,* 8(1), ss. 77-84.

Tubbs, S. L. ve Moss, S. (2005). Human Communication: Konteks-Konteks Komunikasi.

Tuğaç, Ç. (2019). Kentsel Dirençlilik Perspektifinden Yerel Yönetimlerin Görevleri ve Sorumlulukları. *İdealkent,* 10(28), ss. 984-1019.

Uekusa, S. ve Matthewman, S. (2017). Vulnerable and resilient? Immigrants and refugees in the 2010–2011Canterbury and Tohoku disasters. *International Journal of Disaster Risk Reduction, 22*, ss. 355–361.

Ulusoy, B. (2002). "İletişim Nedir. Nasıl Olmalıdır." *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* ss. 233-239.

Uzuntaş A. (2013). Etkili İletişim: Anlatabilmek ve Anlayabilmek. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* Cilt:21, No:1, ss. 11-30.

Varol, Ç. (2017). Sürdürülebilir Gelişmede Akıllı Kent Yaklaşımı: Ankara'daki Belediyelerin Uygulamaları. *Çağdaş Yerel Yönetimler,* 26(1), ss. 43-58.

Varol, N., ve Kırıkkaya, E. B. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. *Resilience,* 1(1), ss. 1-9.

Villeneuve, M., Abson, L., Pertiwi, P. ve Moss, M. (2021). Applying a Person-Centred Capability Framework to İnform Targeted Action on Disability Inclusive Disaster Risk Reduction. *International Journal of Disaster Risk Reduction,* 52, s. 101979.

Yaman, Ö. M. ve Akyurt, M. A. (2013). Sosyal Hizmete Kültürel Yaklaşım: 2011 Van Depremi Örneği. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(26), ss. 105-144.

Yavaş, H. (2005). Türkiye'de Doğal Afetlerin Merkez-Yerel İlişkiler Açısından Yönetim Sorunları.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim,* s. 112.

Yılmaz, A. (2012). Türkiye'de Afetlerde Karşılaşılan Sorunlar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 1 (1), ss. 66-67.

Tezler:

Akyel, R. (2007). *Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma.* Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

Aslan, R. (2021). *Engelli Bireylerin Afetlerde Yaşadıkları Zorlukların Belirlenmesi: Fenomenolojik Bir Araştırma,* Doktora Tezi, (Xvıı+240).

Aydıner, T. (2014). *Doğal Afet Yönetişimi: Türkiye'de Doğal Afet Yönetimi Uygulamalarının Tarihsel Bağlamda Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi).

Babaoğlu, P. (2019). *Engellilerin Karşılaştığı Toplumsal Sorunlar: Ankaradaki Sivil Toplum Kuruluşları Örneği.* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Baykal, M., (2006). *Seferihisar-Urla Bölgesi'nin Güncel Depremselliği ve Gerilme Tensör Analizi.* Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Doğan, B. (2016). *Afet Riski Nedeniyle Kentsel Dönüşüm: İzmir Örneği* (Master's Thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Erdem, İ. (2018). *Hastane Ahlâkı Üzerine Nitel Bir Araştırma.* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta.

Erdinç, B. (2016). *Avrupa Birliği'nde Sürdürülebilir Kentleşme: Türkiye'ye Yansımaları* (Master's Thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Ertürkmen, C. (2006). *Afet Yönetimi,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, 139 sayfa. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu.

Topçu, H. (2017). *Rezidans Konutların İç Mekân Özellikleri Üzerine Bir Inceleme: Eskişehir Örneği* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).

İnternet Kaynakları:

AA (2020). https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bakan-kurum-izmirde-tum-hasar-tespit-calismalari-tamamlandi/2039895 (18.05.2021)

AFAD (2004). Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü.

AFAD (2009). *Birey ve Aile İçin Depremde İlk 72 Saat,* İsmep, İstanbul. https://www.ipkb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Birey-ve-Aile-icin-Depremde-Ilk-72-Saat-1.pdf (17.08.2021)

AFAD (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları,* Ankara. http://madde14.org/images/a/a8/AFADSurSigin2013.pdf (28.02.2022)

AFAD (2020). *İzmir Depremi Raporu.* https://deprem.afad.gov.tr/downloadDocument?id=2064 (03.09.2021)

AFAD (2021a). https://deprem.afad.gov.tr/ (15.05.2021).

AFAD (2021b). https://www.afad.gov.tr/afadem/dogal-afetler (04.06.2021)

AFAD (2021c). https://www.afad.gov.tr/em/insan-kaynakli-afetler (04.06.2021)

AFAD (2021d). Deprem Detay (afad.gov.tr) (06.07.2021)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2011). *Dünya Engellilik Raporu.* https://static.ohu.edu.tr/uniweb/media/portallar/engelsizuniversite/duyurular/1345/diwnu3i5.pdf (20.02.2022)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2021). https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/42250/istatistik-bulteni-2020-mart.pdf (27.05.2021)

Birleşmiş Milletler. (2021). *Engelli Bireyler Raporu.* https://turkey.un.org/tr/search?key=i%C5%9Fitme+engelli (18.05.2021)

Boduroğlu, M. H. (2017). Doğal Afet Yönetiminde Etkinlik, *Özel İhtisas Komisyonu Raporu.* http://www.trakya2023.com/uploads/docs/280620133V20YA.pdf (21.11.2021)

Doğal Afetler Özel İhtisas Komisyonu Başkanlığı (2000). *Deprem Alt Komisyonu, Basılmamış Raporu,* Ankara, 2000, (2). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_Konut.pdf (01.03.2022)

EM-DAT (2020). (The international disasters database), *General Classification.* https://www.emdat.be/classification (01.03.2022)

ESCAP (2012). *Incheon Strategy to "Make the Right Real" for Persons with Disabilities in Asia and the Pacific.* https://www.unescap.org/resources/incheon-strategy-%E2%80%9Cmake-right-real%E2%80%9D-persons-disabilities-asia-and-pacific (01.03.2022)

ESCAP (2017). *Disability in Asia and the Pacific: The Facts.* https://www.unescap.org/sites/default/files/Disability_The_Facts_2.pdf (23.11.2021).

Figueiredo, L., Honiden, T. ve Schumann, A. (2018). *OECD Regional Development Working Papers.* 2018/02- Indicators for Resilient Cities. https://www.oecdilibrary.org/docserver/6f1f6065en.pdf?expires=1646146641&id=id&accname=guest&checksum=0BC63BD52567BA6CDDACACD2F6E915FD (01.02.2022)

Guernsey, K. ve Scherrer, V. (2017). *Disability inclusion in disaster risk management: promising practices and opportunities for enhanced engagement.* Washington DC. https://www.gfdrr.org/sites/default/files/publication/GFDRR%20Disability%20inclusion%20in%20DRM%20Report_F.pdf (06.01.2022)

Handicap International (2015). *Disability in Humanitarian Context: Views From Affected People and Field Organisations.* https://handicap-international.ch/sites/ch/files/documents/files/disabilityhumanitarian-context.pdf (11.12.2021)

İBB (2020). https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Yayinlar/0_14012021_030434_30-ekim-izmir-depremi-ortak-akil-bulusmalari-dokumani.pdf (18.06.2021)

İnsan Hakları Derneği (2020). *İzmir Depremi Gözlem Raporu.* https://www.ihd.org.tr/30-ekim-2020-izmir-depremi-gozlem-raporu/ (15.06.2021)

Kadıoğlu, M. (2009). *Birey ve Aile için Depremde İlk 72 Saat.* https://www.guvenliyasam.org/wp-content/uploads/2016/02/Birey-ve-Aile-icin-Depremde-Ilk-72-Saat.pdf (12.07.2021)

Klynman, Y., Kouppari, N. ve Mukhier, M. (2007). *World Disasters Report 2007:* Focus on discrimination. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. https://reliefweb.int/report/world/world-disasters-report-2007-focus-discrimination (04.08.2021)

MEB (2011). *Afetlerde ve Travmatik Olaylarda Psikolojik Destek,* Ankara. https://orgm.meb.gov.tr/psikososyaldijitaldestek/pdf/psikososyalonleyicikitab.pdf (21.07.2021)

MEDAK (2021). *Afet Yönetim Sistemi.* https://www.medak.org.tr/faydali-bilgiler/faydali-bilgiler/ (21.02.2022)

OECD (2016). *Resilient Cities Report,* s.3. https://www.oecd.org/fr/gov/politique-regionale/resilient-cities.htm (02.11.2021)

OECD (2020). https://www.oecd.org/fr/regional/resilient-cities-policy-highlights (21.10.2020)

Ritchie, H. ve Roser, M. (2018). *Urbanization,* Our World in Data. https://ourworldindata.org/urbanization (14.12.2021)

Solomon, S., Qin, D., Manning, M., Chen, Z., Marquis, M., Averyt, K. ve Miller, H. (2007). *IPCC Dördüncü Değerlendirme Raporu* (AR4). İklim Değişikliği, s. 374. https://www.ipcc.ch/report/ar4/wg1/ (01.02.2022)

TDK (2021). *Direnç.* https://sozluk.gov.tr/ (18.07.2021)

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi (2020). https://izmir.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/aff3f23a5bdfa1b_ek.pdf?tipi=2&tu (13.06.2021).

TÜİK (2020). https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=ENGELL%C4%B0 (03.10.2021)

UN (1994). *Yokohama Strategy and Plan of Action for A Safer World.* https://www.preventionweb.net/files/8241_doc6841contenido1.pdf (12.11.2021)

UN (2009). *Incheon Strategy to make the right real in Asia and the Pacific for People with Disabilities.* http://freeget.net/contents/download.asp?ctg=outlist&file=Incheon-Strategy(3).pdf. (16.07.2021)

UN (2016). *Report of the Open-Ended İntergovernmental Expert Working Group On İndicators and Terminology Relating to Disaster Risk Reduction.* https://www.preventionweb.net/publication/report-open-ended-intergovernmental-expert-working-group-indicators-and-terminology (26.09.2021)

UN (2018). *World Cities in 2018 Data Booklet.* https://bluesyemre.com/2021/04/22/the-worlds-cities-in-2018-and-2030-data-booklet-by-un/ (12.12.2021)

UN (2019). *World Population Prospects 2019 Highlights.* https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf (17.06.2021)

UN (2020). *Disability Inclusion Strategy.* https://www.un.org/en/disabilitystrategy/sgreport (08.02.2021)

UN Habiat. (2015). *Local Governments' Pocket Guide to Resilience.* https://unhabitat.org/sites/default/files/documents/2019-05/local-governments-pocket-guide-to-resilience.pdf (17.11.2021)

UN Habitat. (2019). *Climate Change, City Climate Action.* https://unhabitat.org/programme/cities-and-climate-change-initiative (03.11.2021)

UNICEF (2009). *Sichuan Earthquake One Year Report,* 1–61. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/C172ACE7B8EC51BC852575B3006028C1-Full_Report.pdf (18.12.2021)

UNISDR (2005). Hyogo Framework For Action 2005-2015**:** Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters. *In Extract From The Final Report of The World Conference on Disaster Reduction.* A/CONF. 206/6) (Vol. 380). https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/official-doc/L-docs/Hyogo-framework-for-action-english.pdf (10.08.2021)

UNISDR (2005). *Hyogo framework for action 2005–2015: Building the resilience of nations and communities to disasters.* Geneva: UNISDR. https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/official-doc/L-docs/Hyogo-framework-for-action-english.pdf (23.11.2021)

UNISDR (2013). *UN Global Survey Explains Why So Many People Living With Disabilities Die in Disasters.* https://www.unisdr.org/2014/iddr/documents/2013DisabilitySurveryReport_030714.pdf (19.08.2021)

UNISDR (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030.* Geneva: UNISDR. https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030#:~:text=The%20Sendai%20Framework%20for%20Disaster,Investing%20in%20disaster%20reduction%20for (21.09.2021)

WHO (2005). *Gender, Equity and Human Rights.* https://www.who.int/teams/gender-equity-and-human-rights (07.06.2021)

WHO (2011). *World Report on Disability.* https://apps.who.int/iris/handle/10665/44575 (18.07.2021)

EKLER

EK 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soru Formu

İŞİTME ENGELLİ BİREYLERİN AFETLERE DİRENÇLİLİĞİ: 30 EKİM 2020 - İZMİR DEPREMİ

Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı yürütülen yüksek lisans tez çalışmasına veri oluşturmak amacıyla yapılmaktadır. Desteğiniz için teşekkür ederim.

Hakan CELEP

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

1. Yaş:

2. Cinsiyet:

3. Eğitim durumu:

4. Engellilik türü:

5. Engelliniz doğuştan mı yoksa sonradan mı ortaya çıktı?

6. Hiç acil bir durum veya afet yaşadınız mı?

7. Yaşadığınız olayla ilgili olarak; nasıl hissettiniz, hangi zorluklarla karşılaştınız ve neler yaptınız? Başa çıkmanızı ne kolaylaştırdı? Sizin için zor olan neydi? O olayda size başkaları yardım etti mi? Ne şekilde?

8. Sizce afetlerde temel ihtiyaçlarınız nelerdir?

9. Acil durumlar ve afetlere dair bir ders veya eğitim aldınız mı?

10. Daha önce tatbikatlara katıldınız mı?

11. İzmir Depremi yaşandıktan sonra neler olduğu hakkında bilginiz var mı?

12. İzmir ilini afetlere hazırlık konusunda nasıl buluyorsunuz?

13. Bu ülkede en yüksek risk altında olduğunuza inandığınız afetler nelerdir?

14. Afetlerde sizlerle iletişim kurulurken nelere dikkat edilmelidir?

EK 2: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır. Bu kapsamda "İŞİTME ENGELLİ BİREYLERİN AFETLERE DİRENÇLİLİĞİ; İZMİR DEPREMİ ÖRNEĞİ" başlıklı araştırma "Hakan Celep" tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı ya da telkini altında olmadan size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak elde edilen veriler yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya [redacted] e-posta adresi ve [redacted] numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamladığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Araştırmanın Amacı: Yazın taraması sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda, işitme engelli bireylerin genel olarak afetlerde diğer bireylere bağlı ve yardıma muhtaç bireyler olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu yardıma muhtaçlık düşüncesinin önüne geçebilmek için bu çalışmanın amacı "*İşitme Engelli Bireylerin Afetler Konusundaki Deneyimlerini ve Kırılganlıklarını Tespit Etmek*" olarak belirlenmiştir.

Süresi: Mayıs- Ağustos 2021

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: İZMİR

EK 3: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Etik Kurul Belgesi

Çok İvedi

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-87347630-640.99-83350 13/07/2021
Konu : Hakan CELEP

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 22.06.2021 tarih ve E-57485104-100.99-71770 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 30.06.2021 tarihli toplantısında alınan 8 sayılı karar ile Enstitünüz Afet Yönetimi Anabilim Dalı Afet Yönetimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hakan CELEP'in "İşitme Engelli Bireylerin Afetlere Dirençliliği: 30 Ekim 2020-İzmir Depremi" adlı tez çalışması kapsamında uygulayacağı anketin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiş olup, alınan karar Makamımızca onaylanmıştır
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrağın https://dogrulama.deu.edu.tr linkinden E013923AX1 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü
Adres: Cumhuriyet Bulvarı No:144 35210 Alsancak / İZMİR
Tel: 0(232) 412 1212 Elektronik Ağ: www.deu.edu.tr
Kep Adresi: dokuzeylluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi İçin İrtibat:
Merve ÇÜRÜK
Dahili:
E-Posta: merve.curuk@deu.edu.tr